

6

Zelgawas Latweeschu Beedribas
Rakstneezibas Nodalas
Sestais rakstu krabjums.

Latweeschu mahte ar behrnu.

Tautas gara-mantas,

kuras usrakstijis un sakahrtojis

Peterjonu Karlis,
gimnastijas skolotajs.

N° 92231

Zelgawâ, 1901.

Drufajis S. Allunans, Leelajâ eelâ Nr. 21.

Допущено цензурою. Рига, 2 июля 1901 г.

Допущено цензурою. Рига, 2 июля 1901 г.

Допущено цензурою. Рига, 2 июля 1901 г.

Допущено цензурою. Рига, 2 июля 1901 г.

Допущено цензурою. Рига, 2 июля 1901 г.

Допущено цензурою. Рига, 2 июля 1901 г.

Est.

ТОО Яамаатукот

630

Допущено цензурою. Рига, 2 июля 1901 г.

Preekſchwahrdi.

Dſihwâ atminâ wehl tee laiki, kad no Maſkawas nahza uſaizinajumi, kraht muhſu tautas gara-mantas. Uſaizinamee wahrdi, glaht no paſuſchanas muhſu un muhſu ſentſchu gara dſihwes leezibas, ſazehla preezigu atbalki tautefchu ſirdis un prahtos. Tanî laikâ dſinu ari es pirmâs wagas tautas druwâ. Buhdams Dihwes Behrſê tautas ſkolotajs, ſakrahju ſawâ dſimtpagaſtâ un apſaimê beſ daudſ mahneem kaſhdu tuhſſtoti miſklu, kuras pa leelakai teeſai aiſgahja uſ Maſkawu. Plaſchakâ mehrâ ſawahht Latweeſchu gara-mantas man bija eeſpehjamſ 1891.—1896. g. kâ nama ſkolotajam Kulbigas aprinkâ Ranku pagaſta Saweneeku muiſchâ. Pagahjis dajchs labſ gads, kopſch no Rankem ſchſihrees, bet peeminâ man daudſ jautu brihſchu, kuras pawadijis tureenes teizeju un dſeedataju ſtarpâ. Sweſchumâ buhdams, redſu dſimtenes ahres un birſes, kuras nollauffjees daudſ ſimtu jautu dſeeſmu; redſu mahjas, kuras daudſſahrt apzeemojis, mahzitees tautas tizibu un tikumu; dſirdu pat ſauzeju un lozitaju balſis atſkanam. Sepaſihdamees toreis ar dſeedatajam, kuraſ wairat tuhſſtoſchu dſeeſmu padomâ, nojehdſu dſeeſmu bagatibu, kaſhda wehl tagad ronama tautâ. Peeminu teju diwas Ranku dſeeſminejas, wezo Ruhjeni un wezo Bluhmeni (Bluhmu Annu), kura katra man ap 2 tuhſſtoſchi dſeeſmu teikufe. Pehdejai beſ dſeeſmam wehl padomâ bagats krahjums wiſadu ſiru par tautas dſihwi. Leelaku wehribu toreis peeſchſihru ſingem, dſeeſmam, kaſham, kruſtibam un behrem. No uſrakſtitajeem materialeem wiſpirms ſawedu kaſrtibâ kruſtibu ſinaſ. Lai kruſtibu aprakſtu papildinatu un nobeigtu, apmekleju dſimtenê zeemojotees 1897. g. juliâ Salbu, Kulbigu un Wentſpili. Bet pehbigi iſrahbijâs, ka aprakſtâ bija ſakrahjees daudſums kaſhdu ſiru, kuras nebija lahgâ ſaweenojamas ar kruſtibu noſautumu. Schis mantas tad atſchſihru un ſaſahrtoju ſewiſchâ darbâ, kuſſch paſtahw no materialeem, kaſ atteezas uſ mahtes un behrna buhſchanam. Lai ſinatu, no kureenes mani materiali zehluſchees, peeliku katrai ſinai klaht ſaiſſinatâ weidâ weetas noſautumu un pehz eeſpehjas teizejas wahrdu.

A. S a l d. = Austerene, Salbus Dihzmanu wezfaimneeze.

B. R i j. = Bergmanene Rijewâ, dſim. Dundadſneeze.

B. R i g. = Braufertene, kaſhda kundſe Rigâ, dſim. Clejneeze.

- B. Suhbr.** = Birkwaldene Leel-Satiku Suhbros, dsim. Muischzeemneeze.
Blihd. = daschas teizejas Blihdenê.
D. Suhbr. = Katrine Daks Leel-Satiku Suhbros, ds. Gaiteneeze.
F. Blihd. = Fridrichsonene, nomneeka kundse Blihdenes Sihu muischâ.
K. Blihd. = Kaledeku fainneeze Blihdenê.
K. Kuld. = Kuplais, teizeja Kuldigâ.
K. Sald. = Kilewizene Saldû.
K. Wentsp. = Kaluwagaru fainneeze Wentspils tuwumâ.
Lihw. = usrakstits Lihwes Behrses Brehkos.
Meschm. = kahda teizeja no Meshamuischas (Kurs).
O. Rig. = Ofchene Rigâ, dsim. Siguldneeze.
P. Blihd. = wezâ Polene Blihdenê.
Rank. = daschas teizejas Ranku pagastâ, it ihpaschi Bluhmene (Bluhmu Anna) Jkafchos.
R. A. Sald. = Rosenfchteinu Anna Saldû, dsim. Strikeneeze.
R. Sald. = Raschmanene Saldû, dsim. Leel-Satikneeze.
S. Lihw. = Sermulene Lihwes Behrses Brehkos, katole.
S. Tet. = Skujene Tetelmindê, ds. Jaun-Swirlauzneeze.
Sald. = usrakstits Saldû.
Suhbr. = usrakstits Suhbros, Leel-Satiku lopu muischâ, no Sapas Tschunkas un Fogelmanenes.
Sch. Wentsp. = Schpahnene Schpahna buhdâ pee Wentspils.
Strik. = usrakstits no kahdas Strikeneezes.
Tet. = Odene (ds. Peterneeze) un Muzeneeze (ds. Jehkaupneeze) Tetelmindê.
U. Tet. = Uhdrene Tetelmindê.
W. Tet. = Wihtolene, skolotaja kundse Tetelmindê.
W. Muz. = kahda teizeja is Wez-Muzes, dsim. Lub-Gferneeze.
Wentsp. = kahda teizeja Wentspilê.

Krementschugâ, 8. aprili 1901. gadâ.

P. K.

Saturš.

Firmà nodafa.

Tahdu lauschu.

- I. Sastatishanàs, apbrihnoschana, 1—4.
- II. Sabaidishanàs, 1—5.
- III. Sehdeschana, stahweschana, eeschana, 1—6.
- IV. Daschada peefargafschanàs un istizeschana, 1—9.
- V. Mutes faturefchana, mehles nepalaischana, fawalbischanàs, 1—5.
- VI. Lopu aistift, lopu kaut, 1—4.
- VII. Ehschanas un ehdeenu sinà kas eewehrojams, 1—6.
- VIII. Uguns-fihmes, kara-fiksna, 1—5.
- IX. Wihra eespaiðs, 1—2.
- X. Peelikums, 1—5.

Otra nodafa.

Satishchanàs, pirts un gruhthàs deenas.

- I. Satishchanàs, 1—6.
- II. Pehz fatishchanàs, 1—3.
- III. Slimibas, 1—4.
- IV. Pirts, 1—4.
- V. Pirtifchas, 1—6.

Treschà nodafa.

Mahte ar kuslo behrinnu.

- I. Tiffo peedšimis behrinišch, 1—4.
- II. Nekrustits behrinišch, 1—4.
- III. Rabas-faitite un otra-puse, 1—9.
- IV. Masgafchana, 1—8.
- V. Krekla wilkschana, fatishchana, pahpeere, 1—4.
- VI. Behrnu noskaust, nobrihnet, norunat, 1—6.
- VII. Behrna kwehpinafchana, 1—3.
- VIII. Nahwes-zindi, laimes-zepure, laimes-šwahrti, laimes-kretls, 1—3.
- IX. Peelikums.

Beurtà nodaka.

Behruu pahrmainschana.

- I. Wispahrigi par pahrmainteem behrneem, 1—3.
- II. Wispahrigi par swehtajàm meitam, 1—5.
- III. Swehtàs meitas pahrmaina (fog) behrnus, 1—5.
- IV. Laines, femes-feewas, femes-laubis, 1—3.
- V. Wells, wella mahte, mells wihrs, nabags, jopkis, 1—4.

Feehtà nodaka.

Seschas, saru pehrsçhana, sihdischana, atschkiribas, daschas kaites.

- I. Seschas, 1—3.
- II. Saru pehrsçhana, 1—3.
- III. Sihdichana un atschkiribas, 1—4.
- IV. Spahrnu zirpsçhana, 1—3.
- V. Saunas pehdas, atgreefta galwa, wehja-pinekki, 1—3.
- VI. Delamo swehrt, 1—5.
- VII. Mutes raudsichana, katla uswillksçhana, uhtas uszelsçhana, 1—3.
- VIII. Gaudenums.

Sestà nodaka.

Slimais behrnus.

- I. Behrnam notifumi, 1—6.
- II. Naktis pamasçhas un drudsis, 1—4.
- III. Klemme, krampji, frihtamais, 1—5.
- IV. Krushçu-guła, kahsus, funtahkis, 1—6.
- V. Swehtàs meitas, arschautumi, rose, suhde, kasçkis, 1—4.
- VI. Wahtis, augoni, pumpas, 1—3.
- VII. Sastaiptsçhanàs, speedejs, wehderosçhana, zeets widus, 1—5.
- VIII. Tuhplitis, nabina, trums, gruhtumi, dseltenà kaite, 1—5.
- IX. Ismesçgit, pahrlaust, fasistees, eegreeft, eeraut, 1—4.
- X. Utinas, mehliite, galwa, isstumi, utis, zehrnes, 1—7.
- XI. Ralks aug, außis sahp, 1—5.
- XII. Sobini naht, 1—4.

Birmà nodala.

Tahdu kauschu.

I. Sastatichanàs, apbrihnojchana.

1. Teizejas meitai augot sehns ar pufcheju degunu un pufchejam luhpinam; mahte Jelgawà usfkatijusès nabagam ar tahdu degunu un tahdam luhpam. U. Tet. Rahdas fainneezes meitai atradusès pee weenas azs usazim peleka spalwinam apaugufe sijnme. Saimneeze tahda buhdama usfkatijusès madamai, kurai bijufe smatrà tahda spalwaina weeta. Meita spalwinas reis nodsinufe, bet no tam winai mati gluschi nogahjuschi. Spalwain sijnmè ataugot atauguschi ari mati. Tet. Teizeja redsejufe behrnu, kam waigs bijis spalwains; mahte, rau, sastatijusès lahzi, wadatajam danzinot. P. Blihd.

2. Teizeja redsejufe Jelgawà behrnau, kam seja bijufe pehz mehrkaka un meefinas tumfchas, spalwainas; leels winfch neifaudsis, bet nomiris. Mahte brihnijusès swehru buhdà par mehrkaki. Meschm. Lub-Gserè tahdai mahtei peedsimis dehlinsch greisàm azim, pasihstama kurpneeka sejà. Mahte, proti, sastatijusès, kamehr winai nemts mehrs, kurpneekà, kam bijuschas tahdas azis. W. Uz. D. fainneeze eeraudsijufe, ka P. fainneezei weenmehr azis migojas; winai peedsimufe meitina, kas tapat migojufe ar azim. Rank.

3. Redjot ko sliktu, ko launu, nebuhs brihnetees (stebetees). Teizeja brihnejusès par R. strupo plato degunu, kas tai nebuht nepatizees; winai peedsimis dehls, tagadejais B. fainneeks, ar tahdu pat degunu. Teizeja rahdija mutè paplatu jobu=starpu, kas zehlusès no tam, ka winas mahte, buhdama tahdu kauschu, brihnejusès par kahdu zilweku ar tahdu starpu jobos. Rank.

4. Eda no Dundagas Duginu mahjam sastatijusès tirgù us kropolaina nabaga; winai peedsimis behrns, kam augot weenmehr luhdufchas (luhsufchas) kahjinas. Pakrisdams waj tikai kur atsisdamees, nabadsiusfch allaschin pahrlaudis (pahrlausis) kahjas. B. Rij. Kahda mahmina stahstijufe teizejai par sawu meitu, ka tai esot diwi dehli, no kureem weens loti stiprs; lai gan wehl mas, tomehr wiseem par brihnumu zetot kà leels wihrs. Tas nahkotees no tam, ka behrna mahte gahjufe staittees un apbrihnojufe stipreneeku, kas rahdijees par naudu. F. Blihd. (Wehl daschi sastatichanàs atgadijumi atronami VI. 2, 3, 4.)

II. Sabaidifchanàs.

1. Teizeja pafihstot Blihdenê meitu ar gaudenu roku. Mahte, kas bijufe tahdu kauschu, farahwufès, eeraudfidama mahjàs eenahkam nabagu ar pliku, gaudenu roku. R. Blihd. Teizejas wezaku mahjàs peedfimis puifens bes roku un kahju. Mahte, peena ifnefataja, reis fawâ nodabâ Zelgawâ uf tirgu ar peena traufkeem krawadamàs, peepefchi ifdfirdufe few aif muguras zilweku eefauzamees. Atfkatijufès un eeraudfijufe fawâ preefchâ wihru bes rokas; winai tirpumi ween pa kauleem iffrehjufchi. Zufdama, ka wairs labi nebuhs, jo bijufe tahda, feewa greefufès pee kahdas glahbejas. Ta demufe padomu fkatitees uf pirkfteem, tad uf debefim un fkatit muhftehws. Seewa to gan ari darijufe, tomehr newarejufe un newarejufe no prahta iflailf redseto besrokas wihreeti. Wina dsemdejufe behrnixu ar ftumpifcheem roku un kahju weetà. W. Tet. Tahdu kauschu feewai, kas fabaidijufès no besrokas zilweka, janoraugas uf faweem pirkfteem. R. Blihd., R. Kuld.

2. Teizeja redsejufe Zelgawâ meitixu bes austinas. Mahte, kad bijufe tahdu kauschu, reis fabahrufès ar fawu dsehraja wihru, kurfch beigàs teizis: „Ro tu te tik daudf runà, nofodifchu tew waj aufi!“ Sabaididamàs par fcheem wahrdeem un eedomadamàs, ka wihrs winai pateefi to waretu padarit, feewa bailès aiffkahrufe fawu aufi. Winai peedfimufe meitina bes aufs. W. Tet.

3. Kahdàs mahjàs kauts tihtars, pee kam puifis meitai, kas bijufe fchahda, uffweedis wirfû nofautâ putna galwu. Nabadsite wifai pahrbaidijufès un dsemdejufe pehzaf meitixu ar tihtara degunu. Chnawas R. mahjàs augot meita ar tihtara fchnipi uf deguna; fchnipis metotees arweenu leelaks. Winas mahte uffweesta wirfû tihtara galwa, kad bijufe tahdu kauschu; fabaidijufès un peekehrufès pee deguna. Rank. Kad mahte dabufchot no faka farautees, behrnam buhſchot puſchejas luhpinas. Bet farahwejàs lai tikai fkatotees uf paschas nageem. R. Kuld.

4. No kautfura ſwehra ifbihstotees un ar roku pee meefas fur peeferotees, mahte peedfimstot behrnifch ar ta ſwehra ſpalwas kufchki tani weetà. Rank. Nzis tahda feewa warot ufmeft wifam kam, bet jafargotees ar roku peeſfahrtees meefai. R. Blihd. Seewa farahwufès no peles muzâ un peekehrufès ar pirkſta galu pee waiga: winas behrninam bijis waigâ tumſchi dſeltens plankums ar willixu wirfû. S. Tet. Teizeja pafihstot Kulbigâ feewu, kuras meitai atronotees waigâ blaiſkums tſchuhſkas galwas iſſkatâ, kas ar gadeem metotees leelaks un ſkaidraks. Proti mahte fabaidijufès no tſchuhſkas, kas wihra fiſta mehtajufe galwu atpakal. R. Kuld.

5. Teizeja pafinufe puifi, kam waigâ augufe lahtſcha ſpalwa. Sabaididamàs no lahtſcha, mahte jawàs bailès peeſchawufe roku pee waiga.

R. Blihd. Teizeja kahdreif usminuse basam kahjam tšuhškai wirfû, no kam neganti sabaidijufës. Wihrs nofitis tšuhšku un sitamo noglabajis sinamâ weetâ. Wehlaſ winai peedſimis behrns, kas brihſcheem lozijeës tå tšuhškfa. Tahdi behrni daſchfahrſt tinotees un lozotees, ka wiſi kaulini kriukſchſot; daſchi tå groſidamees galwianu eeleekot atmuguris kahju ſtarpinâ un ſchoudot mehliti ahrâ. Tahdos jonos newarot ne domas behrnianu fatiht. Wezmahſte praſſjuſe teizejai, waj ſtaigadama ar behrnianu neeſot ſtatijufës ſuti waj tšuhškâ. Dabujuſe ſinat notikummu ar tšuhškfu, wezmahſte teikufe: Ja dabutu to koku, ar kuru tšuhškfa noſiſta, tad behrns buhtu glahbjams. Wihrs pahreſis ſinamo koku un tagad darits tå: maiſſjuſchi ar koku behrna maſgajamo uhdeni un noſpaidijufchi kruſteem ſchkehrſam mugurianu. Sitamo ar wiſam nelaimem wezmahſte pawehlejuſe atlikt tanî paſchâ wezajâ weetâ. D. Rig.

III. Sehdeſchana, ſtahweſchana, eeſchana.

1. Ja tahda ſeewa uſ akmena ſehdeſchot, behrns buhſchot ſmagſ ſawâs darifchanaſ. Tet. Uſ apkapata fluziſcha neſehſchas, lai behrns neezirſtos kahjâs, neegreerſtos rofâs; Rank.; lai behrns neſriſtu ſodâ, nedabutu pehreena. R. Kulb. Tapehſ ka ſcho ſkoneſchannu daſchfahrſt neeewehrojot, daſcham mahtem dſimſtot behrni, kam weena waj abas luhpinas puſchu. D. Suhbr.

2. Uſ ſleegſchana neſehſch, tad behrns buhſ neeeredſets, ſemſ. R. Salb. Kad mahſte ſehſch uſ ſleegſchana, behrnam leelam augot weenmehr dirſa jakafa. R. U. Salb. Mahtſe neſehſch uſ apkapata (apzirſta) ſleegſchana, lai behrns nezirſtos kahjâs, rofâs. B. Suhbr. Neſehſch uſ zaura benkiſcha, lai ſawu nahkamo jahjeju neſot ſirgam nemerſtos zaura mugura. Rank. Uſ zuhku ſili neſehſchas, lai maſinajam nebuhtu ſari un utis, kuru zuhſam ſuitums. R. U. Salb., B. Suhbr. Neſehſch uſ apdegufchu pagali: tad behrnam kruſteem pahri ziſſinam ſarkana ſtrihpa. R. U. Salb.

3. Mahtſei naw jaſtahw apakſch ſeedoſcha koka: meitenes behrns augot mehneſcha ſeedus ween tad newar noglahbt. Wentſp. Lai behrns wihrâ nemerſtos ahtri firmſ, mahſte ne ſtahw ne ſehſch apakſch ſeedoſcha koka, ſargas pat nolauſt ſeedoſchu ſarinu. R. U. Salb., B. Suhbr. Kaſ ſeedu laikâ dſimſt, metas ahtri firmſ. Tet.

4. Seewa nekahpj pahri ſchagareem, lai behrns nepeedſimtu lihſtâm kahjam. R. Wentſp. Strikim nekahpj pahri, lai dſimſtot behrnianam nebuhtu pawada ap kallianu. Tet. Teizeja, kad bijuſe tahdu kauſchu, kahpuſe wirwem pahri; winas meitinai bijuſe wairakfahrſt aptinufës ap faklu nabas=faitite, bet behrns ilgi nedſihwojſis. Meſchm. Ramehr tahdu kauſchu, ſeewa nekahpatâ pahri ſirga leetam, lai behrns neaugtu ſirgu ſaglie. Rank.

5. Nestaigà pahri weetai, fur bahrdu djen, lai masinajam nebuhtu fari. R. A. Sald. Nis ta pascha eemeſla ſeewa nelej ahra wihra bahrdas uhdeni. R. A. Sald. Ilkſim nekahpi pahri, lai behrnisch nepeedſintu ar ſpalwainàm, ſarainàm meefinam. R. A. Sald. Mahte ilkſim pahri kahpjot, behrns ifaug tahds kulſtiklis (kas kulas ar ſewiſſkeem, wihriſſkeem). Neſtawam nekahpi pahri, lai behrnam nemeſtos kahjpirkſtu ſtarpàs „wardes azis“. Apzirstai malkai ſeewa nekahpi pahri, lai behrns kahjàs, rokàs nezirstos. B. Suhbr. Kad grahbeklim kahpjot pahri, behrns pelzejot, eſot zaurs kà grahbekka fari. R. A. Sald. Ne neſtawam, ne ſlotai, ne malkas pagalei, ne zitai kahdai leetai nekahpakà pahri, lai behrns ſtaigadams nekriſtu. R. A. Sald. Seewai jaſargas augſchpehdu pakriſt, zitadi behrns ſtaigadams tà kriſis. R. Wentſp.

6. Kas tahdu kauſchu, nemehbj ſtaigat pa kapeem — pa zelineem war, bet ne kruſtis pahri dobem — jo newarot ſinat, kahdàs ſlimibàs miruſcheem zilwekeem jakahpjot pahri. Ka R. A. Sald. D. faimneezei behrni tahdi gaudeni, nahſotees laiſkam no tam, ka wina faſtaigajotees pa kapeem, kas ronami mahju tuwumà. R. A. Sald. Kad ſeewa eet kapos pahri tahdam, kam dſihwè krihtamais bijis, winaſ auglim ari buhs ſchi liga. Tet. Ja mahte, pa kapeem ſtaigadama, pahrkahptu pahri mironim, kam dſihwojot bijis krihtamais, tad gaidamajam behrnam ari buhs krihtamais; pahrkahpjot pa galwu, krihtamais peemetiſees jaunibà, pa widu — pumuſſchà, pa kahjam — muſſcha galà. Ta eſot Deewa taiſniba un mahtes tapehž ſtipri ween kodinot ſawàm iprezetajàm meitam ſtaigat kapos pa ſtarpinam ween. B. Suhbr.

IV. Daſchada peefargaſchanàs un iſtizefchanàs.

1. Plikà aſotè naw bahſchami ne ahboki, ne rahzeni, ne pauti, lai behrnam augoni neſſtos. R. A. Sald. Seewa nebahſch aſotè ne zimduſ, ne pliku rofu, lai paschai nemeſtos roſe kruhtis. Lai behrnam nebuhtu neſkaidra galwina, nemeſtos kraupis, naw jagrahbj gruſchi kſhepi. R. A. Sald. Luſchnas kſhepi grahbjot, behrnam ſitas augoni. Tet. Seewa neber kabatà ſirnuſ, lai behrnam nebuhtu kahfuſ. R. A. Sald. Mahte, kas tahda, nemaſgajas neſkaidrà uhdeni; tiklab uhdenim, kà traukam jabuht tihram. B. Suhbr.

2. Nedrihſt kapu greeſt (muzai — alu darot), lai behrns nebuhtu gultà tezinatajs. Gaidamam behrninam drehbites ſchuhdama, mahte deegu nenokoſch ſobeem, lai behrns ſapiktojees nekriſtu otram klaht ar ſobeem. R. A. Sald. Nekoiſch bluſu, zitadi behrnam aiſſmazis balſs un dſelteni ſobi. R. A. Sald.

3. Giot smakai garam, nebuhs aiskampt degunu, lai behrnam nefmirdetu mutite. Rank., D. Suhbr., R. Kulb. Seewai nebuhs degunu aisspeest, tad behrnam mute smird un winsch newar faost. S. Tet. Rad fewa aisspeesch muti, behrnam buhs nelaba smaka. R. U. Salb. Maitu redsot nebuhs noflautees, lai behrns nedabutu smaku mutite; wajaga tahda reisâ til taifni skatitees, tad nefas. R. Blihd. Maitu wajitu kahdu sliktumu redsot, naw jafaka nefas par sliktu („ai, zil tas slikt“), zitadi behrnam peemetotees kahda waina. Rank. Tahda fewa nerauj un neosch pukas, lai behrnam rose nemeestos. B. Suhbr.

4. Malku krahni bahschot, jabihda resgalis pirmais; atsprahllis bihdot, mafiniais dsenot ar kahjinam papreekschu. Teizeja to stingri lifuse weeki pee saweem behrneem. Rank. Schagarus nebahsch ugunt abshiganis; resgalim jaeet papreekschu, lai behrni (un lopi) kahrtigi dsintu. B. Suhbr. Kas tahdu kauschu, nebahsch atflehgas aiskinduka bantes, lai behrnam austinas nefahpetu*); Rank.; lai nebuhtu tumfchas aufis, lai buhtu labi dsirdigs. R. U. Salb. Ja fewa, kas tahdu kauschu, pametot faru aisklaustu, behrnam weselu gadu jabrehzot; fars wehjobamees zihkstot, no kam auglim neesot meera. Mahtei, kas to naw eewehrojuse un kam behrninsch weenmehr brehz, peektwakaru**) jausmeklejet un janolauschot aisklaustu faru. Rank.

5. Teizeja redsejuse masino ar dschniti; mahte slotas faros eedama leekuse behrsinus. R. U. Salb. Lai behrns nefschkeeletu, mahtei nebuhs ne us ko, teiksim us maitu, schlihbis raubsitees. Rank. Sihki glabajot fewa nedrihst us mirona paschkeelet, tad behrns buhs schkeeletajs; jafkatas teescham, ne fahnis. B. Suhbr., R. Kulb.

6. Ra fewa manas tahda, wafaros gultâ eefahpuse lai fargas ar wihru pahrrunat deenas notikumus, lai behrns buhtu klufigs. Preeksch puslanka wehl war zil nezil parunatees, bet pehz puslanka ne wahrda, zitadi behrns blauses lihbs pufnaktij. Lihbs puslankam naw jateiz zitam, ka tahda; kad neteiks, behrns nebuhs plahpa, bet patures wifu pee fewis. R. Kulb. Lai mafiniais drihs fahktu runat, fewai drihs ween kahdam otram japateiz, ka gruhya. Rank. Pirmaja mehnesi neteikt, otram pateikt, tad behrns drihs runa. R. U. Salb. Lai behrns neaugtu saglis, mahtei jafargas otram ko aistikt. R. Wentsp. Jafargas nagus palaisi (nagus fur peekert), lai behrns nebuhtu saglis. R. Salb.

7. Seenu grabhjet fewas nezila rokas pahri galwai, bet jem seenu flehpikis: rokas us augfchu sweschot dschnitis apmetas behrninam ap kaku. R. U. Salb. Seewai jafargas augstu kazetees, lai dsenbejet behrninam nemeestos ap kakuwa dols (nabas faitite, pawadina). Rank.

*) Behrnam glahsinu puhshot faka: „Nepuhsch glahsinu, fahpès austinas.“ Rank.

**) Peektwakars nosihme wafaru zeturdeenai isejot.

8. Lai masīnais buhtu balts (ar baltu waigu), mahte allaschin raugas peenā. KanĶ. Kamehr ziti laudis ehđdami knadi, nagojas, seewa ašhi ašhi paehđ un eet paguletees, lai dšintu klufigs behrns; KanĶ, B. Suhbr.; lai behrns buhtu meegots (lai tam labi meegs nahttu). R. A. Sald. Jaet dšihrēs (godos) padeet, tad behrns augs deijejs; KanĶ.; teizeja to pate pee fewis peenahfufēs. R. A. Sald. Kad grib teizamus behrnus, mahtei jaeedomajas labi zilweki. Saweneeku muiščas fainneeze B. teizas nefajufe uš plikām kruhtim gabaliku papira ar kahdeem fwehteem wahrdeem; winas nelaiķa dehs ari bijis taiņns, gobigs zilweks. Mahtes zeribās efot nebuhs domat ne uš weena zilweka neko ļaunu. KanĶ. Beidsamo mehneš janešā uš plikām kruhtim grahmatas lapa.*) R. A. Sald.

9. Teizeja redsejufe ļawā muhščā tšhetrus behrninus, kas peedšimufchi jau ar pumpam (liķa p.), kuras naw paglahbjamas. Pumpas tik ilgi tšchuhļajufčas, kamehr masīnee nomiruschi. Winas bijufčas zehļufčas no tam, ka mahtes buhščot bijufčas mihšufčas uš pelneem waj pašchobelēs. R. A. Sald. Lai behrns nebuhtu gultā tezinatajs, seewa fargas pelzi laist tekofčā uhdenti un pašchobelēs. KanĶ. Paščobelēs nepelzē, lai behrnam zeets meesnamais; R. A. Sald.; lai behrns faturetu pelzi. R. Kuld. Mahtei jafargas pašpahrnē mihst, lai behrns nebuhtu gultā mihšejs. Behrns buhs tahds, kad mahte usmihšis išweestam šalmu kufčkim, kas leetats alu tezinot. Ja mahte mihšis ar uhdēna nehščeeem faktā, behrns winai buhs gultā tšchurinatajs. B. Suhbr. Kad seewa fatupufēs mihst, winai nebuhs mukt kahdam nahtot; ja muks, tad behrns išmihšeš tuhlit grahbščot ar rozinam pelzītē. R. A. Sald.

V. Mutes fatureščana, mehles nepalaisčana, ļawaldiščanās.

1. Seewai, kamehr tahda, naw brihw otram ko prašit, ne dšiju, ne kamolu, ne drahnu; jo kad nedod, aišleedsejam (nedewejam) kapajotees drahnas; KanĶ, S. Lihw.; kad ir un nedod, kodes nedewejam ehđ jeb kapā drahnas; D. Suhbr.; — peles ehđ wišu kopā; B. Suhbr.; tas, ko praša bet nedod, leedsejam išput, — kodes ļaehđ, waj zitadi. R. Sald. Tamdehļ sinatajas, kautšču prašitās leetas nemas nebuhtu, prašitajai mehds eedot waj ko no dšiwem (dšijam). Gudra seewa otram neko neprafot, lai behrns turpmakā dšihwē tiktu pats ar ļawu. KanĶ. Kahda modere prašjufe reiš teizejai miltus, bet šchi nepaguwufe eedot; nahtamo nakti peles šchai šmalki fagraušufčas maifū. Nedewejas išfargajotees no fahdes, ušmešdamas prašitajai ko wiršū, mahlus

*) Bišbeles waj dšeesmu grahmatas.

waj zitu ko; metejai nekahda fahde nezelotees, bet praftajās behrns graufiſchot (ehdiſchot) uſmeſto leetu. B. Suhbr., R. Sald. Lai nekas nezeltos, nedeweja laiſch praftajai paſlepus pakat aſmeni. D. Suhbr. Sweeſch fahli pakat, bet tad praftajās behrnam uſmetotees faſchkis jeb iſſitumi. Raſchkis weegli paglahbjams: behrniu pa wiſam feſcham maſgajot, peeber uſhdenim fahli klah. R. U. Sald. Seewa fkaufdama nedrihft fahli behrt pakat: behrnam tad buhſchot iſſitumi, kuruſ neefot eefpehjams nodſiht, jo tahduſ atreebumuſ newarot nodſeedet. Meſchm. Praftajai projam ejot, nedeweja tai nemanot eedur ar adatu drehbê, tad winai paſchai kodes faehd drehbes, newiſ leedſejai. Wentſp.

2. Seewam naw jablaufſtaſ, bet jaiſturas tanî laiſa klufam, lai dſimtu klufigi behrni. Rank., B. Suhbr. Teizeja paſiſhtot mahti, kaſ weenumehr gahnijuſeſ: eſ tew iſdurſchu azis, aſ tu ſchtulbais tahds! Behrniſam, kaſ winai peedſimiſ, bijuſe weena aztina ſmuka, otra balta. R. U. Sald. Jaſargas meh diteeſ, tad behrns ilgi nerunâ. R. Wentſp. Nedrihft meh dit tahdu, kaſ aifraudameeſ runâ: behrns tad ſwepſchkeſchot. W. Tet.

3. Jaſargas melot, naw jabuht niſigai, naw jatur duſmas, jo kaha da pa to laiſu mahte, tahds buhſ behrns. Râ mahte tanî laiſa iſturas, tahds buhſ behrns, tadehſ winai nebuhſ waidet, puſtet, gaudot, ſuhdſetees, ſchehlotees, bet galwu weenumehr augſchâ turet. R. Kuld. Jaſargoteeſ muti palaiſt. Reiſ tahda ſeewa uſblawuſe otrai: „Eſ tew tâ liſſchu, ka dabuſi iſchetraſ luhpaſ kâ ſakim!“ Bet paſchai peedſimiſ behrniſch tahdâm puſchejam luhpinam. Meſchm.

4. Jaſargoteeſ no iſſmeeſchanaſ. Laidu M. mahju ſainneeze iſſmehjuſe tahdu, kam luhpa bijuſe puſchu; winai Deewſ peeſchlihris behrniu ar puſcheju luhpinu. Maſinam bijis janomirſt, jo newarejiſ paſiſt. Teizejaſ mahte dſihwojuſe kahdâſ mahjâſ kopâ ar gaudenu fee-weeti, par kuru allafch ſmehjuſeſ, buhdama tahdu kauſchu; winai peedſimjuſe meitina (teizejaſ mahſa G.) tahda pat gaudena. Kahda ſeewa, leela kirga, weenumehr ſmehjuſeſ par gaudenâ Kriſchus kahjam; wina dſembejuſe behrniu tahdâm pat gaudenâm kahjam. Rank.

5. Blihdeneſ pili dſihwojuſe maſgataja, kuraſ meita reiſ nonehmuſe no prinzeſeſ biſſam kaut kahdas ſpiziteſ. Par wainigo mahte uſrahdijuſe kahdu ſweſchu meitu, kaſ tad nu tikuſe tik ſtipri kulſta, ka drihſ nomiruſe. Par to, ka newainigu zilweku apmelojuſe un kuldinajuſe, mahte peedſimiſ behrns — ne meitina, ne puſtitis: winam bijuſchâſ abas mantinaſ. R. Blihd. Teizejaſ mahte rebſejuſe Siguldaſ apgabalâ behrniu ar trim galwam. Tehwſ peedahwajiſ ſchihdinam feſta ahdu, par ko ſchis dewiſ pretim daſchadaſ banteſ. Ar bantem nemeerâ, mahte uſliſuſeſ rahzenu kôziti uſ galwu, jokodamaſ: „Tad jau labat walkaju ſchito uſ ſawu galwu, nekâ

tawas bantes!" Mahte pehz tam dsemdejuse peemineto behrniau, kas pehz dascham nedelam nomiris. D. Rij.

VI. Lopu aistift, lopu kant.

1. Naw jaasteek zuhkas un funeem naw jasper, lai behrnam nebuhtu fari. B. Rij. Nenes fiwenu, lai behrnam naw faru. R. U. Sald. Mahte jaapfkon, ka zuhka neiffreen pa kahjstarp, lai behrnam nebuhtu fari. Tet. Mitu nezehr, lai behrns nedabutu „d s i r k l e s” t. i. lai fahpu mozits nerauffitos. W. Tet.

2. Teizeja passinuse Snehpelé meitu, kas wezu kauschu buhdama fakitufe gruhthu zuhku tif stipri, ka lopinsch ismetees. Meitai radijees behrninsch pehz it neka, ka gasas gabals. Tahdai feewai stipri jafargas lopam, wiswairak gruhdam, pahrestibu darit: tas pee paschas atdaras. R. Kulb. Kahda feewa, kas pirmo reisu bijuse tahda, wehshojot dsihwàm wardem plehsufuse ahdu semê. Winas behrns 13 nedeku mutiti ween plahtijis: ne dschris, ne ehdis, istizis no tam, ka dschreens leeschus mutité eeleets, jo passihst newarejis. R. U. Sald.

3. Meschá salktim naw jaasteek, jo tad behrnam atschinas ta ween schaudisees un meefinas buhs dseltenas. Wentsp. Nefahdâ sinâ feewa nedrihst salkti nosist, ja negrib dsendet behrnu waj pawisam bes pantu, waj kam panti naw faturigi (kas gaudens). R. wezfaimneezei tahda gaudena meita, tapehz laudis ir fahot, ka mahte buhshot salkti nositufe. R. an. Teizeja redsejuse puifenu, kas lihds kahdam desmitajam dsihwes gadam weenâ gabalâ kleebsis, lozijeess, un kam meesa bijuse swihwainâ. Tehws proti aisdeshinajis plawâ schagaru tshupu ap augofchu koku. Schagareem degot islihdis salktis, glahbdamees koka. Tehws raudsijis salkti atstift ugunt, pee kam kustonitis wifai speedjis. Mahte, kas bijuse tahda, luhgufes, lai salkti atstahthu dsihwu, bet tehws negribejis. B. Rij.

4. Lopu kaujot tahda feewa neskatas Lopam azis, tad behrnam tahdas breefmigas azis — balti ween skatas. R. U. Sald. Seewa atturas no lopu kauschanas, pat tuwumâ neeet, lai nedirdetu krahschanu. Ja to dsird, behrns guledams, sehbedams waj runadams krahsot. Kahda feewa nokawuse sofstehwaini; winai pahrnahzis sehns ar plikumupakausi*). Ta pate mahte jau agraki dsemdejuse behlu ar farkanumu kalla weenâ pusê, tamdeht ka tahda buhdama kawuse aitu. R. mahjâs peedsimis meitai, kura dihrajuse saki, behrns ar saka austinam peerité, ko teizeja pate redsejuse. R. an.

*) Sofî kaujot nopluhz galwas widu un eedur plikumâ ar ihlenu. Schis atgadijums, ka ari daschi ziti, kas teju mineti, atteezinami us faskatischanos, ff. I.

VII. **Chchanas un ehdeenu sinâ kas eewehrojams.**

1. Wisu wajaga ehst, sehnes, rahzenus, maissi, putru, tab buhs wefeligs behrns, bet nebuhs baudit kassju, alu, brandwihnu. Nebuhs kahrot, to otru reds ehdam: tab behrns wisu to kahros. Pret kahrumu: mahte lai tik eekoshot rinduka stoti sobos, kahruns buhschot pagalam. R. Kuld. Naw brihw ehst pee skapja, pee katla u. t. p., behrns tab isgribis ween buhs. Went sp. Ja mahte fajutuse reebumu no kahda nejauka galas gabalina, behrnam buhs peemetees kautkur humbulis kahds. Meschm.

2. Sehshot uf fili, no furas wepris ehdis (bet ne gruhra zuhra), jaapehd gabalinisch maises, tab tahdai seewai nefas nereebfees ehst un behrniisch buhs labsehdejs. R. Kuld. Uf fleegschna sehshot jafargas maissi bihdit mutê: behrns tab buhs nowahrtâ listis. Went sp. Naw jaehd ne jauni ahboki, ne jaunassogas, lai behrnam nemeistos tahdi funkshli (trumi). R. Kuld.

3. Neehd firdi, lai behrnam nebuhtu zeeta firds. R. Kuld. Neehd plâufschnas: behrns tab plâufschnajas kâ plâufschna. Tet. Neehd plâufchas, lai behrns nebuhtu plâufchigs, lai neplâufshotu; R. A. Sald.; lai behrns nebuhtu isturis kâ plâufsis, lai buhtu stengrs. R. Kuld. Neehd pautus, lai nerastos behrni refnâmluhpam. Kaut kahda lopa galwu (aufis) nedrihstot baudit, lai behrns nepeedsimtu ar leelugalwu (leelâmaufim); gruhra seewa tamdehl fargafees ehst zuhkas galwas-pusi. R. A. Sald.

4. Zuhkas aufis nebuhs ehst, lai nerastos behrns ar leelâmaufim; teizeja daschkahrt peeredsejuse, ka mahtes to nekonedamas dsemdejuschas behrns, kureem bijuschas leelas noleekuschâs aufis. Meschm. Neehd zuhkas kahjas, lai behrnam staigajot nekrikschetu kahjinas (dascham ejot krips, krips). R. Blichd. Neehd sakagalu, lai behrns nebuhtu baiditajees. R. A. Sald.

5. Chd gaila waj tetera seksti; to dara, kad staigâ otrâ laikâ. (Pirmais laiks eet 18—20 nedelas, otrs laiks 20—22 nedelas.) R. A. Sald. Gribedama behrnam prowigus waigus, seewa ehde zeptu waj wahritu gaila seksti. R. A. Sald. Neehd ne aitas, ne gows desmini, lai meitenei, kas warbuht peedsimtu, neaug leelas krukstis (pupi), jo tahdas meitas neesot smukas. B. Suhbr.

6. Neehd reeksta jumiki (un nedod to ari weenam pascham behrnam ehst), tab buhschot dwihniichi. Paschaj ehdot waj weenam ween behrnam dodot, jumika otru pusi fweesch semê. R. A. Sald. Neehd ne-neeka, kas jumiaudsis, neehd diwi dseltenumi weenâ pautâ u. t. p. — zitadi buhs dwihni. R. Kuld. Jumi neehd, tab dsimst dwihni. Tet.

VIII. Uguns-sihmes, fara-siffua.

1. Kad uguns-grehku eeraugot feewa ſchehlumos jeb bailès ar roku ſew fur peeferſchotees, winai peedſimſchot behrninfch ar farkanumu tanì weetà. Eeraugot peepeſchi uguns-grehku, R. fanehmufe abas rotas, iſfaufdamàs: „Wai Deewin!“ Winai radees behrninfch, furam abas rozinas bijufchas farkanas. Laidu pagaftha B. mahjàs M. tahdà reifè peekehrufe waigu, iſfaufdamàs: „Kau, fur nu mana mantina ſadeg!“ Winai dſimufe meitina ar farkanumu waigà, fo teizeja pate redſejuſe.

Peefihme. Neeweenam neredſot un neaiſpraſot japahrnes peeftwafarà ogle no redſetà ugungrehka un jaberſè ar to farkanums trihs reifas, tad waina iſnihks. Ogle tif pat ſlepeni atneſama atpaſat. Otrs dſeedinams lih-dſellis: wainigà weeta jaapſmehrè ar „otru puſi“, tad farkanums iſſudis. Rant. Dglite (pagalite) atneſama tai paſchà weetà atpaſat, fur panemta, un noleekama tàpat, tà bijuſe eepreeſch. R. Kuld.

2. Teizeja pate fanehmufe behrniku, furam labà àztina bijuſe tà noklahta ar farkanumu, tamdehl ka mahte, ſabaididamàs no uguns-grehka, aiſſlahjuſe azi ar roku. Schahdus behrnimus weſelojot ſchità: maſgajot tahdà uhdeni, furà eeliktis keegeta (daktina) gabals no redſetà uguns-grehka weetas; ar ſcho paſchu gabalu ari noſpaidot wainigo weetu. D. Rig. Erzogneeku pagafthà tahdai meitinai bijis tahds farkanums ap weenu àztinu. Wezmahte mahzijuſe tà dſeedet: lai ſakaſot wezu ſeltu (no laulajamà grebſena), ſaſlapinot ar ſeeweetes ſeedeem un leekot wirſà. W. Tet. Tahds blaiſtums ir Deewa litums. P. Blihd.

3. Mag-Ceru Siltau mahju ſainneeze iſbijuſès no uguns-grehka. Teizeja redſejuſe winas meitinu, furai wiſa weena puſite no galwas lihds ſahjam bijuſe farkana tà uguns. B. Rij. Teizeja eeraudſijuſe ſawu paſchu mahju pirti degam; iſſaufuſès: rau, fur pirts deg! peeſſhdama ar roku peezenkta. Winas dehlinam tanì weetà bijuſe uguns-sihme — wiſi peezi pirſti. — Glahbt rauga tahdu farkanumu ar otru puſi; ar galodu jeb ſteegeli peeftwafaros berſejot; wafaros weza mehneſs gaiſchumà ar ogliti berſejot un mehneſi raugotees —: lai iſnihkti lihds ar wezu mehneſi; ſmehrejet ar pahrgreestia ſihpola waj rahzena (kartupeta) puſi, ſas pehz tam noleekama weetà, fur ahtri ſapuhſt. Sarkanums no tam metotees, ja ne wairak, tad bahlaks. Wentſp. Sarkanumus wehl tà dſeedè: apſmehrè kaiti ar behrna mahtes mehneſcha ſeedeem (ſas uſ drahnam); berſè weetu ar ſahdu maitas ſaulu; berſè wainigo weetu ar ſeltu (laulajamo grebſenu, dukatu). S. Lihw. Berſè ar ogliti no grehka weetas; ſmehrè pa ſihmi ar „otru puſi“; apwaſà trihs reifas ar dimantu (pee glahſchu greſchamà). R. A. Salb. Apmaſgà ar „otru puſi“. Tet.

4. Puſlakità ſtaigajot, teizeja reiſ ſteiguſès uſ uguns-grehka weetu, zetà ſeedama ſew rinduku zèeti un domadama: redſès gan, waj buhs teeſa, fo par

farlanajeem plantumeem stahsta. Winas behrniam atradufchees wairaf far-
kanuminu us muguru tanî weetâ, kur rinduku feedama peekehrufe.
R. Kulb. Tetelmindes bruhwerene B. gahjufe fkatitees uguns-grehku. Zelâ
eedomajufes, waj ta waretu buht teefa, ka behrns dšimstot ar farlanumu tanî
weetâ, kur mahte few peefer. Tihšham peekehrufe pee kahjas silba.
Dehlan tanî pašchâ kahjas weetâ bijis bruhnums. W. Tet. Sarlanums
tifai peeſitotees, kad mahte peeferotees it nesinot; kad atminotees, tad wairs
ne, lai ari buhtu peelikufe kur roku. R. Salb. Teizeja stahstija par mahti,
kas treschdeenâ redsejufe uguns-grehku un nahkamajâ pirmdeenâ dsemdejufe
behrninu ar farlanumu. U. Salb.

5. Teizeja redsejufe behrninu, kam mugurinâ bijufe peleka strihpa —
ar tšchahparainam kahjam — kâ pele; ta bijufe Deewa sihme, sihme, ka karâ
jaeet. Wina redsejufe zitu behrnu, kuram pahri pa kruhtim (no weena ka-
meescha eeschehrsam us leju) bijufe „kara-fikfna“, fikfninai lihdsiga sihme,
ka aifees karâ. R. U. Salb.

IX. Wihra eespaids.

1. Natos fehšot wihrs nedrihst fawai wezu lauschu feewai jemt apfahrt
(zelt pahri) groschu, tad behrniam ap kallinu radisees dšehnitis. Seewa,
kas wezu lauschu, nekaujot fawam wihram mironi nest: tad behrns buhšot
bahls. Bet teizeja peeſihmeja, ka warot gan nest; neſejam tifai teescham
ween jaſtatas, kad sahrku attaiſa. R. U. Salb.

2. Kahds wihrs, leels balamute, leelidamees rahjees: „Kas juhs par
wihreem! pa weenam behrnam ween dšimst! Redsefeet, man buhs trihs us
reiju!“ Nu, un ari peelikufchees trihs gabali (trihai), bet wiſt maſi nomi-
ruſchi. Tâ nebuhs balamutetees! Tet. Behrns dšims ar peeſeetu meh-
liti, kad wihrs faites wihdams jeb zitu ko tamlihſigu daridams, winamâ
galu atſeen pee ratina, gultas ſtakles, kangam waj zitas kahdas ſeeweſcha
leetas. Tas ſtipri jaſkon. Behrniam, lai waretu ehst un runat, mehliſte ja-
greesch walam. R. Kulb.

X. Peelifums.

1. No waiga mahtei ranga nowehrot, kahdas kahrtas behrns dšims:
kad waigs mells, tumſcheem plantumeem, buhšot puiſchelis, kad prowigs (ſahrts,
ſpirgts) — meitene. Behrnus kad grib, bauda kahpoſtu ſehklas, ſawahritas ar
medu; dſer ari kaſtan-ahholiſchu tehju. R. anſ. Behrnus gribot tur apakſch
gultas ratu bulti. R. Kulb. Ja grib puiſcheli, kahjgala zifâs jatura
zirwis; ja grib meiteni, gultas malâ eeleekama ſchautuwe ar welejam o
wahli. R. anſ. Kad grib ſaſpihtet meitai, kas turas ar puiſi, japaleek tit
ratu bulta winu gultas apakſchâ. R. Kulb.

2. Kad naw us drehbem: dser balto nahtru tehju; dser pupu kaulu (zuhfu-pupu streebuku) tehju; dser ofola misu tehju: dser saprana (fo leef pee maises) tehju. R. Sald. Kad wehl nemas naw us drahnam, lai gan wadjadsetu buht: dser alafchin raudas, fawahritas ar alu, un tura kahjas fltâ uhdeni; fawahra un dser semes ahboltinus (aug tahdi tshahparaini); R. U. Sald.; dser eefshâ fshpirktu, fawahritu ar mahrrutkeem. Went sp.

3. Kad pirmo reisi us drahnam, jaemehrz paschas asnis apflapinati trihs pirfsti flauktuwê uhdeni, lai trihs deenas ween flimotu. Tefoshâ uhdeni nedrihfti masgat. — Kam mehnescha jeedi padaudf eet, jadser ofola misu fawahrijums. Kad jeedi wezumâ atkal noftahjas, feen klast fagruhstus lipstufus, kas palihdf asnim istaigat. R an k.

4. Seewas, furâm baltumi eet, dser balto nahtru un baltâ ahbolina fawahrijumu, peeleeft klast balto kanehli, balto engwehri, baltos pipurus (un kastanu ahbolifshus); R an k.; dser eefshâ fawihletu waru ar kumelifshu tehju. Went sp.

5. Fetus delendi causa: zet smagumus, kazas augfti, dser Wahz semes kabika (meitu-koka jeb platpaegla) ogas; R. Kulb.; fawahra seemaslapinas un dser fataifitas ar fshpirktu — esot labs lihdselkis; Went sp.; dser alu fawahritas raudas; dser fshaujamo pulveri ar zuhfu taukeem. R. U. Sald. Maritus et uxor usque ad extremum pariendi tempus coitu utuntur. R an k. Si in coitu utendo semen maturius defluit marito, tad feewai jadser pusglahfiti brandwihna, furâ eepilinati 15 pileeni flaidra terpentina. R. Kulb.

Otra nodala.

Satishchanàs, pirts un grubhtàs deenas.

I. Satishchanàs.

1. Preefsh satishchanàs mahte neehd, kas reebjas; pehz satishchanàs nebauda fshabus ehdeenus: kihfeli, ruhgufshu peenu, fshabu putru, ahbolus, rahzenus (tupenus), faldpeena feeru. R an k. Kad no fazilafshchanàs waj zita ka taisas agraki dsem det, nekâ laiks, jem eefshâ kahla (spruhfshu) fehklas, ehð fakafitu un maisè eespaiditu fwinu. U. Sald.

2. Kad wahjeneezi fajem un krata aukstumi, filda steegelus un leef pee kahju apafsham (pehdam); ifdur welenu*) no pasleegfshna un leef, fshprufstis fshfilditu, drahnâ us wehbera; ifgreesh no maises kutula garosas ripu, zif

*) Welenas fauz fastaigatos bumbukus flonâ durwju pasleegfshnos. Laudim winas leela fahle: wif tur gahjufchi, minufchi. Welenu nodur, ifflida fshprufstis, nopurina no pelneem un leef lupatâ eetihfu klast, fur plehfej s (ehdejs) eefshahwees.

ween leelu war, aprausch sprukstis, kamehr labi issilft, apbahrsta eekschpust
fmalkeem pipareem un leef ar fapuhstu brandwihnu aplaistitu us wehdera, us
pasirfcheem waj lejak, kur tik ween widus fahp. Garofu fahsegtu pamet wirfû,
kamehr metas wehsa, tad war fasilbit un uslikt otrreis. **R a n k.**

3. Gelej schpirktu (ja naw, tad brandwihnu) ar baltajam dropem
(Opmana dr.) trauzinâ, aisbedsina un tura wahjenezeei apatschâ, kura ap-
fegâ eetinufes stahw plahnâ; tas dod stipru dwagu un filtumu us augfchu.
Ja minet. leetas naw pee rokas, eelej werdo schu u h d e n i flauktuwitê un
eeleef nodebsinatu akmeni, pehz kam wahjenezeei jastahw wirs garainam. Wah-
jenezee stahw ari wirs p a n n a s, kurâ fabehtas farkanas ogles; bet tahs is-
dodot stipru twaiku, tamdeht teizeja schito lihdsjekli neleetojot. — Birns fa-
tishchanâs wahjenezeei sehbdina b a k k â f i l t â u h d e n i. Leef plahnâ s t a i g a t,
tad ahtraki steibotees; daudj gulefchana neefot laba. Wahjenezeei f a p u h f c h
un dod tai djert fapuhstu kumelischu tehju. **R a n k.**

4. Djeramâs sahles f a p u h f c h (israuga, farauga, fataifa, fatschomerê)
trihstreif, ik reises faskalojot. Bes tam djeramo pamaisa ar nascha afminim
jeb dsirklem — tehrauda rau wajaga. Beidsot eepuhfch trauzinâ un pahrwelk
ar nasi kustu. Tâ fapuhstas sahles trihstreif djeramas. Slimneeku paschu
aprunajot brauka ar roku pa wirfû un puhfch dwaechu wirfû, pee kam runâ
peenahzigos wahrbus trihstreif. — Puhst fapuhfch ar d s e m a m e e m w a h r d e e m:
„Atwer, Deewin, ojola krummu; atwer, Deewin, eewas krummu; atwer, Deewin,
leepas krummu; atwer, Deewin, Anninas faulinas! Ja meitina, lai nahf kâ
lihdezina, ja dehlinsch, — kâ jutitis.“ — „Atwer, Deewin, kaulu wahrbus,
laid juwiti no morda ahra!“ **R a n k.**

5. Seewa, kad taifas tihtees, n o f e e n g a l w u z e e t i ar drahnu (lafatu),
lai dsemdejot tanî neeemestos fahpes, lai m a h t e neeekriht galwâ. Uspin (us-
raifa) bischu galus, atpumpâ pogas un atflehdj wisas atflehgas (skapim,
lahdei u. t. p.). M a h t e esot kaut kuram zilwekam. Râ kaupis (nage,
krupis) wina kahjam (pirksteem) esot apkehrufes ap firdi un gulot eetinufes
dsihflâs, kas wisas tur fatesot kopâ. Kamehr winai pahri nefo nedarot, wina
gulot it meerigi, bet zilwekam farauftotees topot nemeeriga, kshbdama pa
wisam malam. Kad us augfchu kahpdama eekahpjot kaskâ, tad zilweku newarot
wairs glahbt. Warot skaidri dsirdet, kâ mahte daschreis brehzot. Teizeja sakâs
daudseem palihdsot brauzidama, fapuhbdama un daschadas tehjas sahlem eedo-
dama: arnikajas tehju, dewinwihru spehku, mahtes-mehtras (truhzenes — kâ
bruhflenes, bet rankainam lapinam). **R a n k.** Kad farauftijees, mahte nahf
kâ kumafs kaskâ. Reij usschkehrsts tahds, kas ar mahti miris. Esot isjemtas
afinis tahdas kâ pirksti. Kad uslituschî us schkhwja un uslehjuschî schpirktu
wirfû, wina pahrwehrtufes halta. Wahrbi, kad seewam mahte fazekas: „Tschu-
tschi, guli, mahmina, sawâ weetinâ ar saweem behrnineeem kâ pele sawâ puhf-
minâ. Deews Tehws, Deews Dehls, Deews sw. Gars. Mufsu tehws u. t. p.“

Pafchâs beigâs: Kas tiz, tas dabu no tahm Deewa mantam wifu labu (itin pee wifëem raufijumeem tà war peelift). R. A. Sald.

6. Satinotees nebuhs laift balfi wałam; labaf eekoft bifi mutê, bet kleeft ne: tad buhs flufigs behrns. R. Kulb. Gruhti dsemdejot wahjeneezes wihrs ar mahju feewam lafa luhgſchanaſ. Seewas ſapulzejas ap dsemdetaju, pee kuras ari wihrs atronas; daſchi gan atraujotees. Meitas un behrnus wada no iſtabas ahrâ. Dsemdetaja leef aizinat eefſchâ mahjeneeku, ar fo buhtu ſarahjuſès (ſadunpojuſès), lai ſalihgtu meerus. Kad aizinatais nelaiſchas eefſchâ, rauga dabut kaſdu kuſchki no wina guſas zifam waj kaſdu winam peederigu geſrba gabalu, fo eelift dsemdetajai gulâ. R. anſ. Dsemdetaja bijuſe ſaſtrihdejuſès ar otru feewu, kura lahdejuſe: „Pagaiddi, gan tu tapat noſprahgſi, kâ mans ſukis!“ Pirmâ, gruhti dsemdejot, ſuhtijufe, lai no preteneezes eenefu uhdens kruhſu. Lahdetaja gribejuſe wifu par labu greeft un eefuhtijufe kruhſu peena. Tad behrninſch ahtri un weegli peedſimis. R. A. Sald. Ja eegadas ſweſchâ weetâ fatihtees, atſtahj gulâ ſe edu (zimbus, ſekes). R. anſ.

II. Pehz fatihſchanâs.

1. Kad mahte dsemdejuſe, bahtene winai nowell krellu, iſmaſgâ zirſſchhus, notihra wifu un eeleef gulâ ſkaidras zifaſ. Mahtei tikko dsemdejuſchaj beſ kumeliſchu tehjas dob ſapuhſtu ſahlotu brandwihnu dſert; to dara wiſâs ſeſchâs. Dſeramo ſapuhſch ar mahtes wahrdëem: „Sarkana ſaulite lez, diwi Deewa ſuniſchi rej. Ak tu, Anna, ſelta mahtite, iſchutſchi, guli ſawâ ſelta ſehſtinâ, ſawâ ſelta gultinâ. Diwi Deewa ſulainiſchi tew apdeenès, tee tew ſelta krehſlinu apakſch tawâm kaſjinam pazels. Ak tu ſarkana ſihda bantite, iſchutſchi, guli apakſch nabas apali ſaritinajuſès ſawâ weetinâ.“ — „Zumprawina, mahtite, newelbſejees, newelbſejees Annas augſtajos kalnos. Iſchutſchi, guli miſkſtos duhnu ſpilwenos, baltos linu palagos. Es tew luhdſu, nelaid ſawas ſahpites pa winas ſaulineem.“ — „Mahte, mahte, neeiſ zeemâ, neeiſ zeemâ, paleez mahjâ, paleez mahjâ! Tur tewi pifti ſuni rees, aſâm riſkſtem graiſis, ſpihkeem badis.“ — „Ak tu mahte, wezaja feewa, palihdſi tai kriſtitai feewai Annai! Tez pa deedſinu, pa deedſinu, tez iſchokarâ, iſchokarâ, ſtahwi kâ ſchehligais Deews tew nowehlejis ſtahwet no paſaules eefahkuma. Paleezi tik miſkſta kâ willas ſprobdſite, kâ ſoſes duhnite, kâ leepu lapina. Saploz, ſaploz kâ ſlotu lapina, kâ kaſpoſtu lapina. Kriſtus ſaka, Marija ſwehrè, ka tai ſewinai buhs weſelai tapt.“ (Stipri wahrbi.) R. anſ.

2. Pee pirmâ behrna mahte fatinufès tuhliſt noſeen wehderu zeeti ar joſtu (drahnu) jeb garu dweeli, lai nepaliktu leels wehders, bet buhtu ſchuſks widus. Wehdera joſtu, kuru ſeen wirs krella waj uſ pliku meefu, walkâ lihds ſeſchâs brauz (lihds ſahſ ſtaigat). „Ari miſkta Mahra tà darijuſe,“ peelika teizeja. Lai neſabihſtos (neſarautos), wahjneezei neſauj weenai

gulet un dehfina pa naktim uguntinu. *Ranĕ.* *U p s t a h w e f c h a n a:* trihs deenas gultâ, diwas nebetas neko nestrahdat, lihbs afinis nodalas un widus nofoed. *R. U. Sald.*

3. Kad fatinas (un jau preefchlaitus), ihsteneeki nahĕ mahti a p r a u d s i t, atnesdami lihbs baltmaifi, gatun un zitas ehdamas leetas. Ja wezakeem pascheem naw, daschi atnes ir drehbites (frenkliu, sekites) lihbs. *U-*nahzejus pagode (ar brandwihnu un fweestmaifi). Zeena ari wifus mahje-neekus ar fchnabi, lai dser uf dehla (meitas) weseleibu un laimi. *Sweefchneeku,* kuram tani joni eegadas atnahĕtt, tapat pazeena, pasafot, ka jauni dehli pahrnahĕfufchi. — Kad pehz radibam pirmas atnahzejs pee mahtes wihriſchĕis, nahĕkamo behrnu wehro puifcheli, kad feewiſchĕis — meiteni. *Wihriſchĕim* eenahĕtot tamdehĕ fata: „Zitâ reijâ buhs (atfal) puifchelis!“; feewiſchĕim parahdotees peebild: „Zitâ reijâ buhs (atfal) meitene.“ *Schihdam,* kam radibu laikâ atgadas fehtâ eenahĕtt, nojem zepuri; nabags tad jau ſin, ka jadod ſlimneezei ſahles: pijotu ſafnes, engwehris, wirze. *Pagode* ir ſchihdinu ar fchnabi. *Ranĕ.*

III. *Slimibas.*

1. Kad pluhst, pahrfeen pantus pahrkruſtis ar ſarkanu dſiju: labâs rofas lofamo weetu ar 9 maſgleem, tad kreijâs kahjas leela ſaites-weetu ar tik pat maſgleem, un otradi: kreijo roku un labo kahju. *Sarauga* uhdeni ar druſzinu etika un dod eefſchâ. *R a u g a m e e* (afinu) *w a h r d i:* „Krauklis ſkrej pa gaiſeem, afinu wehrpele mutê. *Deews* *Tehws* utp.“ — „*Jefus* brauz pa juhru, tehrauda needre rofâ. *Nahz,* *Jesu* *Kristu,* *Deewa* dehls, *fwehtâs* *Mahras* dehls, *nahz* eefſch ſawa ſpehka, ſafeen ſchihſ feewinas pantinus ar ſawu tehrauda needri kruſtu meſdams.“ *Pee* ſcheem wahrdeem jamet kruſts uf katra panta, kurſch ſafeets ar ſarkano dſiju. *R. Kuld.* Kad pluhst padaudſ, ſagraudê gabalinu ſarkanas wadmallas (ſark. wil. lupatina) un eedſer kâ pulweri. *Wents p.* Kad feewai pehz ſatihſchanâs pluhst, leek uf widu (wehdera galu) auſtâ uhdeni ſlapinatu palagu (nahĕna drahnu); tad wehl ſafeen mellu willas dſiju ar 9×9 meſgleem un feen apwiſeem kahju un roku lozefkeem (elkonos, padufês, zelos u. t. p.). *R. Sald.* *Klahj* etikî ſaſlapinatu lupatu wehdera galam wirſu un feen wifus lozefkus ar ſarkanu dſijparu. *U. Sald.*

2. Kad pluhst, eejem baltos piparus weſelus mutê (ja naw, tad melnos) un dser uhdeni, piparus tikai mutê turot. — *Geleek* *turku* *piparus* brandwihnâ un tad dser, bet ne daudſ; tas notur uf reiſu. *Brandwihns* ſaraugams ar afinu wahrdeem. — *R a u g a m e e* wahrbi, kad eet „ſarkandâs“ (kad pluhſt): „*Jefus* brauz pa juhru, trihs roses rofâ: ſarkana roſe rofâ, balta roſe rofâ, ſila roſe rofâ; weena noſlihta, otra nomira, treſchâ palika dſihwa. *Jem* to ſpizo tehrauda roſi, dur, badi trejdewineem eefmeem, trejdewineem

nascheem, fitees pee greifàs preedes, pee rudà afmexa, ne pee kristita zilweka auguma.“ — „Jesus brauz pa juhru, uhdens flota rokà; tur fit, tur dseest.“
R. A. Sald.

3. Seewam, kas fatinufchàs, ahtri peemetas rose — no sabaidifchanàs. Kad kruhtis rose, leef wirfù, to behrns uf drahninu uszuhkojis; feen klast fa-
kastas eewu misas, darwà famehrzetas pakulas, gows mehflus. R. Sald. Kad feewai pirmo reisi masais, wina apwasà few ar „otru puft“ kruhtis: tad kruhtis neftas rose. R. A. Sald. — Kad feewa pa ahtru fahf staigat un dshwat, wina weegli faraustas. Tahdà reifà leef uf widu (wehdera) maises garofu ar isgreestu zauruminu un linu bumbinu; peelaisch uguni un usleef glahfi waj kruhsinu wirfù. — Usleef uf wehdera maises ripinu ar 4 zaurumineem, kuros eesprausch eededsinatatas waska fwezites; usleef wirfù kruhsinu — tad welk no wehdera kà dshjas-kamolou uf augfchu. R. Sald.

4. Dajimtawa pirmajàs feschàs nemaitatos, wahjencezei naw brihw drihs uszeltees waj fehdet; winai japaleekas kahdu nedeku gulam, kamehr dšim-
tawa dabù eeseedet. Kad nahf ahrà, apfmehre wisapfahrt ar zeptas galas taukeem, apbirdina ar smalku alonu un laisch atpafat. Melaika D. wa-
rejis tahdu wainu glahbt ar fapuhfchanu. Teizejas wihra-mahte tà darijufe: kaka-f...a rengulu famaisjufe buadschinà ar fshbu freimu; dšimtawu eelais-
dama schihs sahles aissmehrejufe preefchà un fapuhfufe. R. A. Sald. — Dsim-
tawa kad nahf ahrà: ar fashlapinatu dweeli usjem uf augfchu, fawada atpafat, apseen ar drahnu un farauga ar mahtes wahrdeem. Deef wirfù kampara elkà apmehrzetu un faraudfitu wati. R. A. Sald. — Nomasgà ar filtu uhdeni, apkafsa ar waru un laisch uf farkana willaina lupata atpafat. Wentsp. Kad pehz fatihfchanàs dabù fakazetees, kad kaphjot ahrà no augftas gultas dabù fšlidet, kad ihfi fakot eefchàs dabù kas limet, tad nahf ahrà dšimtawa (djemde). Sahles: dser eefchà waru kopà ar kaut kahdu dsehreenu, tikai ne filtu. R. Kuld.

IV. Pirts.

1. Tagad feewa fawu gruhto deenu fagaida istabà fawà gulà, bet senaf laikos, reifai usnahkot, ifkurinaja pirti, fšbidjàs tur un stahweja tik ilgi, kamehr Deews dewa behrninu. Kad wijs bija noskaidrojees, gahja uf istabu. Atminas par fatihfchanos pirti pawifam waj issudufchas: teizejas tos laikus paschas naw peeredsejufchas. Atminas par pirti un gruhtaju deenu usglaba-
jufchàs gan dseefmàs, kuras ne daudj gadu atpafat teizejas wehl dšeadajufchas krusfibàs. R. A. Sald. Trihs deenas pehz fatihfchanàs noweda wahjneezi pirti, ifšildija un nofehja widu ar fihda banti. Pirti pameta preewitu pahri un naudu „pirts-mahtei“. Toreif ari bijufchi weselaki laudis. R. A. Sald. Teizeja fawu behrninu pirti pehrdama ikreis nosakot fawus pahtarus: „Guli

deenu, guli nakti, laid mahtei ar' gulet, neklaufees zeema funu, neklaufees zeema gailu. Klufi jauna, klufi weza, buhfi pate fuhitaja u. t. p." R. Blihd.

2. Pirts fenaf stahwejufe leelafâ godâ nekâ tagad. It ihpafchi wezâs feewas tâ darijufchâs: nopehrufchâs nometâs zelos uf lahwas benfiti, nofkaitija tehwsmuhs un nobutufchoja lahwu un flotu. Wezafas feewas wehl tagad nelauj pirti kleeft, aurot, dfeecat. No pirts ifnahkot pahrmef krusfu, nofkaita tehwsmuhs un wehl kahdu pantiau; faka wehl: „Perees nu, mihlâ Mahrin, muhsu pehrtâ garinâ.“ Pirti eeejot faka: „Labwafar, pirtsmahte, waj gaidijat ari mani? Waj buhs fihts uhdens, mihfita flotina, labs garinfch?“ No pirts ifejot nolika flotiau un uhdeni uf lahwu un fazija: „Perees nu, mihlâ Mahrina, ar faweem behrnineem.“ Pa tafu uf augfchu (iftabu) ejot, nofkaita pahrtarus; behrni no pakafas tezedami mahzas fkaitit lihfs. R a n k.

3. Pirti fenaf nelahwa ne fagti fegt, ne pumpas pumpat (krekla apaklei). Teizeja wehl tagad, poftdamâs uf pirti, iffedjot fagti un atftahjot iftabâ. Behrnineem nemaſ newelfkot krekliu mugurâ no pirts mahjâs nefot: eetinot faufinamâ paladfinâ un willainitê un nefot projam. R a n k. Pirti eeejot Dundangâ faka: „Labwafar, pirtin, Deews fwehti garin'! Salbums eefſchâ, fihwums ahra!“ No pirts iftabâ eeejot Uſhawâ (ari Ehdolê) ikreif teifts: „Deews augftais, labwafar!“ — „Palbees, palbees!“ mahjeneeki labwafaru atjehmuſchi. — No pirts pahrnahkot padod labwafaru un fabutufchojas ar peederigeem (wihrs ar feewu).

4. Puiſis noklauſijees pirts-augſchâ, fo L a i m e lehmuſe apafſchâ peedſimufchâi meitinai: „Tu, meitin, augfi preeſch ta, kas augſcham klauſas.“ Puiſis nodomajis: „Tad es lai tif ilgi gaidu, kamehr tahds krupis buhs mans? Tas nekad nenotifſees!“ L a i m e eelufufe behrninu ſchuhpuli, bet puiſis winam pahrgreeſis wehderu, lai nobeigtos. Meitene tomehr ifaugufe leela un tâ gadijees, ka puiſis it nefinot winu apjehmis. Uradis wehderâ wihli un praſtjis, kas ta par wihli. Seewa wiſu iſftahſtijufe. To fo Deews nolizis un L a i m e nowehlejufe, tas wiſs tâ ir. T e t.

V. Pirtifchâs.

1. Pa nedelu pehz dſemdefchanas tura peertifchâs. Bahtenes pawadita, mahte eet pirti fewi un behrninu nomafgat. Kahjas noaudama, atſperas triju baſku augftumâ no ſemes, lai pa trim gadeem buhtu atfal behrns. Pirti eeejot uſfweeſch uf kraſfni ſeedam kahdu naidu un pafar kahrtinâ preewetu (ſeki, zindu pahri). Fau kahjâs, puhru dalot, dfeedatajas atgahdinaja, ka peertifchâs ſeedi bodami:

Dod, dod, mahſina, pataupi wehl,

Wajadses zitu gadu peertifcham.

To fliktaju pataupiji

Zitu gadu peertischâs:
Peertischâs wezas seewas,
Tur tew laba newajaga.

Seewas, kuras behrnam peedsumstot bija kaut kâ palihdfigas, dabuja ņhini reisâ seedam rakstainus zimbud waj sekas; wiņi ziti mahjeneeki, lai diņhs, lai mas, dabuja pa preewetam. R a n k. Pirti nolika kaņbu seebu — zimbud waj willu — muterei par pehrdinasehanu. S. Lihw. Uņ kraņni usmeta trihs papirņņni ņahls, lain behrns buhtu wesels, lain winam nekas nekistos klah. R. A. Sald.

2. Pirti masino usjem lahwa un tam trihs reisas ar flotu wehdina pa mutiti, lai buhtu klufigs, neptahpatu neekus un buhtu wezakeem pasemigs; tad nomasga un dod aņnest us istabu. Rrenkliti pee tam nedrihņti pirti pameņt: to peesprauda klah, lai behrns augdams wahktu ņawas drahnas, jo ko ņeņhâs eegrosot, tas esot. R a n k. Kur pirmo reisu masajam usņt, tanî weetâ behrnam augot wiswairak plihņt drahnas, talab pirmâ usņņchana (ar pirtsflotu) noteek us leelineem. R a n k. B. Suhbr.

3. Bahtene mahti iebrauka, nomasga un tai apwek kreflu; paschai nekauj wilkt, lai nekazilatu rokas. Behrniku tikai weenreis atnesa pirti, bet mahtei bija jaeet trihs ņwehtwafarus no weetas un japeras ar to paschu flotu. Ja behrns bija meitene, flotâ eelika leepas ņaru un peesehja pee kahta dsiwparas, ja — ņehns, tad osola ņaru. Ziteem pehrtees flotu nedewa, to nesa paglabat kambari; bet pehņ treschâs reises isahrbiya un ņarus istaisja — meitenei aitu stalli, puischelini ņirgu stalli. Raugotees us tam, waj puischelis waj meitene, peertischam pirti kurinot usbahņa malkai wirņu osola waj leepas ņarinus, lai aug wihrs kâ osols, meita kâ leepa. R a n k. Slotâ leekamos leepas un osola ņarus jau tureja gatawus. Pirti nekurinaja ar egles malku: ta dandņ ņprehgâ, un behrns tad isaug kaschigs, nekafizigs. B. Suhbr.

4. Pirti kurinaja ar osola malku, kad behrns puisens, ar leepas (preedes), kad meitene. Geshchpusê apakņch (= pee) fleegschna, pa kuru mahtei ar behrniku pirti eeejot jakahpi pahri, noleek jahnu-puzenu krushtinu. Slotai jabuht ņaseetai no wisadu koku ņarineem. Kurinatajai atstahj pahri zimbu us lopu laimi behrnam. Behrnu perot ņaka: lai tew labi ņirgi, labas aitas, lai tew netruihņt ņahls, uhdens u. t. p. Dņert pirti naw jadser ne mahtei, ne behrnam, lai ņhis neaugtu dsehrejs. Lahwu atstahj ņkaidri nomasgatu. Slotu ismasgâ, isriņina un istaisja palahwê, ņwehtajam meitam ko pehrtees. Slotas ņari stahw palahwê, lihds turpat ņapuhņt. Ja to nedara, ņwehtâs meitas eet pakak, metas azis. R. Kuld.

5. Peertischâs iswahra wiseem mahjeneekeem gatu un apdod wiseem brandwihnu. Ja masinâis ir puischelis, wezmahte kauj gali, ja meitene — wiņtu; bet ņchito gatu ehb tikai mahte, kamehr ziti dabon tela waj aitas

gatu. Gaili (wistu) kawa tai weeta, kur behrns peedfimis, weetu notezinot ar ašinim. Teizeja redsejuse, ka nokautā putna galwa parakta ar lahptinu kambara plahnā. Beesputru peertiščās newahrija, lai behrns pulka neru-natu („wehrd kā beesputra“); ari zuhkas gatu tai reijai newahra, lai behrns augot neswihstu. Kanē.

6. Kas daudš wahras (runā), tam šaka: „Tew beesputra wahrita peertiščās“. Kam daudš šwihst, tahdam mehds šazit: „Tew peertiščās wahrita zuhkas gala“; pulka runatajam wehl šaka: „Tew peertiščās lini mištiti.“ Kanē.

Kur tezeš, mihtā Mahra,
Leepas flota paduše?
Es tezešču peertiščās,
Behrt meitinas, puifeninus. R. Kulb.

Sakaitās mihtā Mahra,
Ka neluhdja peertiščās.
„Nahz, Mahrina, kustišās,
Sehdees galba galinā.“ Kanē.

Pawaižaju mihtu Mahru:
„Ko es kaufču peertiščam,
Waj wistinu zekuliti,
Waj aitinu šprogainiti?“
„Kauj wistinu zekuliti,
Lai palika šprogainite,
Lai palika šprogainite
Bahditei puščkotees.“ Kanē.

Treščā nodala.

Mašte ar kuslo behrninu.

I. Titko peedfimis behrninšč.

1. Kā peedfimisču behrninu mehds eetihšt galda-drahnā (maises drahnā), kuru ismasgatu atleek nost lihds nahkamam behrninam. Kad behrnū wairs newar zeret, wezaki drahnu jem nobruhket waj atdod šawam behrnām preekšč behrnū eetihščanas. Kanē. Lihds peedsem, mašo eetin galda-drahnā, kurai wirsū ehšs; tad behrnām neštischotees klemme. Suhr. Kā peedsem, behrninū eeleek gultas ka hīgali, lai augtu pašemigs, nebuhtu stuhrgalwigs. Kanē. Behrninū noleek uš ažitnam, lai tā pagulas,

kamehr jem masgat. Nemas naw jabaidas no noslahpſchanas: nekruſtits behrns wis neſlahpſchot. Behrns tad nehtaujotees un buhſchot ari iſaudſis kluſs zilweks. Kad behrns nomaſgats, tam pahrmēt kruſtinu un tad tikai leef augſchpehdus waj uſ ſahneem. B. Suhbr.

2. Rā behrns pahrnaht, ſajehmeja winam uſ ſit trihs reiſas ar ſauju pa mutiti, lai buhtu kluſigs. R. N. Sald., Wentſp. Uſleef mahtes roſu winam uſ mutiti, trihsreiſ ſatot: „Eſi kluſs, tā mahtes meefās“; tad maſinais augs kluſigs. N. Sald. Rā ſaker, ſajehmeja uſſpeeſch grammatas lapu (Deewa wahrdu) behrnam uſ galwinu, lai weegla galwa. R. N. Sald. Behrninam mehds likt klaht dſeeſmu grammatu. R. N. Kad behrns gadas, apberſe winam aztinās ar wiſtas pantu, lai buhtu weſelas (tā pants). R. Sald. Jaiſſkalo mutite ar auſtu uhdeni, tad ja-apſlapina rozinas un kaſjinas ar auſtu uhdeni, lai augtu ſtiprs; tad tikai maſgā wanninā wiſzaur. R. N. Sald. Apſlapina kaſjinas un rozinas ar auſtu uhdeni, lai nebuhtu wahrigas no ſala; apſlapina ir paduſtes un zirſniſchus (juhtites), lai nejuſtu. R. N. Kai behrns augtu ſtiprs, daſchi maſino pirmo reiſi maſgā newis uſſilbitā, bet auſtā (remenā) uhdeni, jo neefot nekahds labums tahdā reiſe ar uguni tihteas. B. Suhbr.

3. Rā peedsem, behrninam pahrwelk kruſtinu, parauſta deguninu un paſchmuſtina. Tet. Paſchās pirmajās deenās, tā behrns peedſimis, jau noſpreeſch, kaſhdā wahrđā kruſtis. It wafara, gulā leefot, peemin wahrđinu un noſkaita tehwmuhs. R. N. Behrninu wafaros gulet leefot ikreiſ pahrmēt (pahrwelk) pagalwitim kruſtinu. S. Lihw. Kad behrninſch ſchahwajas, aiſmet kruſtinu preeſchā. S. Lihw. Behrninam, kad ſchahſtas, aiſmet kruſtinu preeſchā. R. N., B. Suhbr. Behrninam peedsemamā deenā neka naw jadob, ne kuſchkiſcha neka, lai buhtu lehta galwa. R. N. Rā peedsem, maſajam eedob druſzin ſkaidras kumeliſchu tehjas, tad trums nekad newar zilatees. R. N. Sald. Behrninam, kamehr wehl ne raſinu naw baudijis, waidſinus apmaſgā ar ſarkano wiſnu, lai augtu ſahrteem (prowigeem) waigeem. R. N. Ar ſarkano wiſnu tā gan daſchi ſuntejas. B. Suhbr. Behrninſch, kam peedsemot tuhlin teſ pelzite, noſlihtſchot. R. N.

4. Pahris deenu, kamehr mahtei ſahſt peens reetet, maſino dſirda ar kumeliſchu tehju; lihds tam dod ari kuſchkiti (maiſi ar zukuru nahtna lupatinā). Noſit pelenu (peles behrnu), ſagrauſde un ſamaſ. No pelneem eeleeſ kuſchkiti kaſdu ſchnauzeenu, tad behrnam neſtiſchotees neweenas bruſzites, wiſch weenumehr buhs ſkaidrs un balts. Pirmajā kuſchkiti eeleeſ wehl druſzinu ſehweles, lai neſtos audſeji, nemeſtos kaſchſis. R. N. Kuſchkiti eeleeſ druſpatinu ſahls. R. N. Sald.

II. Nekrustits behrnisch.

1. Wisu to, to gar behrninu dara, lai winam nepeestlos nekahds launums, fauz mantaſchanu jeb apmantaſchanu*). — Kamehr behrns naw krustits**), eedur dsirkles (tehrauds!) gultas malâ, lai launums nepeeeet. Pagulâ (pagultê) jastahw trauzinam ar ſkaidru uhdeni, lai augot buhtu ſkaidras meefinas, neſistos pumpas. Kanĕ. Swehtits uhdens stahw behrninam pagalwî, tapat ſwehtitas ſahles (tâ dilles, mehtras), ſahlu deenâ katoku mahzitaja eefwehtitas. S. Lihw.

2. Nekrustitu behrnu pa ſaules pakahpeem neatstahj gulâ, bet tura rofâs, lai launais nepeestlos. Kad uguns eenesta, behrnu eeleet atfal gultâ. Kanĕ. Pa ſaules apakſham behrnam nekahwa aismiguſham gulet; winu pamodinaja. R. Blihd.

Peesihme. Kad ſaule patlaben noet, tad ir ſaules pakahpi. Wezi laudis ſwineja ſaules pakahpus: atlika darbus, atpuhtâs, atgulâs, lihds kamehr istabâ eenesta uguni. Tâ darija wisu zauru gadu if wakara. Ja kahda ap to laiku wehrpa, tai ſazijuſchi: „Kas pa ſaules pakahpeem wehrps: nowehrps ſaulitei kahjas.“ Kanĕ. Pa ſaules apakſham atgulâs; ſeewas newehrpa, lai nenomehrptu ſaulitei kahjas. R. Blihd., D. Suhbr. Apakſch ſaules, kad ſaule kahpi juhrâ, wehrpt naw brihw, lai ſaulei kahjas nekawehrpi; ta weza ſtoneſhana. R. Kuld. Ari Lihwes Behrjê ſwinetas ſaules apakſhas: ſeewas ſaulei noejet newehrpuchas. Teizeja atminotees, ka N. ſaimneeze if wakara tahdâ laikâ palafjuſjês, logâ ſehbedama, dſeefmu grahmata. S. Lihw. Teizeja wehl tagad ſwinot nowakares jeb ſaules pakahpus: nebfihwajot, kad ſaulite laifchas ſemê. Kas bija godiga, ta newehrpa. R. Salb. Senaf laudis to darijuſchi, teikdami, ka „apſwinot ſaulei kahjas, lai buhtu weegli tezet.“ B. Suhbr. Saulite raud, kad ſtrahdâ: nekauj noet. U. Tet. Pa ſaules apakſham ſaimneeze kahwa meitam atrift: ſaules zelinfch janofwehti. W. Tet. Saules zelinfch jafwehti. B. Rig. Saules zelinu ſwehtija: kad mirſtot dwehſele eet projam, tad dwehſeles zeffch teekot ſwehtits. Tet. Kas neſwin ſaules pakahpus, tam nomirufcham janahkot wehrpt uſ kapeem. Tâ diwas meitas, kuras nebijuſchas ſwehtijuſchas ſaules apakſchas, redſetas ſchuh-pajamees uſ kapeem koka ſarâ. S. Tet.

3. Kamehr behrns nekruſtits, mahte nekauj otram pee ſawas uguns ne ſkalu eededſinat, ne eepihpat, nekâ; mahte ir negrib, ka kahds pihpedams eetu ahrâ no winas kambura, jo tad behrninam ſitotees ugunſtulbſes (ugunwahtes). Iſtabâ eenahkot drihft pihpot, ari paſchâ iſtabâ to war darit, itkai iſejot ne. Kanĕ. Kamehr behrnifch nekruſtits, wina drahninas nekad neſch audê laukâ, lai raganas neapdanzotu. Suhbr. Godiga

*) Mantat manta neween behrnus, bet ari lopus. Kanĕ.

**) Senaf netureja behrninus ilgi nekruſtitus, dauds — nedelas ditwas; tagad tur 5—6 nedelas. Kanĕ.

ſeewa behrna drahninas un drahnas ar ſaweem ſeedeem nekad nemaigâ traufâ, kur wihrifſchim jamaſgajas: ſchim tad wairs naw nekahdas iſdarifſhanas, nekâs winam wairs neiſwedâs. R. Kuld.

4. Mahte pa wiſu to laiſu, kamehr behrns nekruſtits, ſenat neſukajuſe galwu; Rank.; lai behrnam utes neaug. R. Kuld. Tanî laiſâ mahte neſlehdſatflehgâs, negreeſſchapu (alus muzai), lai behrns neſtezinatu gultâ, un nedod neweenam nekô, pat to ne, kaſ praſtajam peenahktos dabuht; atbild: „Daboſi pehz kruſtubam.“ Rank. Mahtei naw brihw otram nekâ dot, kamehr maſinaiſ nekruſtits: behrns aug lehtdabis, atdod mantu zitam. — Mahte kad bailêſ ſaraujas, trihs reiſas noſpaujas pahri pa kreifo kameeſi; dſer uhdeni, kurâ eemeſtis piſſlitis ſahls. R. Kuld.

III. Nabas ſaitite un otra puſe.

1. Nabas ſaititi (wadolu) noſeen pa trihs pirſſti no wehdera trim maſgleem labi zeeti ar deegu un nogreeſſar dſirklem (ſchekrem) naga diſchumu no maſgla. Meitenei nabinu nogreeſſot tureja apaſſhâ welejamowahli, lai augtu laba maſgataja un weletaja. Rank. Puiſſchelim zirwi, meitenei wahli. B. Suhbr. Pawadinu (nabas ſaititi) nogreeſſot, leef wehrâ, kâ aſinis iſſchaujâs no galina pee otras puſes: ja widû, behrns buhs audſejs, turpretim mirejs, kad aſinis ſuhzas pa malinu ah râ. — Raugas, kur pawadina ronama; ja atronas otram puſei widû, behrns augſſot, ja weenâ malâ — mirſſot. Rank.

2. Nabinu nogreeſſot wehro pee otras puſes, kur dſenitis (Blighdenê: dſehnitits): ja widû, behrns dſihwos, ja uſ malu — mirs. A. Salb. Kad dſehnitits widû, behrns augs un dſihwos lihds wezumam; kad uſ malas puſi, nomirs jaunibas gados; kad paſſhâ malâ, drihs ween mirs. A. Salb. Kad pirmajam behrnam nabinu nogreeſſot, aſinis no otras puſes eepilina glahſinâ un dod tahdai dſert, kurai neronas uſ drahnam; tad tuhliſ ronotees. Teizejai daubſahrt peeprafot, lai dodot tahdas aſinis. Nabinu nogreeſſot, apwek ar aſinaino galu behrninam waigus, lai buhtu pro-wigi (ſahrti). Rank.

3. Pee wehderina atlikuſès nabina pehz kahda laiſa ſakalſt un notriht. Notrihtuſcho puiſſchekâ nabinu (ſtrunkiti) eeprauſſch ſirgu ſtalli kahdâ ſchkirbâ, lai buhtu ſirgu laime, meitinâs nabinu — aitu ſtalli (aitu aiſgaldas ſchkirbâ). Rank. Nabinu ſprauſſch ſtalli, lai behrnam buhtu ſirgu un aitu laime. B. Suhbr. Atlikuſcho nabinu eetin lupatinâ un eeleef lah dê, lai ſtahw neſin ziſ ilgi. U. Tet. Meitinâs nabinu eebahſſch lupatinâ eetihthu baſnizas krehſlâ, tad ahtri wedis (iſprezès). R. Salb. Aiſbahſſch nabinu galda galâ aiſ wehrbalka, lai aug augſtmanis. A. Salb. Dod behrnam nabinu eekſhâ, ſagrauſdetu un ſarihwetu, lai nelaima nepeemetas; R. Salb.; lai behrns augdams neſarauſtitos, lai augtu ſipru widu. Suhbr.

To dara pa wiſàm feſchàm. R. U. Salb., Wentſp. Nabixu dob behrnam eekſhà, lai buhtu ſtiprſ uſ widu; atlikumu nones Deewa namâ un eebahſch pamatâ, waj kur, lai behrnam prahts neſtos uſ wiſa laba ka. R. Kulb. Rabinai nokrihtot, behrnixu daſchas deenas pamet nemaſgatu, lai weeta ahtrati aiſdſihtu. Rank.

4. Otru puſi no meitenes apglabâ gowju (aitu) ſtalli, lai ahtri dabutu apprezetees; puiſchelim to aproſ ſirgu ſtalli apakſch grihdas. Puiſcheta otrai puſei peeleeſ klat naudu, meitenes otrai puſei adatu, dſi wpara gabalixu un daſchreij ir naudu. Pee paglabafchanas jaewehro, ka wadols paleekas wirſpuſê, kur tas fatinams, kâ faule tek. Ja nabas ſaiti pamet apakſchpuſê, mahte wairs neuſzelas, bet nomirſt, otrai puſei ſapuhſtot. Kad wiſs pehz ſahrtas padarits, noſkaita tehwmuhs. — Tagad otru puſi wairaf glabâ dahriſâ: eetin lupatâ un parof apakſch leepas, ofola, waj zita koka, tikai apakſch ſeedoſcha ne. Rank.

5. Sehneem otru puſi parof ſirgu ſtalli, meitenem — aitu ſtalli, waſaru apakſch ahbeles. Weegli japarof, zeeti naw brihw ſpeeſt. Uſtafa otrai puſei ſudrabu wirſu un peeleeſ naudu klat. Wentſp. Peeleeſ klat naudu, ſahli, ogliti. R. Salb. Uſ muti neglabâ, tad behrni mirſtot; otru puſi no-weeto tâ, kâ gulejuſe meeſâs. R. Kulb. Parof apakſch ahbeles, lai aug behrns ſahrteem waigeem. Otru puſi war wiſur paglabat, bet tikai ſauſâ weetâ; kad parof uhdenainâ weetâ, tad ne mahtei, ne behrnam labi. R. Salb. Meitenes otru puſi waſaru labpraht paglabâ apakſch puſem. U. Salb.

6. Skaita otrai puſei meſglus: zik meſglu, tik behrnu wehl buhs. R. Salb. Otru puſi pahrwaſâ (pahrwehl) pa behrna mugurixu, tad winſch pirti warès pehrtees kopâ ar kraupaineem, kaſchaineem zilweeem: kraupis nekad nepeelips. B. Suhbr. Kad grib dſembetajai ſaſpihtet (ſkauſt), eedur adatu otrâ puſê. R. Salb. Daſcha wezmahte, kurai negrib deesgan maſſat, eedur kneepadatu otrâ puſê; mahte tad waj beigta: duras zaurais, dur wiſâs weetâs. Kad adatu iſjem, paleek weſela. Wentſp. Uſinis no otras puſes bahtmodere noſog preekſch ſchihdeem: tee ar ſchahdàm aſnim apſmehre behrnam azis, lai neſahpetu. R. Kulb.

7. Otru puſi nomaſgâ ſkaidru, eetin ſkaidrà drahnâ un paglabâ ſtalli kahdâ ſauſâ weetâ, lai mahte nebuhtu ſlima. Glabajot otra puſe ſariti-nama, kâ faule eet. B. Suhbr. Otru puſi parof ſtalli, paleekot apakſchâ ſalmus; ari wirſu ſalmi uſleekami. Pirms paglabafchanas otra puſe uhdeni druſzin apſkalojama, bet jaſargas gluſchi iſmaſgat, tad meitenei buhs pahraf daudſ uſ drahnâm. Otra puſe ruhpiigi paglabajama — tas ja-darot pehz weſelibas, lai mahte un behrns buhtu weſeli. B. Blihd. Otru puſi paglabâ pirti apakſch grihdas, ſchuhni waj kur zitur, kur lopi newar peeeet, zitadi naw weſelibas. S. Lihw.

8. Kad mahte, tahdu lauschu buhdama, par augstu fneedfas (kaze), otras puises faitite nereti ap metas masinajam 1—2 reis ap kallinu, ta ka peedfimstot sils aisschnaugts. Tahdam naw labs muhshs: winsch pakaras, paleef par sagli, isaug par flepawu, mauku un top tab faitem faitits. Lai dschwjojt nedabutu kaunu, schihs „kauna-faites“ ranga nomantat. Teizejas mahte ta darijuse ar sawu meitiu L.: behrnu kad aisweduse pirmo reisi basniza, apjehmuse winam preewetu ap kallinu un apweduse trihsreis basnizai apfahrt. Raak. Mahtei tab jawalka pa fescham, lihds kamehr eet pirmo reisi basniza, ap pliku kaku preewits, kuru atbod kahdam basnizas nabagam. B. Blihd.

9. Preewits jaiswalka feschas nedelas ap pliku kaku un feschas ejot janosweesch pee basnizas fleegschna, eefschpuse, atpaka nefkatotees, kas pazels; tab jaet basniza. Zaur pazehleju Deews tab nogreeschot nelaini no behrnina. — Geschanu ap basnizu teizeja nosauza par ahlofchanos, par spinzofchanos. B. Suhbr. Kad behrns nahf leelaks un pee prahta, winam pasaka, ka dsimis, lai sinatu pats peefargatees un iswairitees no kauna. Blihd. Kad behrnam faites ap kallinu: behrnu pirmo reisi pirti nefot, usleef kahrtina pahri preewetu. A. Salb. Kad masajam dschnehtis (dschnehtis — K. Wentsp.) ap kallinu, mahte walka pa wisam fescham bantiti ap kaku; bantiti nomet basniza pee fleegschna. K. A. Salb.

IV. Masgafhana.

1. Behrninu, ka peedfimuschu, tuhlt nomasga. Masgafhanu isbara trihs deenas no weetas. Ja uhdens tefoschs, smel pret straumi, ta ka trauks us reisi peefmelas. Raak. Pirmais uhdens aka us reisi eefmelams, ta ka nefas neislaihtas, lai behrns augtu fskaidrs, taisns zilweks. B. Suhbr. Smel un nes, ka neislaihtas, lai pirmais labums neatstahtos no behrna. K. Kuld. Uhdens japahrnes mahjas, ka nefas pa takeem neislaihtas, lai ap behrninu deenas nerunatu. Raak. Uhdeni smelot noskaita tehwsmuhs. K. Kuld.

2. Uguns jafatur ar fkaidru malziku; apdeguschu nejhema par kuramo, lai behrns augdams nenahktu walodas. Ar apdeguschu bihstakli nebadija uguni. Raak. B. Suhbr. Uhdens tikai pasildams; japeeranga ka neuschmehrd, jo tab behrnam metas neesis (kafschkis*), Raak.; tab behrnam fitas meefa bubuki; B. Suhbr.; behrns nositas ar pumpam, kad winu masga uswahrita uhdeni. U. Tet. Uhdena tik eefmelams, zil taisni wajadsigs nomasgafhanai; uhdens ari pasildams til silts, zil wajadsigs, lai nebuhtu nekahda laistichanas. A. Salb.

*) Ari pirts uhdeni daschi neuschwaha, tikai usfilda, lai pirti gahjeem neesis nemestos. Raak.

3. Wanninâ eeleef wistas pautu, dšehrwes azi, trihs oglites, drufzinu fahls, maiſes garofu un fudraba naudu; ja naudas naw pee rokas, tad fudraba ſagti. Pahmet tad wehl uhdenim kruſtu un noſkaita tehwmuhs. R a n k. Pirmajā uhdeni eeleef ſ e e d a = n a u d u, ſas paleef maſgatajai. S. Lihw. Uhdeni eeleef p a u t u, lai behrnam nefahds ſaunums nepeefiſtos. B. Blihd. Uhdeni eeleef p a u t u, lai behrns drihſ weltos un buhtu wefels kâ pauts; maiſes garofinu, lai netruhkſtu ne maiſes, ne zita pahrtikuma; n a u d u, lai behrnam buhtu bagata dšihwe. S u h b r. Wanninâ eeleef trihs drufzinās (naſcha galus) ſ p r u k ſ t i s, lai ſkaugim iſpluhf azis un rihkſle un lai behrnam nemetas uguſtulbſes; pautu, weſelu dšehreſazi un naudu, un nomaukuſchos ſ a l k ſ ſ a h d u, lai behrns mauktos kâ ſalktis no ahdas, t. i. lai winam nelihp nefahdi iſſitumi. R. R u l d.

4. Ugunš pehž uhdens paſildiššanas naw atahrdama, bet paleef degam, kamehr pate iſdeg; to dara, lai behrns ſawâ dšihwê neiſpoſtitos. B. S u h b r. Behrninu eetin ſkaidrâ drahninâ, pahmet kruſtinu un leef wanninâ. R a n k. Apjem behrnam trihsreiſ dšeeſmu grahmatu apkahrt, lai buhtu grahmatneeks, un leef tad wanninâ. U. S a l d. Gaiku pagaſtâ eeradums, behrninu pehž pirmās maſgaſšanas noſlaužit galba-drahnâ, lai augtu pilnibâ, ne truhkumā. S u h b r.

5. Pirmo reiſi maſgajot galwina labi tihri jaiſmaſgâ, lai winâ wehlaſ nemeſtos pumpas. R. U. S a l d. Kad behrns nomaſgats, leetas iſjem un paglabâ lihds otrai deenai, kur atkal eeleef wanninâ; tapat treſchajā deenâ. Sahli, ſinams, peeber katru reiſi no jauna. Pee treſchās reiſas pautu ſaſit un nomaſgâ ar ſchkiſtumu wiſzaur behrna meeſinas. N a u d u ſenaf atdewa wezmahtei (bahtenei); tagad to eeſeen behrna galwas drahninas ſuhri, kur paleekas lihds kruſtubu deenai. Uſ baſnizu wedot naudu tad eeſeen krellina ſtehrbelitê. — Pehž pirmās maſgaſšanas behrnam pirmo miziti uſleekot, winai dibenâ (dubenâ) eeleef grahmatas lapu (Deewa wahrdu), kura tur paleekas, kamehr maſino wed kruſtit. R a n k.

6. Teizejas kaiminos kahda ſewa darijuſe ſchitâ: Celikuſe kahdâ laſitê uhdens trihs oglites, gabalinu maiſes un diwas wara naudas. Behrninu tad ar ſcho laſi aplaiſtijuſe. Pehž kahdâm trim ſtundam maſgajuſe behrninu otrreiſ leelakâ uhdeni, kurâ neneeka nelikuſe. W. T e t. Ja maſgajot behrns nelaiſch rozinas walam, ja winam, kâ ſaka, zeetas rokas, peeberigee wehro, ka buhſchot deenās ſkops; ja rozinas laiſch mihkſti walam — buhſchot demigs. R a n k.

7. Samaſgato uhdeni iſlej katru reiſi — meitenei gowju ſtalli (aitu aiſgalbâ), puiſchelim ſirgu ſtelingi. R a n k. Uhdeni lej ſtalli paſilê. T e t. Wiſus uhdenus lej ſtalli, kamehr maſinaiſ wehl nekruſtits. B. S u h b r. Uhdeni, kurâ maſgats nekruſtits behrns, lej ahrâ tikai deenas laiſkâ (kamehr ſaule naw nogahjuſe) un ſkaidrâ weetâ. Senaf wiſus uhdenus, kuros maſgats

nekrustits behrns, nesa isleet stalli, lai behrnam buhtu laime us lopeem; tagad tur islej tikai tos trihs pirmos uhdenus. Uhdeni nekkaidrà weetà islejet, peem. tur, kur pelmus ber, behrnam fitotees uguustuldses. R a n k. Uhdeni nelej wis ahrà tahdà weetà, kas pa kahjam; wina islej kahdà paselni. S. Lihw. Uhdeni islej kahdà sehtmali, apafsch ahbeles — tahdà weetà, kas naw pa kahjam, lai behrns nenahktu walodàs. S u h b r.

8. Ar uhdeni, kurà masinais masgats, jintejas wehl schahdà kahrtà: lej us seedofscham rosem un jurginam, lai behrnam augot seedetu waigi (buhtu promigi waigi). — Behz faules noeschanas uhdeni nelej ahrà, lai behrns nemeistos nemeerigs, jo pa wakareem un naktim schraidot apkahrt wisadas nelaimes pa takeem, staigajot apkahrt puscheeki. Ja nepatop isleet laità, uhdens paleekas istabà lihbs otram deenai. R a n k.

Dob, Deewin, jautru meegu
Masa behrna mahmina:
Nakti schrehja mells putnins,
Masu behrnu kaitinaja. R a n k.

V. Krefla wilkschana, fatihschana, pahpeere.

1. Paschu pirmo reisu behrnam kreffliu (Lihwes Behrsè: krenkliti) weltot mugurà, isbara schahdu mantaschanu: Labo roziku bahsch pirmo; ja kreiso bihditu papreekschu, behrns buhtu keiris (kreilis). Teizejai dehs S. talab esot tahds keiris. Sekam kreffliu apwekk, mahte to apjem trihs reisas few ap kreiso zifku, fazidama: „Kas gar manu behrnu to runà, lai paleek kufu kà mana deerscha;“ tad behrnu newarot nobrihnót. R a n k. Kreffliu weltot ikreis pahmet krustinu. S. Lihw.

2. Kad masino pirmo reisi tin, behrnam pawekk ar pirksteem pee deguntina, paschmufftina un pahmet gihmiti krustinu. R a n k. Paschmufftina, lai aug weikls, mihligns, lai atwestos waloda. B. S u h b r. Sch tin, ik pahmet krustinu, paraufta deguntinu un paschmufftina. T e t. Pirmo reisi tinot, behrnu usleek us pagalwi, lai augsti eet dsihwè; daschi atkal eeleek kahjgali, lai pasemigns aug. R. A. S a l d. Puienu dascha mahte tinot sawà krellà, lai meitas winas dehlu mihletu; meiteni — tehwa krellà, lai puifchi mihletu. Behz teizejas domam wislabaki esot behrnu fatiht skaidrà palabfina. B. S u h b r.

3. Behrinu tin, lai nefaftaipitos, lai rokam plebinadamees neifplehstu gihniti, lai augtu tairns, leels. Tinot issteepj labi kahjinas, lai lozeki (leelini) nepaliktu lihki. Senaf meitenes tihthas biffàs, lai puifchi mihletu, sehni atkal rindufos, lai meitas winus mihletu. R a n k.

P e e s i h m e. „Tas tihth rindufà,“ faka no tahda puifcha, us kura meitas kriht; „ta tihth biffàs“ — no meitas, us kuru puifchi kriht. R a n k.

4. Senak behrniu tina willainité (bekiti) un drahninâ, ko ar preewetu apfehja, aiffahkot no kahjinam. Preewetam galâ atradâs wellafuhds un nauda. Schahdus tinamos preewetus auda platus kâ jostas. Tagad preewetu weetà jem tinamajus, ar kureem aiffahk tiht no kallina. — Kad eetinamâs drahninas atlaiſhot behrns ſahf ſchagot, ſteidj drahninas faſalbit un behrnu eetiht, jo ſchagofchana zelas no aukſtuma. R a n k.

5. Lai maſinajam buhtu weſela galwa, lai galwa buhtu apalaka, ſtipraka, zeetaka, tad tuhliit pehz radibam behrnam ſeen pahpeeri jeb ſpreeſch eegahlus (eegahlifchus). Apſeen wirs mizites platu linti apalniſtis ap galwinu, apjemot ap peeri un pakauſi un atſeenot bantitem peerites puſê. Pahpeere ſtahw nedekas feſchas; winu atraifa tikai behrniu maſgajot. R a n k., B. S u h b r. Peeres drahnu ſenak fehja un tureja, lai behrneem neaugtu garas galwas. R. S a l d.

VI. Behrnu noſkauſt, nobrihnet, norunat.

1. Lihdj 6 nedekas wezu mahte ſenak ſawu behrniu g a i ſ m â n e r a h d i j a. Kad kruhti dewa, uſſedſa maſajam wirſû drahninu; tagad to neſkonot. Tet. Senak ſweſcheem laudim nemehdſa rahdit behrnus, kas wehl nebija feſchu nedeku; parahdija tikai ihſteneekeem. Nerahdija, lai winus nenokkauſtu, nenobrihnetu, nenorunatu. — Reiſ atbraukufe pee R—ru ſaimneezeſ, kurai bijis kluffgs behrns, kahda ſeewa, tahdu kauſchu. Uſ prombrauſchjanu weeſchna eeteikufes: „Eſmu wiſu nakti un deenu te bijuſe, bet behrna balſiti neeſmu dſirdejufe.“ Tiklihdj bijuſe aiſbraukufe, maſinaiſ ſahzis brehkt un brehzis ar weenu mutes eeplechtumu, kamehr nomiris. Seewa winu bijuſe noſkaudufe. R a n k.

2. Tanis paſchâs mahjâs, kur paſchulaiſ bijuſchas dſihres, kahds uſkuhlees nabags aprunajis otru mahju ſewas ſehrſtas behrniu, uſteikdams to ſmuku. Mahjâs pahrneſts, behrns ſahzis brehkt un tapis ſlims. Mahte aiſſteigufes atpakat pallauſchinat, waj neefot kas palizees no nabaga. Pa laini radufes kahda weza mize. Mahte to ſadedſinajuſe un pelnus dewuſe behrnam eekſchâ, kurſch tad no tam ari iſweſelojees. Proti, jadabon no apſkaudeja kahdu drehbes gabalinu, matu kuſchkiti waj ko zitu, jaſadedſina un pelnus jadod eekſchâ, tad apſkaufſtais atlabojas. R a n k.

3. Teizeja aiſgahjuſe ar ſawu 10 nedekas wezo behrniu zeemâ pee mahtes, pee kuras dſihwojuſe ari winas (t. i. teizejas) wihra-brahla ſeewa Anna, kas bijuſe r a g a n a. Uſ mahjam poſchotees teizeja eedewuſe behrniu paturet Annai, kamehr pate apwillkees kaſchofu, kurſch karajees mahtes faktinâ. Mahte praſijuſe: „Kur tu ſawu behrniu liki?“ — „Eedewu Annai paturet.“ — „Tahda maita, waj tu ſawu behrniu gribi apehſt! Waj neſini, ka Anna winu war nomaitat!“ Zelâ uſ mahjam behrniſch ſahzis kleeegt un kleeegt, atpakat mehtatees, rozinas (nadſinus) knaibit un lauſitees. Wiſu nakti tâ ſa-

mozijees; tapat otru deenu un nakti, kamehr iskurinajufchi pirti un nosahtojufchi. — Gefafkjufchi fwehtitâ uhdeni trihsreis no galba stuhreem (bet pahrstuhris, frustifki), no trim fleegfchneem, trihsreis no kashcheem namâ, peelitufchi wehl trihsdewini sprifstis (nashâ-galus no baltajeem pelneem), apmasgajufchi trihsreis preekfchinu un mugurinu no galwas lihds kahjam un eepilinajufchi uhdeni trihsreis mutitê. — Behrns nu gan bijis wefels, bet flimiba pahrgahjufe uf g o w i, kura stahwejufe kâ foks un wairs neehdufe. Gewedufchi istabâ aiftrahfnê (fiktumâ), apkwehpinajufchi wiszaur duhmos no fwehtitâm dillem un eelehjufchi trihsreis fwehtitu uhdeni mutê; no tam gows palikufes wefela. S. Lihw.

4. Skauga usluhktoti, behrni un jauni lopi nihkftot. Teizejas mahtes mihra-tehwam bijufchas tif fkaudigas azis, ka nebrihfstejis ne uf weenu lopinu pafkatitees, nedf teikt, ka tas labs, fmuks: lopinfch tuhdat buim beigts (nihzis semê). Winfch tamdeht negahjis pat ne pee saweem pafcha lopineem. R a n k. Rahda feewa audfinajufe pabehrniti; bijis balts, apafsch behrninfch. Atnahf reis winai tehwa-mahfa zeemâ, kura mafino eeraudfidama teikufe: „Waj tas ir bespupa behrns, tahds brangs!“ Tehwa-mahfai aiseemot, behrns tuhltit laidees ar wehberu, kahjinas frusteem ween lizis un ehst neehdis ne fumofa. Tehwa-mahfas wahrdi bijufchi fkaudigi — nefad newajagot teikt, ka behrns (waj lops) labs, fmuks. S. Lihw. Skolotajs W. pehz mahtes domam bijis apbrihnots: bshwees ween un flaipijees. Mahte fahldijufe uhdeni, fatafijufe ar fwehtitâm fahlem un masgajufe mafino pa nowakarem. Pate ween wifu darijufe. Uhdeni beidsot lehjufe gulofcham funim trihsreis frusteem pahri, tâ ka uhdens lopinu fer. Kad fums fchaujas augfcham un trihsreis nopurinas, tad behrns wefels. Tâ tas te notizees. W. Tet.

5. Kad fkaudigs zilweks fakot: wai, zif fmuks behrns! klufam jaatbildot: fmuks tawa pakala! — Lai nenobrihnetu, kufu behrnu (it ihpafchi kamehr nekruftits) neplahta un nerahda fwefcheem. Nobrihneti behrni nonihkftot. Winus farauga un kwehpina. R. Sald. Lai behrninu nenobrihnetu, met fahli pa wifâm fefchâm masgajamâ wanninâ. R. U. Sald. Nobrihnets behrns jamafgâ 3 peektwakarus uhdeni, kura eelikti mirona kaulini. U. Tet. Ja tahds faka: tahds fmuks behrns! klufam jaatfaka: tahda fmuks deerfcha! R a n k. Gaihos tahdâs reisâs tshukftot: puht manam behrnam dirfâ! S u h b r. Nobrihnot: „Kahds fmuks (balts) behrns!“ Jaatbild klufam: „Smuks tawa pakala!“ Tahds nobrihnots behrns fahf dilt, metas wahjfeh. Nowahrdo uhdeni un famasgâ ar to. Tet. Kad behrnam brihnas: zif fmuks (balts) u. t. p., klufam jaatbild: winfch wakar bija fmuks un baltaks kâ fchodeen, waj atkal: apklufsch famu dirfchu, ne manu behrnu. R. Ruld.

6. Skaugi ari tâ dara: Bajem flepup peepelzetu behrna drahninu (jeb tikai kahdu gabalinu) un eewer duris (pee apafschejâs enges, lai ziti nemana), tad behrns brehz uf gala. Kad atron un ijem, behrns atkal wefels. Jeb

waj atkal fkaugis atkafa pakulas no behrna fchuhpla strikeem un eewer duris. Went sp. Laba jahle nofkauftam behrnam ir wistu mehflī (wirfejee baltumi), furus uhdeni dod mafinajam eefſchā. Kad ar peepelzetu drahninu apflauka mafinajam gihmiti un rozinas, war ar ſawu behrnu eet, fur grib, un rahdit, lam tiht — neweens wina nenofkaudis. Robrihnetu behrnu leef ſapuhft. R a n k.

VII. Behrna kwehpinaſchana.

1. Loti eezeenits lihdfeklis behrnu mantafchanā ir kwehpinaſchana. — Ruflu behrninu tuhdat jemas kwehpinat. Nograefch tehwan un mahtei trihs pihſliſchus no mafajeem matineem aif kreifās auſs, aplihdfina tehwan, mahtei un behrnam nagus, jem kniploka iſchegauni, dſehrwes-azi un dihweldreki un ſataiſa wiſu weenā kuſchkit, kuru eeleeſ ſpihlitēs, aifdedſina un tura behrninam pee deguna, lai oſch, pee kam ſaka: „Lai iſkuhp, lai iſſmird fkaugim wiſas domas kà ſchee duhmi; lai iſſprahgft fkauga azis kà ſchi dſehrwes-azs; lai wells eet un muht pats no ſawa ſuhda!“ Kad behrns ſakwehpinats, apwell ar krihtu fchuhplim eefſchpuſes malās wiſapfahrt ſtrihpu, tapat gultai, fur mahte gul, lai wells neteef pahri. R. Kuld.

2. J a h n u w a k a r ā ſafeen pihlega ſarikus flotinās, kuras jem, kad wajadſigs behrnu apkwehpinat. R. Sald. Behrnu, kas ſabaidijees, kas meegā rauſtas, kwehpina ar ſwehtitām ſahlem (billem, mehtram). S. Lihw. Pihladi — bet ar nenokoftu galotni — pahnes ſahku-deenā (beenu preeſch wezaj. Jahneem); ar wiku ſwehpē behrnus. B. Suhbr. No ſtaigaſchanas ſakrahjas klonā, wiſwairaf pee durwim, zetas gubinas mehflu, kuras behwē welenas. Tahdu paſleegſchnu welenu nodur un uſbahrſta uſ ſarlanām oglem pannā. Duhmos, kas no tam ſazelas, patura druſzin behrninu. Wiku kwehpina neween tad, kad nemeerigas un negul, bet ari ik pehz dſihres, fur it nemanot warot buht norunats. R a n k. Paſleegſchna femes jem pahrkruſtis un apkwehpina behrnu duhmos. B. Suhbr.

3. Ruſlam behrnam, lai launums nepeeſtos, gihmiti apkwehpina ar wella-ſuhdu (dihweldreki) un dſehrwes-azi, padehſinot pee uguns un duhmus peeſchaujot pee nahſitem. Kwehpinaſchana, kuru iſdara wiſwairaf wakaros gulet ejot, jem ari lahtſcha willu*), judu kahrklinus*), pihlingi*) un beſdeligas ligſdu (eefſchpuſes ſmalſumus). Behrnu kwehpina, kamehr ween ſihdams. Kad jau ſahk wiſu ehft, kwehpinaſchannu atmet. Ihpafchi kad zuhklas gaku dabujot ehft, launums wairs tã nepeeſtotees. Daufi kas uſzeptu zuhlgaku dodot behrnam ſihft, lai nemestos notikumi. R a n k. Behrnam dod ſchahwetu zuhklas gaku ſuhfat. S. Lihw. To dara, lai behrns meſtos broſchats, ſtingrats. B. Suhbr.

*) Peeſihme. Senaf, lahtſchu wadajamos laikos, lahtſcha willa weegli bija dabujama. — Judu (ieb hudu) kahrklini aug plawās prahwos publiſchos, kà ogu-mehtru kruhmimi; wiku maſās lapinas iſfkatas kà

ſaku auſtinas. Kahrklinus iſſchaudetus dſer kà teſju, kad ſaſkaufſs, kad wiðus-waina; ſawahritus dſer eefſchâ, kad uſeet uſ nelabàm pehdam. (Tahdà weetà zilweku ſajem auſtumi, tahda puhſma, kà weefulis.) No-tikumeem wini padaubſ labi. — Pihlingis (pihlegis, pihladſis, pu-zene) ir ſwehtigs koks. Jahnu watarà wehl ſcho baltu deenu pihlingu ſarus eefprauch meeſchos un rudſos, lai raganas nenofkauſtu; tapat ſtafkos (kuhtis) aiſ greeſteem un paſchobelès preeſch ſtafku durwim. Iſtabà peeſeen peegulàs kà hjaſ (gulſas ſtafles) galwgahli pihlinga ſaru, kurſch ſtahw lihðſ ziteem Jahneem, lai nelabais neſſtos klat; winu iſrauga ſarotu, ka atſlehgas un dweeli war pakahrt. Koks jauſmeklè tahds, kam nenokodita galokne, bet daubſ tahdu neatronotees, jo laumas galus nokodijot. Labibai, kad ſaber apzirni, uſleek wirſu pihlinga kruſtinu. Wezi laudis labpraht turejuſchi pihlinga nuhjaſ. Kad ſobiſahp, iſgreeſch aiſ augoſcha pihlinga miſas kahdu ſkaidinu, ko pabaſtit ſahpoſcho ſobu, un atleek baſſtamo tai paſchâ weetà atpakat; ſahpes tad noſtahſees un peemetiſees tam, kaſ pirmaiſ ſcha pihlinga ogas raus un ehdis. R a n k.

VIII. Nahwes zimdi, laimes zepure, laimes ſwahrfi, laimes kreflis.

1. Daſchs behrns peedſimſtot ar it baltàm rozinam, kamehr zita meeſa tam ſahrt. Kam tahdi „nahwes-zimdi“ rokà, taſ naw dſihwotajs. R a n k. Teizejai bijuſchi diweem behrneem tahdi mirſtami zimdi — abi diwi nomiruſchi. Meſchm. Teizejai peedſimis behrns ar balteem zim-dineem, kaſ gahjuſchi lihðſ elkoneem. Pehz gada nomiris. B. Suhr. Daſchs peedſem ar baltàm rozinam (baltums pehz daſchàm ſtundam no-juhð); tahds behrns neeſot laimigs: ahtri nomirſtot. R. N. Sald.

2. Daſchs peedſemot ar nomauzamu plehwi uſ galwu; ſchahda laimes-zepure jawahſot (jaiſmaſgà un japaglabà), tad dſihwè buhſchot laime. — Zepure eefchujama goda gehrbà kaut kur aiſ oderes, lai walkatajs buhtu laimigs. R a n k. Laimes-zepuri glabà n audas makà. R. N. Sald. Kam miſe galwà, taſ augot laimigs. B. Suhr. Laimes zepurite jaglabà un janeſà lihðſ, tad laimigs muhſchſ. Weenam noſagta zepurite, kaſ bijuſe iſſchauta uſ riſa; wehlaſ dſihwè winam nodeguſchas mahjas par to. S. Tet.

3. Daſcham eſot pee peedſimſchanas wiſzaur tahda nojemama plehwe, kà gehrbs — laimes-ſwahrfi. R a n k. Tahdus laimes-kreflus wezmahtes nonemot un paſchas paglabajot ſawai laime. Meſchm. Laimes-kreflinu jaglabà, lai buhtu laimigs muhſchſ. S. Tet.

Peeſihme. Ari telſch daſchſahrt peedſemot ar tahdu kreflinu; taſ iſ-augot kreetns lops. S. Tet.

IX. Peelifums.

Nakti dšimufšam behrnam atdodotees tumfšhi (melli) lopi, deenâ — gaisšhi (balti), pagaišmâ — raibi. Pirmdeenâ dšimufšam ešot pilnigs muhššs, pušfwehtâ (feštdeenâ) — tušššs. (Pirmdeenâs darbeneeki iſgahja no mahjam ar pilnâm maiſes-kulem, feštdeenâs pahrnahja tušššam.) Lauwas deenâs dšimufšee buhššot ſtipri, wehššha deenâs — rahmi. No rahma zilweka ſata: „Das wehššha deenâ dšimis.“ Swarudeenâs dšimufšee ešot ſmagi, ſwarigi, jumprawas deenâs — pužigi, lepni, ſkarpja deenâs — pitti, buška deenâs — apaki, ſafoššni, auna deenâs — uš meitam. Wežâ mehneſi dšimufšam behrnam augot waigs iſſtatotees wežs, jaunâ mehneſi waj pušu laiškâ — jaušk un prowigs. **Ranĕ.**

Rude, pelekš tautu dehš

Seemu dšimis ſeemelê;

Roššha balta muhš mahšna

Pawaſara ſaulitê. **Ranĕ.**

Ko war wells man darit,

Ko manam kumelam:

Pats es dšimu ſwehtu rihtu,

Kumekšš peektu wakariku! **Ranĕ.**

Zeturtâ nodala.

Behrnu pahrmaintiſšana.

I. Wiſpahrigi par pahrmainteem behrneem.

1. No behrnina peedſimſšanas lihšj nokriſtiſšanai iſtabâ zaurâm naktim dedſina uguntiku. Iſtabu (ſamburi) ne deenu ne nakti neatſahj gluſšhi beſzilweka, lai ſwehtâs meitas behrniku nepahrmij. **Ranĕ.** Behrnu neatſahj weenu: winam launums lidinas pa wirſu. **R. A. Salb.** Behrnu neatſahj weenu, jo ſtaigajot apkahrt apuſtuki (!). **S. Lihw.** Droſšhibas labad mahte guledama neuſgreeſš behrnikam muguru un migdamâs zeeti winam pahreel ſawu roku pahri. **Ranĕ.**

2. Teizejai reiſ tâ ešot notizees: Wina gan ſinajuſe, ſa nekruſiſs behrns nakti beſuguns naw aſtahjams; bet wiſai baididamâs, ſa klehti zaur degoſšo ſwezi kaut kâ neiželas uguns, nopuhtuſe ſwezi un gulejuſe tumſâ ar ſawu kuſlo behrniku. Behrns winai gulejis uš kreiſo roku, kamehr labo bijuſe pahrlituſe guletajam pahri. Laiduſeš patlaban meegâ, te kaħda leela miħſtara oĿka ſaħtuſe wiłt behrniku projam. Sweſšo roku gan aħtri ſagraħbuſe, bet nenoturejuſe. **B. Suħbr.**

kreimu ar fadefinatās Jahnu puzenes*) plehām. Smehri šarauga ar ņwehto meitu wahrdeem, kuri 9 reises šakami; tad apsmehrē. R. Kulb.

4. Swehto meitu wahrdi: „Sili fili duhmi kuhp garam peertes pamateem; raibs kakis danzoja ahhola kalnā; škrej pa kalnu kalneem, pa leju lejam, pa juhšchu juhšem.“ — „Swehtās meitas, ņwehtās meitas, uguņu wahtes, uguņu wahtes, lihku wahtes, lihku wahtes isnihšt isnihšt kà peertes duhmi, kà rijas ahrdi, kà pehrnais puhpedis! Wefela meefina (Šndrikam) kà šaulite, kà mehnes.“ — „Swehtā meita, mahšina, jem šawu pukiti, jem šawu pukiti; (Šndrikis) negrib, (Šndrikis) negrib.“ — „Muhz muhz, ņwehtā meita, es tewi šchautišču, es taw doršču, es tewi badišču ar ehrššču šlotu.“ — (Ar pehbejeem wahrdeem puhšch epehrtas ņwehtās meitas.) — „Muhz muhz, ņwehtā meita, taw peeder istaba, taw peeder ugunē, taw peeder uhdens, taw peeder krašne.“ — „Mehnes aug, ņwehtās meitas isnihšt, isnihšt, isput; mehnes aug, ņwehtās meitas isnihšt, isnihšt, isput; mehnes aug, ņwehtās meitas isnihšt, isnihšt, isput**).“ — „Swehtās meitas, mahšinas, eita kahrleena jaktetes; jemat to luhku banti, šafeenat, lai tas kahrtku puhlis nokalst tā kà (Šihšes) augums.“ — R a n t. — „Swehtās meitas, jumprawinas, peras pirts palahwē wišadeem šarineem, puzenu, behrsu u. t. p. Behršču (Anninas) pumpulišchus projam. Šekšch ta wahrda u. t. p.“ — „Mihtā ņwehtā jumprawina, nahz ar abām rozinam, apglaudi, apšplaudi, appuhšch, nodšehšch wišas mana behrna wahtites projam. Deews Tehws u. t. p.“ R. Kulb.

5. Swehtās meitas nahkot šchāi šemē šawas šlaisās šilās gowes ganit. Kad klusam peeleenot un ušweešchot ko wiršū, drahnu waj ko, tad šw. meitai japaleekot šchini pašaulē. Kuiku mahjeneeki (pee pašchām Dundagas robescham, Šonesta muišchas galā, Šopes pagastā) šchad tad notahlem redšejušchi ņwehto meitu lihšcha maurinā šawas šilās gowes ganam. Reiš winas išdeweēs nokert. Nabadšite luhgušēs, lai palaišchot, atšahšchot par to weenu gowi. Tā tad palaidušchi. Gowe bijuše kà muhšu gowēs, tikai turigata, peenigata. Wišas muhšu šilās gowēs — muhki, ne ragainās — ešot zehlušchās no ņwehto meitu gowem. Swehtās meitas wiswairaf redšamas uš Jahneem. Notahlem warot nošraudšitees, bet winas šargajotees, ka muhšu laudis nemana. W e n t s p.

III. Swehtās meitas šog (pahrmaina) behrnūs.

1. Swehtās meitas šog behrninus, kamehr tee nekruštiti; kruštitus ne wairs. P. Blihd. — Reiš kahdās mahjās wiš laudis išgahjušchi no istabas, palizees eekšchā tikai škrobelis. Šchis redšot: eenahkot š e e w i n a a r

*) Par Jahnu puzenem šf. Tresh. nod. VII, 3.

**) Puhšchamos wahrbus puštejs šaka trihs reijas, peeminot žilweka wahrdu un nokšaitot beigās tehwareiši. Galā peeleek: „Šekšch ta wahrda Deewa ta Tehwa u. t. p.“ Min ari ņwehtišchanas wahrbus. Teizejas puhšchamos wahrbus atšaka pa lelakai dafai weenreiš.

pelekū willainiti apsegâ, pajemot no aisdurwes flotu, aptinot ar behrna brahninu un eeleefot gulâ, pajembama kuslo behrnu, kas tur gulejis. Genahkot mahte, un flotas kahts tifai brehzot. Skrodelis teizis: „Padodat man to behrninu.“ Pajehmis un grafijees uſ fleegſchna nozirſt galwu. Te pelekâ feewina klah̄t un ſafot: „Râ juhs manu behrniu tã brehzineet! Es juhsu tif labi turu! Tad ſche juhsu behrns!“ Atdewuſe labo behrnu atpakaſ un pajehmuſe ſawu. Nanſ. — Weenai feewai pahrmains behrns pa to laiku, kamehr neweens nebijis iſtabâ. Neihſtais behrns weenmehr brehzis. Kahda zita feewa dewuſe padomu maſino pehrt. Mahte iſnefuſe namã un ſahkuſe ar rihtiem kapaſ. Te iſſkrehjuſe no aiſkrahtſnes wezene, ſaukdama: „Al tu maita tahda, es tawu behrnu tif mihti turu, bet tu manu per un blaſhini!“ Atdewuſe mahte behrnu atpakaſ. Lihw.

2. Kahdu ſwehtwakaru, kad kauſchi bijuſchi wiſi pahrnahkuſchi no pirts, diwas ſwehtã meitas tur eegahjuſchas pehrtees. Puiſis, kuram eegadijees paſchulaiſ eet garam, dſirdejis winas tã ſarunajamees. Weena: „Wai, kã man peereetejuſchas kruhtis! Kad buhtu kahts behrniſch, kas iſſiſhtu!“ Otra: „Tepat ſehtã feewai kuſls behrniſch; mahte patlaban gul, atgreesuſe behrninam muguru; war pajemt un wehlaſ atliff atpakaſ; bet no tam wiſch paliktos dikti ſlins.“ Pirmã praſijufe: „Waj naw kahts ſahles, kã paglahbt?“ „Ja mahte ſinatu, nowahritu budu kahrklinus un eedotu eedfert,“ teikuſe otra. Puiſis ſarunu paſtaſhtijis mahte, kura ſlino behrniu ar ſchihm ſahlem iſdſeedinajuſe. — Neis puiſis noſtatijees, kã wezene eebahjuſe kahta behrna kreklinã gruſchus, nolikuſe gulã un pajehmuſe ſewas kuſlo behrniu ſew lihdſ. Genahkuſe mahte, bet eemainitais behrniſch tif blauijot un blauijot. Pehdigi puiſis teizis, lai eedodot ſchito behrniu winam. Pajehmis un gribejis kreklinu iſkratit uſ uguni. Te peenahkuſe ta pate wezenite un atdewuſe labo behrniu atpakaſ. Nanſ.

3. Teizejai bijis 4 nedelas wezs behrns, wehl nekruſtits. Weenu wakarū winã kã pa meegam manot, ka weens winai kazotees pahri un praſot, lai dob behrniu audſinat. Swehtã meita behrnu jau bijuſe ſakehrufe pee gahlas un wilkuſe ahrã. Te mahte atmoduſes. R. Kuld. — Seewa atſtahjuſe ſawu behrninu iſtabâ, kurã puiſis gulejis ſlins. Puiſis redſot: iſnahkot no pabenkes weza feewina, pajemot atſtahto behrninu, eeleefot behrſa kluziti gulã un paſuhdot pabenkẽ. Genahkuſe mahte un atraduſe behrnu blauijam. Puiſis iſſtaſhtijis mahte notikumū un dewis padomu, nolikto behrnu ſweeſt kraſhni. Gemests palizees par kluziti. Tet.

4. Kahda mahte eemih̄to nihtula behrnu jehmuſe trihs peektwakarus kreetni welejuſe. Te atſkrehjuſe ſwehtã meita un atdewuſe pajemto behrninu atpakaſ, teid̄dama: „Es tawu behrniu tif mihti turu, bet tu manu tã weld!“ — Gemih̄tu behrnu japerot trihs peektwakarus uſ iſtabas fleegſchna, tad ſwehtã meita atneſot pajemto atpakaſ. Bezajai Mabei L. mah-

jās bijis tahds eemih̄ts behrns: galwa kà peena spannis, refnàm luh-
pam, platàm azim. Tahds behrns esot ari R. fainneezees meita, kura
iſſſtatotees gluschi weziga (tahda dſih̄kflaina, krolaina), lai gan tai neefot
dauds wairaf par 20 gadeem. R a n k.

5. Raħdeem wezakeem bijis jau pa a u d ſ i s b e h r n s. Mahte winam
reis likuſe ulliſt grahpiti namà. Behrns atbildejis: „Memn', es jau kaħdus
50 gadus wezs, bet taħdu grahpiti neefmu redjejis.“ No taħdas atbildes mahte
turejuſe ſawu behrnu par mu k k i t i un neſinajuſe, to ar to eefahkt. Weidſot
nowedufe pee daktera, lai taħdam mu k k i t i m e e d o d g i t i. Behrns ſaħzis bla-
tees. Te atſtrehjuſe ſwehtà meita un ſaħzijuſe, ka behrns esot winas.
Paħejmuſe ſawu behrnu un aiſgahjuſe. R a n k. Mahtei bijis e e m a i n i t s
b e h r n i n ſ c h, kuſch n e m a ſ n e a u d ſ i s. Seewina kaħda winai eeaſtaħtijuſe,
lai paħarinot p a u t u r o w i w i r s u g u n s k u r a, a p ſ e h d i n o t b e h r n u t u w u m à u n
pate ar riħkſchu ſauju kaħpjot augſcham klaufitees. Mahte dſirdot, ka behrns
ſaħſot runat: „Simtu gadu jau eſmu wezs, bet to wehl nebiju peedſiħwojis,
ka rowi eekar pautu.“ Mahte nu jehmuſes behrnu ſ c h a u ſ t, kameħr atſtreh-
juſe j u m p r a w a ar iħſto behrnu. S t r i k.

IV. L a i m e s, ſ e m e s - ſ e e w a s, ſ e m e s - l a u d i s.

1. L a i m e s j e b ſ e m e s - ſ e e w a s p a ħ r m a i n o t b e h r n u s. T à r e i ſ
kaħdai ſeewai paħrmainits behrns. Augſchbehrns ſoti blaħwis, bet ari tas
behrns to darijis, kuſch bijis apaħſch ſemes. Te atnaħtuſe ſ e m e s - ſ e e w a
(reis teizeja ſaħzia: ſ e m e s = m a ħ t e) un teikuſe: „Eħe jem tawu behrnu;
tu manu n e m a ſ n e m i ħ l i, bet blaħwini ween!“ S e m e s = z i l w e k i e ſ o t r e ſ -
naku, leelaku galwu un maſu augumu. S. L i ħ w.

2. Saimneezei peelizees behrns, kuſch ſaħkumà bijis it wefels. Bet
reis atſtaħjuſe weenu, un no ta laika ſaħzis b r e ħ k t u n b r e ħ k t. G a l w a
bijuſe l e e l a u n m i ħ k ſ t a, bet zitadi wiſadi m a ſ i n ſ c h. Saħſiħwojis
tikai puſgada. Warbuht ka L a i m e s, kaſ dſiħwojot apaħſch ſemes, buħſchot
behrnu paħrmainiħuſchas. T e t.

3. Zitreis gan p a ħ r m a i n i t i b e h r n i, tamdeħt gudras maħtes nekab
nepametuſchas nekruſtitu behrniħu weenu paſchu un tamdeħt ari aħtri weduſchas
kriſtit (peħz nebetas). Raħda fainneeze n o p e ħ r u ſ e r e i ſ ſ a w u b e h r n u ſ e ħ t s -
widu — neſin to bijis padarijis. Te eekreenot w e e n a p a w a ħ r t e e m u n
ſaħſot: „Eħe taws behrns! E s w i n u t i k l a b i g o d e j u, b e t t u m a n u ſ i t u n
kaħj.“ B e h r n i ħ u s p a ħ r m a i n o t ſ e m e s = l a u d i s. R. S a l d.

V. W e l l s, w e l l a - m a ħ t e, m e l l s w i ħ r s, n a b a g s, j o p k i s.

1. W e l l s ſ o g o t n e k r i ſ t i t u s b e h r n i ħ u s. S c h. W e n t ſ p. — W e l l s,
w e l l a = m a ħ t e p a ħ r m a i n o t b e h r n u s. P a ħ r m a i n i t a m b e h r n a m e ſ o t l e e l a
g a l w a u n g i ħ m i s t a ħ d s j o z i g s; w i n a m n e w e d o t e e s a u g t, w i n ſ c h p a l e e k o -

tees ma si n f ç h tà kà tahds krupis. Teizeja pasinufe mahti, furai bijis tahds behrns. Mahte nemas lahgå nedewufe ehst, bet turejufe badà, lihðj nomiris. — Pahrmainito behrnu jatureot flotas faktà, japerot us fleegfçhna un jameesnot tam wirfù. Tad wella = ma h t e i eefçehlejotees fawa behrna un wina nahkot tam pakaf. Teizeja fawu nekrustito behrninku nekad neatstahjufe weenu; ja bijufe ganu deena, jehmufe mafinko lihðj. B. Suhbr. Behrnus pahrmainot nelabsgars. R. Wentsp.

2. Tapat pee kahda fainneeka fçuwis fçroderis. Redjot nakti eenahkam istabà m e l l u w i h r u, kuzfçh pajemot f l o t u, fatinot un noleekot us galba. Tad pajemot feewas kuflo behrnu no fçuhpuka — mahte bijufe aismigufes — un noleekot tàpat us galba. Kamehr wihrs fatihtto flotu lizis fçuhpuli, tikmehr fçroderis patampis flepu ihsto behrnu un turejis pee fewis, fçaitidams tehwsmuhs un dasçhadus bihbeles wahrdu. Nelabais gars, neatrasdams wairs behrnu, eefauzees tik „u“ un pasudis. Nelabais behrns fçuhpuli koti brehjis, kamehr ihstais pee fçrobeka gulejis koti kluwu. Tad fçrodelis dewis mahtei padomu, lai tik z e h r t k a k l l u n o f t tahdam blahwam. Mahte negribefufe, bet kad fçrodelis wifu notikummu iştahstijis, bijufe ar meeru. Kà fçrodelis uf lizis us f l e e g f n i un zirtis, tà behrns palizis atkal par we zu f l o t u. R. Wentsp.

3. Mahjâs, kur fainneeze bijufe fatinufes, atnahjis n a b a g s un nolizees wakarà us muhrifçha gulet. Te nakti weens eenahkot, paskatotees un fakot, ka wehl newarot b e h r n u d a b u h t. Pehz kahda laika eenahkot otrereij un fakot, ka nu warot. Fçgahjis ahrà un zirtis n a m â kaut ko. Pa to starpu n a b a g s pajehmis fainneezees behrnu, fawihstijis kaut kà no drahnam zitu un eelizis weetà. Genahkot t a s no nama, pajemot nabaga eelitto behrninku un atstahjot fawu tur. Bet fçhis breefmigi b l a h w i s. Nabags lizis krahfni işturinat un teizis, lai winam tik eedodot fçho blahwu. Kà pajehmis, tà eefweedis krahfni, kur pahrwehrtees b e h r s a p a g a l è. Nabags tad adewis mahtei ihsto behrnu, fazidams: „Sche, tas rau juhfu behrninfçh!“ Saimneeze aif pateizibas wairs nelaidufe nabagu projam, bet paturejufe fawâ fehtë, kamehr miris. Nanë.

4. Budehku wakarà wiß mahjeneeki aifgahjußçi b u d e h k o s; palikufes mahjâs tikai fainneeze ar fawu nesen peedfimufçho m e i t i n u. Te fainneeze redj eenahkam zeemina p u i f i k à b u d e h l i. Genahzeis dfeebajis:

Tu nefini, fainneeze,
 Ko wajaga budelime:
 Zahla gaku, pehku gultu,
 Jaunu meitu klahst gulet!

Saimneeze pajehmufe behrninku un pa jokam teikufe: „Sche jauna meita klahst gulet!“ Budehliis i f r a h w i s behrninku mahtei no rokam un uffkrehjis us

istabas augšchu. Mahte tikai wehl dširdejuše ņawu mašino ee brehžamees. Otrā rihtā atradufchi behrninu pašchobelē no st (pagalam). Atnahžejs nebijis wis zeeminu puifis, bet lahds jopkīs (launs gars). *R a n k.*

Beeftā nodala.

**Sesčas, ņaru pehrščana, sihdiščana, atščkiribas,
daščas kaites.**

I. Sesčas.

1. Mahte nekur neeet, kamehr naw bijuše bašnizā. — Kamehr ņeščas naw beigtas, mahte neeet otrā fehtā. Ja it wajaga, tad papreekšč aishahšč aish ņekes leela ogliti un aiseet uš kapeem (ņwehtita weeta!) noņkaiit tehwsmuhs. *R a n k.* Gulot ņeščas naw brihw muguru usgreest behrnam wirņū, zitadi mašinaiš metas dšeltens. Gulet jagut uš kreiso puš. Kamehr ņeščas naw beigtas, mahte nepahrkaphj otra zilweka ņleegņni, lai behrns neaugtu ņkraidulis. Kad it wajaga išeet, aishahšč aish ņekes leela wara nauđu, ogliti, willu un garoņinu. Bet kam tad ari wajaga neščkīhstam zilwekam eet, kamehr naw bašnizā bijis!

Mihla Mahra, mihla Mahra,

Puščko manu willainiti,

Puščko manu willainiti

Subrabina lapinam.

Kad es eefchu bašnizā

Sawas ņeščas noņwinet,

Tad es ņeņchu willainiti

Wisapkahrt groņidama. *R. Kulb.*

2. Sesčas ejot atraiša wehdera joņtu (*St. 2. nob. II., 2*). Sesčas brauzot mahte pajem aņotē lihds behrnina kruņtamās drehbites un pazilā pa ņpredika laitu; mahjās behrninu ar tahm apgehrbj; tad paglabā uš preekščdeenam, ko usgehrbt gaidameem ziteem behrneem, lai brahti mahņas augtu ņatizibā. Kureem bijis weens kreklīnšč, tee mihti wahkotees. *R a n k.* — Neeet ne pee ņwana, ne kur zitur, bet ņleidsas tuhliit bašnizā eekščā. *R a n k., B. Suhbr.* Drehbēs, kurās pirmāis behrns kruņtits, ja-kruņti ari turpmakee, lai brahlu mahņu ņarpā buhtu ņatiziba. *R. Kulb.* Mahte jem drehbites lihds bašnizā, lai behrns buhtu tizis darbā. *R a n k.*

3. Pee bašnizās pirmo roku dod jaunam, ne wezigam zilwekam, lai meita aiseetu pee jauna (lai meitu apprezetu jauns). *A. Salb.*

Mihla Mahra basnizâ
Seewinam krehflu zehla:
Kura bija pašemiga,
Tai laimiga sehbeschana;
Kura bija stuhrgalwiga,
Râ sehdeja, tâ palika.

Ku(r) tezeſi, mihla Mahra,
A(r) to ſihda nehſdaudſinu?
Es tezeſchu baſnizâ
Seewinam gahlu feet (t. i. kad ſahp). R. Kuld.

II. Sarn pehrichana.

1. Sarus dſen wiſi, zitadi wini eekriht azis. Uſflauz ſihbalu uſ behrna kaſſa-kumbru un pabersê apflazinato weetu ar pirkſtu: ja metas melli bubuliſchi kâ ſari, jadsen ſari. U. Tet. Iſmehrzê alonu un bersê apflazinato weetu; kad mana pumpinas, jadsen ſari. W. Tet. Kad ſarus neiſdſen, kriht azis: azis ſarkanas un grauſch. Teizejas paſchas 6 gadus wezai meitenei bijuſchas tahdas azis: newarejuſe ſtatitees gaiſmâ — ne pee uguns, ne laukâ. Nebijuſe ſarus mahte iſdſinuſe. Tagad iſdſinuſe, un behrnam azis kluwuſchas platas, weſelas. Tet. Teizeja nerunaja no ſareem, bet ſpureem, kuras wehl daudj perot. Ja gribot ſinat, waj behrnam pateſcham ſpuri, apſlapinot kaſſa-kumbra weetu ar uhdeni un eerihwejot ar ſakajam ſeepem. Kad weeta ar pirkſtu berſejot metas aſa, tad behrnam ſpuri; ja tos neiſperot, metotees meefâ pumpas. Pirti noſmehrê behrna meefinas ar raugu, eetin maſino drahninâ un per klehpi turot ar ſlotu. Dara ir tâ: Nenes nemaſ pirti pehrt, bet patura behrnu iſtabâ; noſmehrê ar raugu, eetin paladſinâ un leſ ſiltâ ſchuhpli gulet. Raugs ſpurus iſrau, lai gan ne tiſ ahtri kâ pirk. S. Lihw.

2. Behrneem pa leelakai dalai wiſeem ſari. Ja tos neiſper, war palikt gaudeni — dabuht kumpu muguru, ſlimas azis. Sari ſawell daſchreis plezus kumpus. Kam gaudenas azis — ſaru waina: naw pehrti ſari („azes iſpehrt“). Sari ronas wiſwairaf pa kameeſiſcheem, peerê, waigos, pa denineem un leelos; wehderâ naw. Daſcham laiſchas gahlâ bleki (neſſaidra gahla), aug tahda beesja pluta weetam wirſi; tas no tam, ka ſarus neiſper (neiſdſen). Ja plutu nokafa, redſ apakſchâ tâ kâ ſarus, tee tad jaiſlafa. It maſineem ſarus nepex, bet kas jau war iſturet karſtumu. Sarus per, kad behrns jau apwehles, kad apſteerpſt ſtengraſs. Tomehr maſakam behrnam labaki ſarus pehrt nekâ diſcham: ahtraki gruhſt ahra — gahlina no ſareem mella ween kâ noſchuhta. Kad jaunineem aiſmirſtot ſarus pehrt, perot wezakeem. Tâ teizeja ſawu meitu Anneli maſinu neiſpehrufe, par to ſchai eefahkuſchas

azis apfahpet — aif fareem. Pehdigi winai, jau 4 gadus wezai, ispehrti fari, un no ta laifa meitenei azis kà ripas. *R a n k.*

3. *S a r u s* jafahf pehrt ar t u k ſ ç u g a l u (t. i. gruhstolâ jeb no-nemtâ mehnesi). Gelej bîobinâ beesu raudsînu (raugu), peetezina pauta bal-tumu, peeleeſ klahf medus, peemaiſa ſkaidrus puhru (bihdefu) miltus un lauj bîobinai peeruhgt pillai (ufruhdſina). Daſçi leef wehl alonu klahf. Ar ſço maiſjumumu noſmehrè pirtî wiſzaur behrna meeſînas, apklahj ar drahnu un tad per ar ſlotu, weegli wehjojot. Tâ dara trihs ſwehtwakarus no weetas (war ari zitâs deenâs un wairaf reiſu), kamehr fari wairs nenahf. Pehdejo reiſu, kad behrns nomaſgats, apbrauka meeſînu wiſzaur ar zuhſas kamaru, uſweſt kreſſînu, eetin willainitè un nes uſ iſtabu. Pehrſçhanu iſdara gan mahte pate, gan bahtene, gan zita kahda ſeewa. Saru pehrſçhana wehl tagad wiſpahrigs eeradums. — Kabilè dſenot ſarus ar p u p a j e e m : ſawahrot un nomaſgajot behrnînu ſupâ. Kulbigâ ſafot „ſpalwas iſmaſgat (iſdſiht)“. *R a n k.* Blihdenè ſaru pehrſçhana (ſaru dſiſççhana) wiſeem paſiſtama. Kam ſarus neiſper, tam ſmagas kruhtis. *P. B l i h d.*

III. *Sihdiſçhana un atſçkiribas.*

1. Mahtes paſçhas ſihda ſawus behrnus; tîkai retas, ſas pawahjas, dſirda ſawus lolojumus ar gumijas pupineem. Kuſçkiti behrns dabon tad, kad mahtei naw wakas ſihdit. Iſ ſihda, iſ mahte trihs reiſas noſlauz ſemè ſihdalu; it ſewiſçki to dara, ſas ſapittojuſès, ſabiſtîjuſès, lai behrnam ſas nepeekertos, nepeekſtos. Tuſçças kruhtis (kad kruhtis jau ahſdeguſçças) behrnam naw jadow ſiſt: winam tad buhſçhot tuſççs muhſçs, tuſççidâ ween buhſçhot jakutas. Naw labi behrnam dot a h ſ g u l e t u p e e n u; mahtei, kuzai ſihdams behrnînſç mahjâs un kura peepſeeta pa nakti zitur paliktees, naw jaaiſmeeg — japaleef nomodâ un janoflauz kruhtis. *R a n k.* Behrnu war lehti apſka u ſt, ſas ſihdits ar a h ſ g u l e t u p e e n u; tahdu peenu wiſu ſkaidri jaiſflauz. *R. K u l d.* U ſ g u l e t u ſ i h d a l u nedod: tad behrnam l e e l s m e e g s; noſlauz druſzin, un tad dob ſiſt. *T e t.*

2. Mahte behrnu neſihda ar p l i k u g a l w u; apſeen drahnu waj uſmet kaut kahdu apſegu, pat ſirga ſiſtî: tas eſot mahtes weſelibai par labu un tad neeetot noſt maiſes ſwehtiba. *R. K u l d.* U ſ ſ i h d i t i b e h r n i (t. i. tahdas mahtes ſihditi, kura ſihdiſçhanas laiſâ tapuſe tahdu kauſçhu) iſaugot par ſkaugeem. *R a n k.* A p ſ i h d i t s b e h r n s iſaugot ſkaugis: kahdu kaunumu otram wehlè, tahds noteekas. *T e t.* Kad behrnu a p ſ i h d a, naw lahga: dabon ſlimibu, delamo. *S. L i h w.* Behrnam, ſas ſihdits trihs l e e l à s p e e k t a s, ir ſkauga azis, tamdehl ſ ç k i r ſ ç a n u eegroſa tâ, ka treſçhajâ gadâ pa leelo peektu behrns wairs nebuhtu ſihdams. *R a n k.* — *K a s t r i h s l e e l à s p e e k t a s* ſihdits, war redſet m i r o n u nahkam. *Peterneefu Nemâs*

dfihwojis puifis, kas warejis redset mironus. Tehwa behrès, pa wahkibam, nemaf neehdis; teizees redsot mironus pee galda fehsham. U. Tet.

3. Atschkiribâs nereti eeluhdja ihsteneekus un seewas, kuras bija lihdsėjushas behrninu wahkt. Usgehrba behrnu, aplahja galdu un pagodeja wifus. Pasihda behrnu pehdigo reiji stahwus, eefauz funi, iswelk no afotes gabaliku galas waj maijes, eedod tam un fata, ka tits tagad atdots funim. Daschas mahtes aishahsch fuselli, lai behrns pehz tita raufidams fadurfitu rozinas; wehl daschas usberot titam pipurus wirfû. Teizejas meita Anna nosmehrejuse titu ar silo pehrwi, rahdijuse un teikuse behrnam, ka funs faehdis. Rank. Gebahsch afotè kaschoka ahdu waj ko asu. „Nebahj rozinas afotè, tur ir bubis.“ S. Lihw. Jo jaunaku atschkirot, jo labaki; wislabaki esot schkirt 1½ gada wezumâ: tad lehsta galwa — eenemas ahtri darbâ un grahmatâ. Igi sihdit neefot nekahds labums, lai gan daschas mahtes to darot. B. Suhbr. — Apsehja behrnam fewishchu ischuhstu kaba tu, kurâ eelika nasiti, nau du, baltmaisi. — Zits behrns pats atschkiras. Mahtei, kas sihbidama atkal tapuse tahda, peens wairs naw labs un behrns tad pats atstahjas no sihshanas. Rank.

4. Kad putni taifa ligdas, kad aitas fahf tezetees (pahrotees), behrnu neschkir. Rank. Neschkir rudeni buku (tekulu) laikâ, t. i. kad aitas fahf tezetees, un pawasari, kad pukes seeb. B. Suhbr. Behrnu neschkir, kad fokî seeb, lai neaugtu gresnigs; neschkir, kad putni pahrojas, lai neaugtu palaidnis. K. Kulb. Behrnu labpraht schkir preefsch gawena. B. Suhbr. Senaf labpraht schkibra pa meefmeffi, t. i. to fwehtdeenu, ar ko septinas nedelas us leelbeenam gaweni usjehma (tagad to fauz wastlahwju fwehtdeenu).

Es pupinu noraudaju

Lihdj semiti leekdamees:

Pupisch mani audsinaja

Leelu wihru arajinu. Rank.

IV. Spahrnu zirpšana.

1. Daschs zilweks staigajot ar apaku pakumpu muguru; plezi esot kâ us preefschu (us kruhshu puifi) farauti. Tas zelotees no tam, ka mahtei, tahdai staigajot, usfrehjuse wirfû wifsa waj zits kahds spahrnainis. Tahdam behrnam jazehrp spahrni. Wanninâ masgajot jaleez mugurinu taifnu, jabrauka lahpsfaulu malas ar maso pirkstinu (lai eetu weeglafi), jalaisch pa wirfu ar schkehrem (dsirklem), it kâ ko zirptu. D. Rig. Jazehrp trihs peektwafarus. K. A. Salb.

2. Saka, ka behrnam schkeshres. Peektwafaru greesch pahkrustis pa behrna mugurinu ar schkehrem. Suhbr. Tee tee paschi spahrni. K. A. Salb. Greesch trihs peektwafarus krusteem pa pliku mugurinu ar schkehrem trihs reifas. Weens prafa: „Ko tu zehrp?“ Dtrs atbild: „Spahrnus zehrp.“ Pirmais: „Zehrp, zehrp, ka wari nozirpt.“ Tet.

3. Daschreis behrnam tahda faite, fo fauz par fikspahrni. Behrns fihšdams fabaidotees un tad atpakal ween raujotees. P. Blihd. Zehrp ar dširlem pahrfuštis pa mugurinu trihs peektwakarus. Weena prafa: „Ko tu dari?“ Odra atbild: „Zehrpni fikspahrni.“ „Zehrp, zehrp, lai Deews tem palihdf nozirpt.“ Blihd.

V. Saunas pehdas, atgreeshta galwā, wehja pinekli.

1. Kad diwas seewas falahdas, war useet uf launām pehdam. Tahdā lahtu weetā usejot zilweku fajem auksti drebuki. Behrns kad rahpojas waj eet tur zauri, teef kà nemanigs. Tahdā reisā farauga uhdeni un dod eekšhā — tik leelam kà masam. — Raugamee wahrdi: „Trej-dewinas burwenes, trejdewinas raganas, škreita uf Mello juhru! Tur juhs ehdat, tur juhs dšerat, tur juhs sprahgstat pa widu pušchu.“ R. A. Sald.

Peesihme. Raudsitrauga ik reis trim lahgam, t. i. wahrdi 3 reijas fakami. Wahrdeem beigās peeleeft: Deews Tehws, Deews Dehls, Deews šw. Gars. Dšeramo (uhdeni, tehju, brandwihnu) wislabaki raudšit tihru, t. i. nemešt nefa klaht (peem. šahli). Kad šaraudšitais dšeramais eedšerts, war usjemt wiršū zukuru, šahli. Daschi raugot ar šahli — šahls raudšitaji, šahls puhšhotaji — bet tas neefot labi. Škatotees kahda maina, ar šaraudšito dšehreenu apmasgā ari meefas (wainigās weetas). R. A. Sald.

Behrnu, kas usgahjis uf nelabām pehdam (runā ari no weefaka), fwehpè ar fwehtitām šahlem. Ušber ogles uf wezu pastalu, uskaiša šahles, aifbedšina un tura behrnu wirs duhmeem. Lai duhmi neeetu garam, wirs behrna tura drahnu. Tet.

2. L. mahjās seewai bijis 1½ gada wezs behrninsch. Behrns kahdreif weens pats dšihwojees kambari. Te mahte fehtwidū išdšird šawu behrnu nejauki eekleedšamees. Kambari eekšrehjufe atron, kà behrninam atgreeshta galwa atpakal (gihmitis uf muguras puš). Kambari eekšreenot, mahtei nahzis tā kà tahds aukstis wehjšch pretim. Behrns augot newarejis labi paet: panti bijušchi kà šalaušti. Ar leelām mokam raudšitajai išdeweēs galwu kaut kà šagreešt atpakal. Behrnam galwu bijufe atgreesjufe wella mahte. R. A. Sald. — Kad behrnam gihmitis pakaušti: Met kustu šlimajam wiršū un dod dšert šaraudšitu uhdeni. Raugamee wahrdi: „Mells wihrs šahw mella mešcha malā, mella plinte kaškā, mella kule mugurā. Šchauj porā, šchauj ellē, šchauj wišus šchi behrna škaugus projam.“ R. Kuld.

3. Teizeja redšejufe behrninu, kam kahjās bijušchi pineklišchi — bijis tahds jau peedšimis. R. Sald. Newar kahjinas labi išteept; winas tā kà šawilltas. R. Kuld. Wehja pineklus nonem un iššchaudē; tad mahte nones kapos parakt, lai behrnam dšihwē nekahda klisime negaditos; zitadi winu šaista. R. A. Sald. Behrns, kam wehja pinekli, eet tihtawifkis (eidenifkis). Šadabon pineklis, kas palizis ganiklā nomauzees. Ša newar tahdu dabuht,

jaſapin firgſ wakiffis, lai tad iſtappj. Pinekli ſadebfina un eedob behrnam no pelneem. Atlikufchos pelnus, kopâ ar ſahli, Jahnu puzenu pelneem, pahkrufftis iſjemteem krahfns pelneem, pahkrufftis pajemteem pelneem no trim fleegſchneem, faleef ſiltâ uhdeni un maſgâ behrnu. Wehja pineklus dabuhnot, kad mahte uſejot uſ launâm pehdam. Tadeht ſchihs ſahles jaleeto ari tad, kad uſeet uſ launâm pehdam. R. Rulb.

VI. Delamo ſwehrt.

1. Delamo war paſiht no ahdas, kura gluſchi wateja un groſiga, it kâ nemaſ nebuhtu peeauguſe pee meeſinas. Behrninu eeſeen drahninâ un ſwer (ſeemeku puſê). Weens aiſ loga ſtahwedams praſa: „Ro tu ſweri?“ — Delamo. „Swer, ſwer, lihds noſwer.“ Tâ praſa un atbild trihs reiſas. Swehrſchanu iſdara trihs peeſtwararus, ſaulei nogahjuſchaj. Saprotams, ka behrninam ikreiſ jabuht gehrbtam tant pat gehrbinâ. Ja ſweramais palika ſmagats, delamais bija noſwehrtſ. Dobelu R. tâ ſwehrtâ, un kaſ par meitu tagad! Ruk. Sawer dſijâ 9 adatinas, faſeen kopâ ar funa galwas kauleem un faleef uhdeni, kura tad 3 peeſtwararus maſgâ behrninu. Pehz tam maſino ſwer 3 peeſtwararus. Blihd. Delamo ſwer 3 gawenu peeſtwararus. R. Blihd.

2. Delamo behrns daſchtahrt dabunot zaur pahrehdinaſchanu. Maſgâ behrnu trihs peeſtwararus uhdeni, kura bijis eeliktſ funa galwas = kaulſ (kauls). It nomaſgâ, it eedob eeſſchâ gabalinu no ta paſcha kaula, ſagruhſta pulwergî. Dod ari wehl eeſſchâ ſagruhſtu baltu (iſbalejuſchu) funa ſuhdu. Nomaſgatu behrninu noſwer kreklinâ; ja lihds otram peeſtwararam dilſt ſwarâ, tad delamais naw glahbjams, kad peeaug klahht, behrns paglahhtſ. R. U. Salb. Uhdeni pataupa no reiſas uſ reiſu. U. Tet.

3. Kad behrnam delamais (jeb funkahſſis), maſgâ trihs peeſtwararus uhdeni, kura eeliktſ wezas dſelfis, funa galwas kauls jeb zuhtas ſchoklis. Maſgaſchanu iſdara diwi — tahdi, kaſ pirmee un beidsamee ſawai mahtei dſimufchi. Weens maſgâ, kamehr otrs aiſ durwim praſa: „Ro tu maſgâ?“ — Maſgaju delamo un funkahſſi. — „Maſgâ, maſgâ, ka wari nomaſgat.“ — Nomaſgaſchu gan. — Japraſa un jaatbild trihsreiſ un trihsreiſ jalej behrnam uhdens uſ galwu. Tet. War pats praſit un pats klufam atbildet. R. U. Salb.

4. Suna galwas kaulu eeleeſ uhdeni un maſgâ behrninu, kura delamais, trihs peeſtwararus. Pehz tam ſwer un eewehro, waj ſwarâ peeaug waj atriht. Delamais ir ſihme, ka behrns mahtei naw wehlets. Tahdâs reiſâs kaut kurfch iſtapina kahdu kapiti naudas un nopehrk ſlimo behrnu no mahtes preeſſch ſewis, ſazidams: „Tu neeſi ſawai mahtei wehlets, bet no ſchihs ſtundas tu eſi manâ laimê.“ Pirzejam behrns janeſâ 3 ſtundas pa plahnu apkahrt, tad jagulda atpaſat ſchuhpli (gultâ); mahtei rokâs ne.

Pirſſchanaſ nauda maſtei jaatdob nabagam pee baſnizas. Zeizeja tà eſot atpirkta. R. Kulb.

5. Kad behrnam nihtſchana (delamais), eerot krefflinu ſkudru puhſni. Kad kreffls tur ilgafu laifu (beenas trihs) ſtahwejis, iſrot un well behrnam mugurâ. — Iſtaifa burkanâ zauruminu, kurâ eefſchurina, un pakar ſturſtenî. Pehz kahda laifa burkanu eerauſch ſpruſſtis. Iſſpeesto ſulu dob behrnam eefſchâ. — Maſgâ behrninu trihs peektwafarus uhdenî, kam pee-behrtas kapa ſmilktis. — Pahnes 3 peektwafaros no trijeem pagasteem (ar kopejam robeſcham) kapu ſmilktis, eeleef uhdenî un maſgâ behrnu trihs peektwafarus. R. Sald.

VII. Mutes raudſichana, kaſla uſwillſichana, uhſas uſzelschana.

1. Kad behrns auſtumus dabujis, kad noſahſejees, kad kaſliuſch noſahſets, kad diſchs kaſfus, kad ihſi ſatot kaſlis nolehſis jeb noluhſis, tad rauga muti. Apgahdâ trauzinâ uhdeni. Weena ſeewa tura behrnu kſehpi, otra laiſch apſlapinatu un mandeku wahrbeem appuſtu (ſaraudſitu) pirſtu winam dſitâ rihſlitê, diwreiſ gar katru puſi, iſſpaidot dſeedſerus (mandeles), treſcho reiſi paſchâ widû, rihſles dubenâ, ar oturu roku peeturedama pakauſiti. Raugot pazel behrnu uſ augſchu, lai uſwilltu (uſzeltu) nolehſuſcho kaſlu. Kanſ. Rihſles paſchâ widû teizeja nekad neraugot, tad warot uhſas galu nogruht. Kad behrnam pirmo reiſu rauga mutiti, raudſitaja patrin raugamo pirſtu uſ galodu, lai behrnam buhtu ſtiprs kaſls kâ zirwis. R. X. Sald. Muti rauga (kaſlu zel), lai kaſls iſwahrſtas un paleef wefels. R. Sald. Raugamo pirſtu apmehrze ſakaſtâ warâ, tad kaſls wairs neluht. II. Tet.

2. Kad mutite iſraudſita, raudſitaja ſajem behrnina galwu dininu weetâs ſtarp plauſtam un pawelk uſ augſchu, tad pee peerites un pee pakauſſcha, atkal baſchas reiſas uſ augſchu pawelkot. Kad tas wiſs padarits, turetajai ar behrnu naw wairs brihw paliktees ſehſcham tanî paſchâ weetâ; raudſitaja winai uſſauz, lai zelas ahtri augſcham un muhſ projam. Beidsot raudſitaja uſlej uhdeni uſ iſtabas doru engi. Kanſ. Turetaja muhſ no ſawas weetâs projam, lai ſlimiba paleef kur ſehdets. R. Sald.

Peefſihme. Muti raudſit war wiſeem, leeleem kâ maſeem, wezeem kâ jauneem, kam tit ween kaſls ſahp. Kanſ.

Dſeedſeru (mandeku, ari trumu) wahrdi: „Tel ſeewa gar dſitu juhru, wahzele uſ roku, pilla wahzele kamoku; kriht ſeewa, iſbirſt kamoki, ſarit dſitâ juhrâ. Tâ lai iſnihtſt, iſput trumi, augoni, dſeedſeri, kâ juhras putas, kâ juhras borbulis, kâ pehrnais puhpehdis.“ — „Mehneſs aug, ſpeedeji, trumi, dſeedſeri iſnihtſt, iſput, iſdel.“ Kanſ.

3. Behrns noſit uhſku (pee kam rihſles gala ſnipitis noſriht uſ leju — D. Suhbr.), kad kaut kur lihdams waj zauri eedams ſatreez galwas

galu. Sajem matu kufchiti galwas widus bedritê un well (zet) trihsreis uf augfchu; kad nokriufchê, tad labi. Dara ari tà: leef behrnam peepuhft waidfinaus (muti zeeti turot), fajem degunu ar pirkfteem un raufta uf leju. Su h b r. Uhf u nofit zaur treezeenu pa galwas wirfu. Uhf u (kaf lu) ufzel fchità: Firauga muti (kaf lu) ar pirkftu un tad ifwell un izilâ galwu no ahras pufes. R. Sald. Uhtas galâ la f t i n f ch nokritis uf femi, ka newar nemas lehti atrast. Pazel ar pirkftu galu uf augfchu. U h d e n i zehlejs lej pret fauli uf jumta: — lai tà eet uf augfchu, kâ tas uhdens. Wents p.

VIII. Gaudenuns.

Behrns peedfimt gaudens par tehwa un mahtes grehkeem. R. ganos eedams fehris putnixus, isgreefis mehles un tad nabadfinaus palaidis. Nebhneeks wehlat apprezejes, bet wina trihs dehli bijufchi mehmi; abâm meitam turpretim efot waloda ka fchind: tahs efot mahtes dfinumâ. Ro jauns nodara, tas laulibâ atmafajas. R a n k. Lihwes Behrjes Gr. mahjâs dfinhwo A.; tam efot meita, furai no pat dfinfchanas weenas rokas pirkfta gals augot pahrfchfehles uf diwâm dalam. Sehns buhdams A. nehmis putnixus if ligdineem un plehfs teem nadfinaus pufchu. S. Lihw. Brozeneeku fainneeks D. neprezejes neganti lamajejs: kad es tewi kampfchu, ifraufchu tew mehli u. t. p. Winkam tagad 3 dehli mehmi. R. A. Sald.

Sestâ nodala.

§ I m a i s b e h r n s .

I. Behrnam notikumi.

1. Kad behrns isbihftas, newar gulet, kad winkam kahrstums, tad faka, ka winkam notikumi. Tahdâ reisâ behrninam eedod notikum u = f a h l u (= wihrzelu) t e h j u. Jo eezeenita fahle ir judu (budu) k a h r k l i n i. (St. 3. nod. VII., 3.) Dshereens pirms eedofchanas fapuhfchams (faraugams): „Wilkata, funu purns, ragana, fchagatas aste, wezitis, bebritis, piert's kauftis, bahbina, duntfcha mehle, ftabahrda lofas, dewinu wihru fpehts to neifwell.“ Notikum u wahrdeem jem ari daschas dseefmas, kâ: „Deews tas Tehws mums dfinwâ klast, Relaisch launa bihtees,“ jeb: „Behrninifch mihtlais Deewa stahbits.“ Teizejas mahte, newaredama zitabi notikum u glahbt, raidijufe pehz k a p a f m i l k t i m. Pajem no kapa trihs drufzinas, eeber lupatinâ, noleef feedu (dfinwes galu) un nofkaita tehws muhs; mahjâs nefot naw jafkatas atpakaf. Smilktim uflej uhdeni, ar furu tad behrninu apmasgâ. Uhdens iflejams tahdâ weetâ, kas naw pa kahjam. R a n k.

2. Kad behrns nemeerigs un labi neguk, nogreesch drufzinu no tehwa un mahtes mateem, peeleeft sehveli, fataifa pinzkuli, aifbedfina un pawehypina aifnigufcho behrniu, duhmus pawehzinot gar gihmiti. Wentsp. Peetwafarâ mahte nogreesch drufzinu no faweem mateem, drufzinu no funa fpalwam, peeleeft dsehrwes-azi un wella-fuhdu — grufdina wifu un kwehypina behrnu, fchuhpuli un istabu. Sch. Wentsp. Behrnu kwehypina ar dihwelbreki, kniploku, dsehrwes-azi, pihlegi (Jahnu wafarâ pahrneftu) un fuhnam, fo leeto istabu zetot. Suhnas jem pahrstuhris (pahrkruftis) no labâ augfch-pafschka uf kreifo apafschpafschki un otradi. N. Salb.

3. Kad behrns nakti fchaudas un neguk, tad winam notikum i (tas pats kas naktspamaschas). Behrnu farauga: fskaita tehwa-reifi trihs reis atpafak pa weenam wahrdam; fskaita ari trihs reis no 9—1. R. N. Salb. Sabersa fmalki daschas fmeldses no bruhthes waj behrnina mahtes wainaga un eedewa eefschâ ar fihbalu. — Sagraufdinaja bruhthes krona mirtes farinu un dewa eefschâ ar peenu. R. N. Salb.

4. Kad behrns pa meegam faraujas un brehz: 1) nolaisa peeriti krusitis; 2) pahrmek krusitiu un modina augfchâ. Kad fchaudas no meega: kwehypina ar tahda zilwefa mateem, kam labs meegs. R. Salb. Kad labi neguk, eefeen lupatinâ kapa fmilktis un paleek pagalwit. Suhbr. Kad behrns fchaudas, naw meerigs, mahte winu fwepè ar faweem mateem — nogreesch paugas pee fakla jeb aufim, aifbedfina un laifch duhmus nahfîtès. D. Suhbr. Dod eefschâ mufchahdu. B. Suhbr. Behrnu trihsreis drufzin apfplauda. N. Salb.

5. Kad behrns nemeerigi guk, leek fchuhpulè kufchkiti zuhku midjena; ziti gan fakot, ka tad behrnam leels meegs un tas lehti newarot atmoftees. Jeb paleek pagahlè kufchkiti naktspama fchu fahku (dahrjos: balti feedi, mellas ogas), fo mahtes wajadsibas brihdim jau tura ifschaudetas. Behrnam eedod magonu fehklas, fawahritas ar peenu, waj ka tehju — ari kopâ ar fihbalu. Dod eefschâ meega pulwergi (apteekf pehrkamu). Lai mafinâis nebuhtu nemeerigs, winu nelauj fasmihbinat, kaitinat. Senat, kad winus tit daudf neplahitijufchi gaischumâ un nelezinajufchi, behrni bijufchi daudf klufigaki; tagad winus wairak plidinot un plahtot, wini tamdeht ir wairak waigstotees. R. N. Salb. 1) Leek zuhku midjeni pagalwi; 2) fadefina pelu puhjni un dod pelnus eefschâ; 3) famak fwirbuku fuhdus un eedod; 4) dferdina behrnu ar magonu-fehflu tehju; 5) behrnu farauga (fapufsch). R. N. Salb.

6. Kad behrns nobihli faraujas, mahte winu nosuhz (nobutfcho) no labâs peeres uf kreifo ufazi un otradi (no kreifâs peeres uf labo ufazi) un fplauj pahri kreifajam kameefim, pee kam faka: „Nost drudfchi, nost krampji, nost klemme, nost rofes! Geefch trihsweenigâ Deewa-ta Tehwa u. t. p. wahrda.“ R. Kulb. Kad behrns fabaidijees, mahte winam ar mehli trihs reis

aplaisa waidfinus. Suhbr. Mahte trihs reifas laisa pahkrustis peeriti un aztinas (no freifas aqs us peerites labo pufi un otradi) un faka sinamus wahrduus klaht. — Behrnu fwehpè duhmos, dedfinot pasleegfcha jemes. B. Suhbr. Kad behrns fabaidas, faraujas, jadabon ta zilwefa waj lopa mati jeb spalwa (willa), no kura bailes zehluſchàs, jadedfina un duhmi jakwehpina deguntinâ. Kanf. Behrnam dod sibdalu, dod uhdeni eedfert. U. Tet.

II. Nahtspamaſchas un drudfis.

1. Behrninſch, kam nahtspamaſchas, weennehr brehz. Slimiba drofchi pasihstama no tam, ka aptezinatâ (apſchurinatâ) drahnina metas jakâ. — Behrnu ſapuhſch un leef nahtspamaſchu ſahles pagahlè. Dod ari eefſchâ nahtspamaſchu mellàs ogas, peeſpeetas pee kahda djehreena (peena). Sapuhſchamee wahrdi: „Nahtspamaſchas, beſtaunas, kaunatees, kaunatees! Atſahjat, atſahjat! Ko juhs darat (Annas) meitinai (Zihſitei)!?“ Kanf.

2. Behrns, kam nahtspamaſchas, zekas, eet, kahpi. Noleef pee gultas ſlapju palgu waj maiſu, tad ahrâ kahpjot atmosferas. Peeleef pee gultas kahju apawus tâ, ka weenam purns ſahw us durwuju, otram us pagultes pufi. — Ar pihlegi (kas Jahnu wakarâ peeſeets pee gultas ſtaba) ſit trihs reifas kruſteem pa muguru, ſauz ſlimneeku wahrdâ un faka, lai ſlimiba iſſuhd. R. Sald.

3. Kad behrnam drudfis, wihu uſleef us liſi un taiſas ſchaut krahnî. Zaur tahdu baidiſchanu atbaidot drudji. Senaf behrni allaſchin dabujufchi drudfi, wiſwairaf pawafaros, pa ahru ſkraidot un weens otu fabaidot. Suhbr. Kad drudfis behrnu ſahf kratit, wiſſch jarauga atbaidit: newitot uſſweeſch behrnam wirſu funi; taiſas wihu bahſt ahlingi; R. U. Sald.; uſlej ſlepus uhdeni wirſu; nowed tumſâ, lai dabutu ſabihteas. U. Tet., Wentſp.

4. Drudji tâ ranga atdſiht: eedod behrnam baltu funſuhdu ar uhdeni; iſſpeeſch ſirga ſuhdam ſupi un dod eefſchâ. R. U. Sald. Sagruſch 3 jehlus wehſchus, iſſpeeſch ſupi zaur lupatinu un peepilina pee tehjas, ko dod behrnam eefſchâ. R. Kulb.

III. Klemme, krampji, krihtamais.

1. Kad behrnam pirmo reiſu klemme (krampji), norauj kreklinu, kas tam mugurâ, pahſweeſch pahri juntam, ſadedfina un eedod druſzinu no atlikuſchajeem pelneem. B. Rij. Jem gabalinu no krekla, kura kahds nomiris, ſadedfina un eedod behrnam pelnus. R. Sald. Kad behrnam klemme, pahſplehſch kreklinu pa widu puſchu, iſgreesch no labàs puſes ſpehdeli, ſadedfina un eedod behrnam pelnus. — Eedod kniploku ſupi ar ſibdalu. R. Sald. Dod behrnam eefſchâ mella kaka aſinis (eegreesch aſtè un

eepilina aſinis glahſitè). — Behrnu kwehpina fwehtitu ſahlu duhmos (dilles waj zitas ſahles, kuras katolu mahzitajs apfwehtijis, uſleek uſ ſarkandam oglem pannâ, ſchihwi). R. Sald.

2. Behrnam, kam klemme, dod eekſhâ pulwergi no atkrituſchâs nabinas, kuru ſagrauſdè un ſagruhſch. Tahdu nabinas pulwergi dod ari, kad behrns apbrihnots, kad ſabaidijees u. t. pr. Suhbr., U. Sald., R. Sald. Kad klemme (kad rauſta krampji), maſajam uſgehrbj nomiruſcha behrna kaut ſahdu drehbes gabalu — kreklinu, zepuriti, drahninu waj ſadedſina mellu fwehtputna ſpalwu un eedod no pelneem. R. Kulb. Mahte eepilina behrnam mutè aſinis no wina (t. i. behrna) maſa pirſtina. U. Tet.

3. Klemmes wahrdi. Dſeramo behrnam ſarauga ſchahdeem wahrdeem: „Utſtahj tu neſchſihſtais gars no (Annas)! (3 reiſ ſakams). — Utſafi tu (Anna) wellam! — „Ja, es atſaku.“ (3 reiſ.) Kas tur klawwè? „Laid eekſhâ“. (3 reiſ.) Swehts Gars muhju Peſtitajs naht eekſhâ. (3 reiſ.) Pee pehdejeem wahrdeem jamet kruſtu ar nogaliti. U. Sald.

4. Krampis (= klemme) behrneem. Pirmatâ ſahle futekki (t. i. ſmitſahji, kas dſihwo mitlâs iſtabâs, ahrâ ſem akmeneem). Sem trihsreiſ dewinus futekkus, uſlej wineem wahrotu uhdeni, iſſahſch zaur lupatu un dod behrnam kâ tehju — ar zukuru. Jf tehjai trihsreiſ dewini futekki jemami. Sch. Wents. — Kad behrnam krampji, winu peektwakaros kwehpina ar fwehtitu uhdeni un fwehtitâm ſahlem; to dara apakſch ſaules (kad ſaule laiſchas). R. Sald.

5. Kad behrnam krihtamais, nofaſa wezu dſelſchu ruhfi un dod eekſhâ; dod mella krautka aſinis; ſadedſina ſarkanu ſihda drahnu un dod eekſhâ no pelneem. R. Sald. Tur kreijâjâ rokâ dſihwu kurmi, kamehr nomirſt; wina aſinis tad eepilina peenâ un eedod behrnam. B. Rig. Kad behrnam krihtamais (= klemme, krampji), dod nabinas pulweri kruhſchu peenâ. Kad pirmo reiſi krihtamais, norauj behrninam kreklinu (peeteek ar gabalinu — D. Suhbr.), pahrfweeſch juntam pahri, ſadedſina un eedod pelnus. U. Tet., B. Suhbr. Behrnam, kam krihtamais, kas ſabaidijees, dod eekſhâ gaila ſekſti, gaila aſinis; maſgâ uhdeni, kura eeliktas kapa ſmilktis. B. Suhbr. Krihtamo (klemmi) glahbj ar gabalinu no otras puſes, kuru ſaſchâudetu un ſarihwetu dod eekſhâ. Tet. Kreklinu waj zitu ko, ko behrns walkajis pee plikas meeſas, aiſnes noſweeſch uſ kruſta zekeem (eelam); ſlimiba tad atſtahjas no behrna un peelihp uſjehmejam. Wents p. Ar klemmi mirſt, ar krihtamo ne. U. Sald.

IV. Kruhſchu-guta, kahuſ, ſuntahſis.

1. Kruhſchu-gutâ behrnam wajaga dabuht nowemtees. Lai wentu, eedod ar ſaldu ſweeſtu ſawahritu medu (kad medus wehrd, peeleeſ ſaldu ſweeſtu). Pee pehbinam ſeen grentſchumus (ſf. wehlaſ). Kad „nowenj

kruchtis“, tuhdat paleef weeglafi. — Rad kuslam behrnam kruhtis zeeti (kruhſchu-gula), nokauj wiftu, pahrgreeſch wehderu (tapat nepluhktai) un leef ijjemtās eekſchas behrnam uſ kruhtem; jo ſiltatas dabon uſliti, jo labaki. Notin tad ar preewetu un faſedſ, lai ſiſt. *Ranſ.*, *Suhbr.*, *U. Tet.*

2. Preekſch kruhtem ſawahra wahwerenes un dod behrnam eekſchâ, ſaldinatas ar bruhno zukuru. Ari mehru-pukes tam noluhkam derigas. — Ari leeli dſer preekſch kruhtim wahwerenu un mehru-puku tehju, bet beſ zukura. *Ranſ.* Rad kruhſchu=ſehrga, dod eekſchâ ſipru a wenu tehju ar kirſchu brandwihnu, pee kahjam ſeen ſiltus ſapluginatus ſeena ſeedus. Loti laba ſahle. *R. U. Sald.* Sawahra ſih-polus ar kreimu, dod eekſchâ un ſajmehrè kruhtis, plaukſtas, kahju apakſchas. *Suhbr.* Saſlapè bruhno zukuru un panta dſeltenumu karſtâ uhdeni un dod eekſchâ. *Pirmakâ ſahle.* — Leef uſ kruhſniam mellu willu, wiſlabaki ſweedrainu. — Sawahra ſkahbu kreimu ar bruhno zukuru un dod eekſchâ. — Sawahra rudſu a ſnus uhdeni un dod eekſchâ. Loti laba ſahle! *R. Sald.*

3. Rad behrnam kahſus, iſrubina mellmiſu rutkam zaurumu, eepilina medu eekſchâ, uſleef ſpundinu un bahſch ſprukſtis, lai wehrd; labi iſwiruſchu atdſeſè un dod ar karotiti eekſchâ. — Uſwahra pannâ ſkahbu kreimu, kamehr paleef bruhns un iſtet klahrs; klahrumu nolej un dod behrnam eekſchâ, bet grentſchumus (to, kaſ paleef pahri) ſeen pee pehdinam. *Grentſchumu* weetâ ſeen ari ſiltus pelnus pee pehdinam. *Ranſ.* Sawahra mellas ka diſka ogas — war ſawahrit ar wiſeem ſareem — un dod eekſchâ kâ tehju. *R. U. Sald.* Rad behrns duſulè (t. i. kad winam leels kahſus, kad kruhtis zeeti), leef nokautas wiſtas eekſchas ſiltas uſ kruhſniam; glahſta kahju apakſchas un kruhſnias ar ſaſibiteem wiſtas tauſeem. Tahda duſuleſchana zetotees ari no kahjam. *B. Suhbr.*

4. Rad behrnam garais kahſus (kruhſchu-gula), kauſè zuhtas ſpeki — uſdur un tura uſ uguni; pileenus pee tam iſpilina ſara zaurumam (klutſcha ſkaidâ) zauri un dod behrnam eekſchâ. *Ranſ.* *Rw.* ſaimneeze garo kahſu tà glahbuſe: dewuſe eekſchâ pelzi ar bruhno zukuru, kuruſ pudelitè wiſpirms eelikuſe ſiltâ reewè, lai iſkuhſt iſawehrd. *Ranſ.*, *R. Sald.*

5. Rad garais kahſus, ſawahra ſpaſus (linus miſſtot) uhdeni un dod behrnam eekſchâ kâ tehju. *R. Sald.* *Iſkauſè ſkudru=diſintaru* (ſatezejis mellſ muſkultinſch ſkudru puhſni), kuſſch kauſejot iſtet kâ wafſs, un dod behrnam. — Dod eekſchâ juhras-ſihpola ſulu. *R. U. Sald.* Behrnam dod karotè ſawahritus ſwetſchu tauſus, ſihpolu ſulu un ſihrupu. *R. Kulb.* Rad behrnam diſchais kahſus, ſawahra lupatinâ ſpiras, iſſpaida un dod maſajam par tehju 3 deenas dſert. *Wentſp.*

6. Rad behrns krahbdams kahſè, winam ſunkahſis. *Nozehrſp ſunim* pahkruchtis (no kreifâs auſs uſ labo kahju, no labâs auſs uſ kreifo kahju)

drufzin fpalwu, fadefina un eedob behrnam eefchâ. R. Kulb. Behrnu eeleef augfchpehdus abrâ un lezina (ar maifi rokâ) funi trihsreij pahri. R. U. Salb., R. Blihd., R. Kulb. Par funkafhî fauzot ari delamo, jo behrns tad ari kahfejot. R. U. Salb. Kad behrns staipas, metas atpafat, kad nestaignâ tif lehti, tad per funkafhî: fâfeen kaulinus no dewinâm kuzenu galwinam kopâ ar wezâm atflehgam un eeleef pirts uhdeni, kurâ tad masgâ (per) masino, fakot finamus wahrbus. R. Blihd. Kad maifi peektwakaru iffchauj, eeleef plito behrninu abrâ, kurai fweesch funi trihs reifas pahri. Tad fakafa abrakafi un ifjep. Kad ifjepo abrakafi pahrlaufch, atron eefchâ funa fpalwas, kuras no behrna meefinas isgahjufchas. Behrns, kurfch eepreefch metees atpafat un kleedfis, pehz tam buhfchot wefels. Blihd.

V. Swehtâs meitas, apfchautumi, rofe, fuhde, kafchfis.

1. Par fw. meitam un wiau dseedefchanu fkat. 3. nob. II. 3, 4.

Gegadas kahdâ weetâ farlanums, kurfch neef, fuhrst un pleschas leelaks — tad ir apfchautums. Sagruhſch kniplofus kreimâ, farauga un fâfmehre. U. Salb. Apfchautums zelas no tam, fa swehtâs meitas apfchautufchas, tamdeht faka ari: fwehto meitu apfchautums. Zelas leeleem un mafeem, ufmeefnot tahdâ weetâ, kur swehtâs meitas wehrpj. Apfchautuma weeta apklahta farlanâm un baltâm pumpinam, kas sprahgft puſchu un pleschas tahlafu. Zeizeja redſejufe behrnu, kuram wiſs gihmitis bijis weenâ apfchautumâ. Sahles: 1) farauga kampara eflu un fâfmehre; 2) fadefina pehrtas behrfu-flotas lapas, fataifa ar flahbu kreimu, farauga un fâfmehre. Raugamee wahrdi: „Sarkans ahbols eetihts baltâ drahnâ; ifnihtft kâ purwja puhpehdis, kâ rihta falna. R. U. Salb.

2. Kad behrnam rofe, eefweesch ugunt kaut kahdu zuhfkas kaulinu, fadefina un fâgruhſch pulweri, kuru, ufbehrtu uf filâ papira, dob eefchâ. (Ari leeleem tâ atſjen rofi.) B. Suhbr. Kad mahte fabaidijufes ſihdis masino, tad wianam war peemestees rofe. 1) Seen klaht fakafitas un faraudſitas eewumifas; 2) ſeen klaht baltwehdereſ, kuras fâgruhſch un farauga. R. U. Salb. Kad behrnam rofe, leef wirſû eewu kafalaſ un dſer eewu-ſeedu tehju; leef wirſû melli willu — ne râhwinatû, bet kâ no muguras jemtû; fapluzina wehrfchêi (ar to drîhwê) un leef labi fîltu wirſû. Sch. Wentſp.

3. Suhde tas pats kas ehde, bet jaſakot fuhde, tad wina fuhdot, newis ehde, tad ehdot tahlaf. Smehre ar loga fweedreem (raſu); fmehre ar flapjumu, kas paleekas uf zirwja, kad uf wina fadefina farinu no fapehrtas pirts-flotas; fmehre ar bruhno ſupiti, kuru dabon fadefſinot baltu papiri uf balta ſchihwja. R. Salb. Apfmehre ar tinti. U. Salb.

4. Kad behrnam kafchfis, dob eefchâ fakafitu ſehweli ar truhſchu peenu. Noſmehre pirtê meefinas ar engelifchu fmehri (ratu fmehri)

Latweefchu mahte ar behrnu.

un iffilda labi uf lahwu. Sataifa no dseltenàs sehweles smecri (taukos, fweestà), to smecriet. Teizejas mahte dinuse behrneem tafchki tà: apsmehrejuse meefinas ar fawahritu dahru (darwu) un kreimu un labi iffildijufe. Rank. Masgà ar wezu fahrmu; noberfch ar pelneem un fahli, kamehr labi fuhrt. R. Sald. Samasgà ar uhdeni, kurà no-tahsti faufi rahzeni. (Laba fahle ari ziteem iffitumeem.) R. A. Sald. Sawahra mehru=pukes un masgà behrnu tanì uhdeni. R. Sald. Sa-raudsè ar kreimu farihwetàs fircu=fkabhenu faknes un apsmehre tafchkainàs weetas. Rank.

VI. Wahtis, angoni, pumpas.

1. Lihka=wahtis dabon leeli tà mast, kad usmees lihka uhdenim; winas ir leelas retas pumpas meefas paschà wirfù (furu-nagla aug ari uf eefchu). Sapuzina fahli, tai weetà pluhktu, kur lihka uhdens ifleets, un apmasgà, tad usmehre fahku fweestu. — Uflej kapa fmilltim karstu uhdeni, farauga un apmasgà. R. A. Sald. Lihka=wahtis fapuhfch, farauga. R. Sald. Lihka=wahtis dabon behrns tapat tà leels, kad usmees wirfù lihka uhdenim. Kad behrnam lihka-wahtis, zehrt trihs peektwakarus meschà apfi, kuru tad nozehrt un pahrmelf abfchghahnis (fpizifkis, ne refgalifkis) mahjàs, kur to fazehrt un fadedsina. Plehnites fagruhjch ar zuhku tauteem un odjchu pulweri (nofit odfi un fadedsina) par smecri, ar to smecri wahtis. B. Suhbr.

2. Kad behrnam ugunwahtis (baltas tulsnas, kuras sprachst pufchu), isgreesch afajeem dadfcheem, kas aug lihdi paschai semei, bauftes, fadedsina un fataifa pelnus ar fahbu kreimu; raudsè pahri deenu un tad apsmehre. R. Sald. Ugunspumpas maseem wairaf, leeleeem retaf, winàm dselteni gali. Sadedfina apihnu wihetes, fataifa plehnites ar fahbu kreimu (zuhku tauteem, faldu fweestu), farauga un fasmehre. Raugameewa hr di tee paschi, kas fwehtajàm meitam: „Jehsus mahte Mahrija, feen to wainu kopà! Uhdams, Gewa, jem tahs peezas wehrfona lodes, fit to wainu kopà!“ Ugunspumpas zelas, kad usmees uf pelneem ugunskurà. R. A. Sald.

3. Ugunswahtis metas, kad usplauj ununij. Winas war nofchkil trihs peektwakarus, weenam fchkitot, otram prasot. „Ko tu fchkil?“ — Schkitu ugunswahtis. — „Schkil, fchkil, tà wari nofchkilt.“ — Nofchkilschu gan. — Tà prasams un atbildams trihs reifas. Wahtis apflapina ar feekalam un apsmehre ar baltajàm plehnem, kas paleekas, kad uguns atplehnè. Tet. Ugon s kad fahf augt, samaisa terpentinà rudfu miltus ar pauta baltumu un feen scho feniti klast; ar to aptur ahtrumà, kad fahf pirkfis augt waj kur zitur. A. Sald. Kad behrnam weta kauls waj weta augons (pirmais zeets, otrs mihsfis) — wiswairaf pee lozefkeem — masgà ar seepem, ar kuràm mironis masgats, un aptin ar lihka hrapatu. Sch. Wentz p.

VII. Sastaiipichanäs, speedejs, wehderofhana, zeets widus.

1. Behrnam, kusch islaists no tinamajeem *sa st a i p i j e e s* un kuzam tapeh3 fahp wehderin3sch, *b r a u k a* (zel) *p a f i r 3 c h u s*. Proti kad nomasgats, sabrauka trihs reijas wehdera weetu, pee tam schmuksinot. *R a n k.* Pahreel behrnam rozinäs pahkrustis un pabrauka wehderinu. Ir ari widus wahrbi preeksch tam. *B. S u h b r.* Zel *p a f i r 3 c h u s* us augfchu un isbrauka pirts fl-tumä. *D. S u h b r.*

2. Kad behrns *s t a i p a s* un breh3, tam dob eekschä mahtes peenu, kuzam peerihwets muschats ar pijoku fakni. Kad behrnam speedejsch, dob eekschä ar kruh3chu peenu tabaka lapinu, fashaudetu un faberstu; tabaks tahdä reijä ta pirmakä jahle. — Leek ari fahposchaj weetai wirsü fapuhstu tabaka lapu us filä papira (tabaka papira). *R a n k.* Behrnam — ne it masam, bet widu-wejam — *kas sa st a i p i j e e s* (pahrzehlees), leek *k r u h 3 i n u*. Zeizeja leekot masaf us widu, bet wairaf kameeschu starpä un us krusa; us krusa esot wislabakä lit3chana. Jsgreesch no maises garosas ripinu ar zauruminu widü un ufstahda 3 waska fwezites aptahrt (mihkstajä puse). Gededsina fwezites un usleek glahsi waj kruhsinu wirsü. Peh3 kahdas pufstundas jem nost. *R. U. S a l d.*

3. Ja behrns *w e h d e r o* (t. i. ja winam eet zauri), tad win3sch labi staigat nemahzedams un alaschin us tuhpliti krisdams nositis dir3chai uhku. Tahdä reijä *j a z e l d i r 3 c h a s k a u l i n 3 c h* (tuhplitis). Peespeesch ar weenu rofu behrnu few klah, ar otru pazilä tuhpliti, lai wehderofhana nostahots. *R a n k.* Tuhpliti pasitot behrnam wehders zaur3; tad winam *r a u g a t u h p l i t i*, proti pazel tuhpla kaulinu us augfchu. *R. U. S a l d.* Kad behrns breh3 ar *w e h d e r i n u*, winu masgä kumelitës. Behrnam dob eekschä kruh3chu peenu ar nokrituschas nabinas pulwergi. Dob eekschä muschahdu waj inzifchu fakni, jarihwetu peenä jeb zukura uhdeni. *R a n k.*

4. Kad behrnam *z a u r s w e h d e r s*, dob eekschä farihwetu muschatu un pijoku faknes kruhts peenä. *U. S a l d.* Kad behrnam eet *z a u r i*, dob dsert sirgu fshahenu*) tehju. *R. U. S a l d.* Sadedfina pudelu forkas un dob pelnus eekschä; fasmalzina krahni labi isdegufchu dedfinata steegela gabalinu un dob eekschä (peenä, uhdeni, tehjä). *R. S a l d.* Utlej rahzenu stehr-kelem wirsü kirfchu brandwihnu un dob eekschä. *R. U. S a l d.*

5. Kad behrnam *z e e t s w i d u s*, ustaifa no dseltenajäm seepem tapinu, fashlapina glumu un eelaisch pakakinä. *R. U. S a l d., R. S a l d.* Sawahra kumelenu tehju ar zukuru un dob eekschä. Laba jahle! — Gedod seemischka tehju, tuhliit radisees zaur3 widus. — Sawahra kruhkta misas ar kreimu un eedod weenu karotiti. *R. U. S a l d.* Kad widus nozeetejis, sawahra sh-rupu un faldu peenu, eeleek zeptu ahboli un dob behrnam ar karotiti eekschä. *S u h b r.*

*) Sirgu fshahenes dsjer ari koleera laifä, lai aissargatos no fehrgas. *R. U. S a l d.*

VIII. Tubplitis, nabina, trums, dseltenà faite.

1. Krihtot behrns war no f i s t u h p l i t i. Saklda grahpiti, apgahsch uf muti, usflahj lupatu un ustupina behrnu ar pliku pakaliku wirsü, lai dirfina (uhka) weltas eefschâ. R. S a l d. Kad p a k a l i n a n a h k a h r â, noplehsch gabaliku no wadmahlas wainu malas (rupjäs fants), fadefina un dod eefschâ pelnus (uhdeni, peenâ). R. S a l d. Sakit pipurus, usber uf oglem un usbahsch filtu grahpiti wirsü, usleek willana lupatu un fehndina behrnu uf grahpiti, lai dabon fiktumu. Dod eefschâ pihfliti wara. R. K u l d. Apflda katlu un apgahsch mihzazi, fatin kamoliku willainas dñjas, usleek uf katlu un fehndina behrnu tà wirsü, ka kamolitis speesch uhku atpafal. W e n t s p. Kad t u h p l i t i s n a h k a h r â, ustaisa waru wirsü, speesch eefschâ un leek fehdet uf mihksta ka. U. T e t.

2. N a b i n a, ja labi nenofeen, stahw uf ahru kâ pumpurinisch, it ihpafchi kad behrns dikti sablaujas; tahdai w e h j a = n a b i n a i feen wirsü wara naudu; wainu famasgâ (flapina) ar wehrmeku brandwihnu. R a n k. Ufpeesch wirsü naudiku, apwaskotu ar tihru wasku un apfilditu, un pahrfeen. B. S u h b r. Kad behrns n a b i n u i s b k a h w i s leelu, leek wirsü kapeiziku, tad atkriht. U. T e t.

3. Puiſchelis aplam brehzot war lehti pahrbrehschtees un dabuht t r u m u (bruku). Sawahra m e ſ c h a = m i r t e s (mehtas kâ bruhklenem, bet leelafam, rantainam lapinam) un dſer kâ tehju; jeb famehrzè brandwihnâ un eedod kahdas pilites. R. A. S a l d., R. S a l d. Cedod lahſiti balto drapju (Opmana dr.) uhdeni. Sakaltè, farihweè un eedod mahtes-faknites*); platàs lapas fapluzina un tad famasgâ wainu. Trumu behrnam norauga ar mahtes jeb truma wahrdeem: „Wezmahte kahpa kalnâ, kamotus nefa; krita wezâ mahte, riteja kamoki, palika (Janis) tihri wefels.“ Sarauga uhdeni, famasgâ kur fahp un usfeen wirsü tabaka lapu. Trums ir tikai sehneem, furi to ari dabon no jahſchanas. R. A. S a l d.

4. Kad behrnam g r u h t u m i (kad ar kruitim peespeests), fakul falbu fweestu, iskaufè, peeleeſ bruhno zuturu un dod eefschâ; pee kahju apafscham feen iszeptu ſhpolu. — Sala laikâ ahra ejot, kuſla behrna mahte usbahsch uf kruitim drahnu waj ahdas gabalu, lai nefafaldetos un behrns ſihſchot nefaflimtu ar g r u h t u m e e m. Pate mahte tahdâ reijâ nefad nedabunot kahſu, jo behrnisch to noſihſchot. R a n k.

5. Kad behrnam d ſ e l t e n à f a i t e, dod dſert dſelteno kaku-pehdinu tehju. Loti laba ſahle! R. S a l d. Sataiſa tehju no dſeltenam kaku-pehdinam un zitàm dſeltenam puſitem. R. K u l d. Sakaltè meechu afnus (famehr

*) Mahtes=faknites aug leknumos; fakne lihkmaina kâ behle, lapas kâ firgu ſkabenem, galâ bruhna haufite. Sahlite, kâ kaut kura zita, iſrokama Jahnu wakarâ. R. A. S a l d.

wehl naw stobrâ), sawahra un masgâ behrnu uhdeni; dser ari kâ tehju. Wentsp. Gelej misina katlinâ uhdeni, eelaisch raubinun un leef behrnam skatitees wirfû. Raubina paleef dseltena un behrns wesels. U. Tet.

IX. Ismeschgît, pahrlaust, sâfistees, eegreesft, eerant.

1. Kad behrnam kahja, roka ismeschgita (isgnusinata — Wentsp.), apfeen ar kampara schpirktâ famehrzetu, faseepetu un faraubsitu willana lupatu. U. Sald. Kad pants falimejis, uskafsa fadausitus pipurus us oglem, eegarina garainas willana lupatâ un leef wirfû. R. Ruld. Sagrahshch sharp diweem atmeneem greesuma-sahles (wahrnas-kahjas) un feen klast, kad roka waj kahja ismeschgita. R. U. Sald.

2. Pahrlaustu pantu noseen wisapfahrt ar skalineem un lej aufstu uhdeni wirfû; dser eefschâ greesuma-sahles un kafastu waru. Warsch noet lihds luhsumam, kusch tab farumb. Sald. Sawihlè waru un dod eefschâ. U. Sald. Dser eefschâ waru, kusch apwellas luhsumam wisapfahrt. U. Tet. Salausto pantu noseen un dod eefschâ waru: tas faeet eefschâ lihds luhsumam un to sawelf. Tet.

Peesihme. Teizejas wista falajufe kahju. Gesehjuschi skalinos un eedewuschî waru eefschâ. Kad notawuschî, redsejuschi, ka warsch srihpinkam ween bijis sagahjis laufumâ un to sawilzis. Tet.

3. Kad behrns krihtot fadausas (sâstas), flimo weetu brauka ar laulajamo grebsenu, lai nepamst. Suhbr. Ussplauz buhlitei wirfû un brauka ar nascha muguru jeb platanumu. Sch. Wentsp. Sâfisto weetu (bumbuli) fabrauka ar tehraudu (nafi). U. Sald. Pahrwelf plataniski ar nascha gelfi. — Apwell krussteem ar nasi, lai pumpa nezetas. U. Tet.

4. Kad behrns pirktâ eegreesch, saehd labi maifi ar sahli un peefeen; peefehjums stahw, famehr noseed. U. Sald. Seen wirfû sirnekta tih-tinus. U. Tet. Kad eeduras (eerauj sknabargu), peefeen klast ar sahli sagruhstus kniplofus, pehz tam kad sknabarga israuta. Kad weeta jau apaugufe, feen klast skahbu kreimu ar stahda lapu. R. Sald.

X. Aztinas, mehlite, galwa, issutumi, utis, zehrmes.

1. Kuslam behrnam aztinas, kad peepofajuschas, nefad nemajgâ ar uhdeni: apslauz mutiti (t. i. gihmiti) ar kruhshu peenu un noslauka ar lupatinu saufu. Peens azim weseligs un behrnu newar tik weegli aprumat. R. R. S. Slimâm azim usleef lupatinu, famehrzetu kumelenu waj zitâ kahdâ tehjâ, lai paleef mihtstas. R. Sald. Kad azis posâ, eefslauz kruhshu peenu, lai paleef mihtstas, lai puweschî atmihst nost. U. Sald., R. Sald., B. Suhbr. Aztinas isslauka ar behrna notschurinatu drahninu. R. Sald. Kad behrnam aztinas sah p, eepuhsh winâs zufura puteklus. Kad azis apafarajuschas, jadsen behrnam fari. R. U. Sald.

Peesihme. Kad behrnam azu-dangas pillas (peeauguschas ar meefu), wisch buhs dsihwotajs, kad tuffchas — mirejs. To wehro wehl pee labi paauguschas behrna. Sch. Wentsp. Kad azu-kaktinos graudinisch eelshâ, behrns dsihwos, kad tuffchi — mirs. Tet.

2. Dascham behrnam augot spalwas azis. Slimiba pasihstama no tam, ka plaksteeni resnigi. Ar nascha palihgu islafot spalwas. B. Suhbr. Kad azis eemetas puhtes un pumpas, behrnu wed pee kasitajjas, kura ar puznafi kasa azis. Kasitajjas lafa ari spalwas is azim. Lihw. Kam fari neispehrti, tam metas azis spalwas. D. Suhbr., R. Sald.

3. Kad balta meh-lite (wirfû kâ peepites), noslauka ar sihda drahnu; noslauka ar aptschurinatu drahnu. U. Sald. Peeseetu meh-liti greeisch walam, ff. 1. nod, IX, 2.

4. Kad behrnam kraupaina (wachtaina) galwa, nozehr p wifus matus un apleef galwu ar maises mihflu. Kad isruhguſe, jem nost un leef mihflu piki wirfû, kuru nost nemot raunas lihds matu fakes un wachts. Kas wehl paleefas pahri, jemas raut un kasit ar nasi. Beigâs apsmehrè ar ſaldu ſweestu, lai aſtraki ſadſihſt. D. Suhbr. Sawahra tabaku ar zuhkas taukeem (ſaldu ſweestu) un smehrè. — Kad nelabâs wachts, leef wirfû piki; kad pikis nojemts un atlikufchee fari ar nasi islafiti, leef wirfû maises raugu (mihflu). Smehrè ar ſaldu ſweestu un ismasgâ ar seepem wezâ fahrmâ. R. Sald. Nelabâs wachts kasa ahrâ ar nasi un leef mihflu wirfû; to dara wairaf reisu, kamehr isjuhð. U. Tet.

5. Kad behrnam paduſte waj zita kahda weeta iſſutufſe, uſtafa wirfû krihtu. Uſber ari keermus. R a n k. Dahrſta wirfû kirmekus, krihtu, ſtehrkeles. R. Sald. Leef uſ iſſutuma pluſkninas, ſakafitas no behrna tinamajeem; apbahrſta ar keermukeem; uſtafa rahzenu ſtehrkeles waj krihtu. B. Suhbr., D. Suhbr. Saſaſa pluſkninas un leef wirfû; uſtafa kirpjuſ (wezos balkos). U. Tet. Iſſija kirmekus (koſchu ehðumus) un aplaiſa iſſutufcho weetu. Saſaſa no linu drahnas pluſkninichus un leef aij auſtinjas, paduſtês. U. Sald. Kad behrnam aij auſtinjas jehls, jehlumu eefmehrè it druſzin ar pihpja ſupi. Laba ſahle! R. Sald.

6. Pret utim (wachttem un wiſadeem iſſitumeem) ſaſchaubè, ſaberſch un ſataiſa ſkabhâ kreimâ agirenes jeb ſawifſchu-ſahles (ſawetſahles — Walgalè), ko ſamehret; waina drihſ nodſihſt, iſdſihſt, iſlaupas. R a n k.

Peesihme. Getezejuſchu uti, pee behrnina pirmo reisu atrodot, nekauj, bet ſaberſch waj eefweeſch ugunè. R a n k.

Simtkahju utis behrnam daſchreis eemetotees azis — eelſch ſtropeem. Plaksteeni tad metotees resnaki. Uts — maſa, balta, maſaka nekâ ſtutelite (lopeem). Dſeedina ar druſzinu ſpranzkrihta un medus. Daſchahrt jagreeſch plakſtini ſemè un jaſaſa ahrâ. R. U. Sald.

7. Behrnam, kam z e h r m e s, dob eefſchâ ſawahritus biſchu-kreſſlinus. Dob zehrmju-fahles ar medu. R a n k.

XI. Kafks aug, auſis ſahp.

1. Kad behrnam k a k l i n ſ c h ſ a h p (kad aiſſehmees eefſchâ augt, kad eefſchâ kâ dſeebſjeri), fataltê 5—6 grandianus ſchurku ſuhbu un bahſch ſamaltus un medû eemaiſtus riſkltê. Seen klaht putrainus waj linfehllas, ſafautetas ar zuhku taukeem. R a n k. Seen klaht karſtus pelnus kreifâs kahjas ſekê. W e n t s p. Kad k a k l s a u g (kad katlâ audſejs), leef klaht ſkabhâ kreimâ ſarihwetu ſaku rahzeni. R. S a l d. Samaſgâ k a k l u ar kampara eku un peefeen wati klaht, — der katram augonom. R. U. S a l d. Kad k a k l i n ſ c h ſ a h l ſ a h p e t, apſeen mellu ſihda drahnu. S u h b r.

2. Kad k a k l s z e e t i, ſawahra dſeltenâs ſeepes, ſihpolus un druſzianu brandwiſhna un ſeen klaht; pee pehbinam leef plahnas ſchêhles rutka. Kad k a k l s a u g (k r u p s), fataiſa terpentinu ar medu un iſtſchakarê riſklti ar pirktu, jeb ar pulkiti, kam gals aptihts ar wati. U. S a l d. Sataiſa bedſi-namo eku (petroleju), ſchnauzamo tabaku un tiſhritu terpentinu un eedob wiſu kopâ, lai dabon went. Ja wehl newemtu, dob aukſtu uhdeni ar druſzianu ſpranzkrihta. R. S a l d. Laiſch ar ſpalwinu katlâ medu un druſzianu ſpranzkrihta. R. U. S a l d.

3. Leelo zeturtbeenu waj peektbeenu nobur k r u p i, kuru ſaſchaudetu ſadefſina (ſagraufdina) un dob behrnam eefſchâ. R. S a l d., W e n t s p. Sapuhſch kamarâ ſaſlazinatu un tad ſaſeepetu kreifâs kahjas ſeki, kuru ſeen ap katlu. S a p u h ſ c h a m e e w a h r d i: „Lai iſput kâ ſeepju putas! Lai iſ-nihkt un ſaruhkt kâ puhpedis! Lai ſadruhpt kâ gleemefis!“ R. K u l d.

4. Kad a u ſ t i n a ſ a h p, bedſina dſi n t e r u uſ ſakarſetu dſelſi un laiſch duhmus (zaur trekteri) auſtinâ. R a n k. (Dſintara (ſihtara) duhmi wiſur paſihſtams dſeedinams lihbjeklis — Salbû, Blihdenê, Gaiſos, Lihwes Behrſê.) — Auſi laiſch dſintara wehrſmu. W e n t s p. Auſi eepilina aitas peenu. U. S a l d. Cepilina weenu pileenu drigenu ektas. R. U. S a l d. Auſis kad ſahp, eetupina mellu kaſi grahpi waj zitur kur, lihds pelzite fatek; to tad behrnam dob eefſchâ. R a n k. Gelaiſch kahbu druſzianu paſcha miſſalu auſtinâ. B. S u h b r. Cepilina auſtinâ iſſepta ſihpola ſupi. Ari kruhſchu peenu eepilina eefſchâ. Gebahſch auſi mellu willu. D. S u h b r.

5. Kad a u ſ i s t e k, eepilina aitas miſſalus — leela ſahle. R. S a l d. Saſutina ſemes-ſihpolianus un ſupiti eepilina auſtinâ. — Kad alkſchna malta ſuſdama deg, no pagaku galeem ſuhzas ah râ ſupe, kuru eepilina auſi. U. S a l d. Kad auſis tek, ſadefſina jauna audekta gabalinu un duhmus (pa ſpoliti) eepuhſch auſi. R. U. S a l d. Kad behrnam duhrejs auſis, ratina ſpoles teewo galu tura pee auſs un reſnajâ puhſch eefſchâ, bet tikai tahds zilweks, kaſ juhras uhdeni dſehris. T e t.

XII. Sobini nahk.

1. Sobineem nahkot dod behrnam safu zuhfagasgalu schornit, lai smaganas buhtu mihsftas. — Ufkar kaklā wilka jobu, lai behrns koditu. Behrnam dod fudrabu (karoti, naudu) kodit, lai ahtraki isnahktu, jo fudrabs esot wefeligs preeksch tam. R a n k. Sobineem nahkot dod kofschtat (kodakat) faititē ufwehrtu un kaklā pafahrtu wilka kaulu, fudrabu (gredsfenu), dsintaru. R. S a l d. Dod kamehla kaulu, lai kodakā. S u h b r. Apfmehre smadsenites ar medu. B. S u h b r., D. S u h b r., R. S a l d. Sobineem nahkot ifkurina pirti un ipser behrnu garā. S u h b r. Dod atflehgu kofschtat. T e t.

2. Kad sobini gruhiti nahk, apseen ap schoklischeem willainu drahnu ar filteem futinateem rudju milteem. R. S a l d. Sobineem nahkot fagrufsch ismehrzetus falus firmus un apseen — wislabaki pirts fiktumā — ap schoklischeem. — Masgā behrnu kumelitēs, eschu-pukēs, baltajā ahbolinā. R. U. S a l d.

3. Sobineem nahkot nes behrnu fiktā pirti, lai ahtraki isnahk. Teizejas meitinai newarejuschi sobini isnahkt. Mahte neifkurinajufe pirti un behrns nomiris. Meitene nahkufe mahtei fapnos: „Memmit, kaut jel flotas lapinu buhtu eemetufe pirts krahfni (kaut ir mafleet buhtu eefuhrufe pirti), sobini buhtu isnahkuschi un es nebuhtu nomirufe.“ U. T e t. Kad sobini f a h p, laisch dsintara duhmus mutē. R a n k.

4. Kurfsch pirmais atron sobinu isnahkuschu, tam jadahwina mafajam krells, lai sobi augtu balti. Ifluhsufcha soba smaganas behrnam nelauj raudsit ar pirkstu, tad neaug zits jobs weetā. Ifluhsufchu jobu leef fweest atmugurifkis uf krahfni, pee kam jafaka: „Sche, pelite, kaula jobs, atdod man tehraudina.“ R a n k. Ifluhsufchu jobu fweesch aifkrahfnē, fakot: „Sche tew, zirzeni, kaula jobs, dod man dsels!“ U. T e t.

